

RADVILIŠKIO KRAŠTAS

KULTŪROS IR ISTORIJOS ŽURNALAS
LEIDŽIAMAS NUO 2004 M.

2024 M. NR. 1 (39)

„JAUNŲJŲ MENININKŲ REIDAS“

Šiųmetės Radviliškio miesto šventės metu buvo pristatyti Radviliškio miesto kultūros centro įgyvendinto projekto „Jaunųjų menininkų reidas“ menininkų Lino Kazilionio ir kraštiečio Ado Juškos darbai.

LINO KAZIULIONIO piešinys puošia Gedimino g. 12 pastato sieną. Kūrinyje atsispindi Radviliškio gyventojų kasdienybė, bendruomeniškumas ir kiekvieno mūsų indėlis į miesto gyvenimą savo darbais ar poelgiais. Šį kūrinį Radviliškio miestui sukūrė tapytojas ir gatvės menininkas yra dalyvavęs įvairiuose gatvės meno festivaliuose, piešė ant sienų Kosove, Kopenhagoje, Stokholme, Niujorke, Bankoke, keliuose miestuose Italijoje. Lietuvos ambasados kvietimu ištapė sieną Naujajame Delyje.

L. Kaziulionio sienos piešinys „Kiekvieno radviliškieties reikšmė“. 2024 m.

TURINYS

ALDONA JANUŠEVIČIENĖ „Vargas tautai, neturinčiai savo herojų“	2	LAIMA SAJIENĖ Tas gyvenimo kelias, širdimi išmatuotas	81
ADA ALEJŪNAITĖ Radviliškio krašto išskirtinumas – dvarų ir palivarkų gausa	3	Kuriama poezija virpina širdis	87
RIMANTAS BANEVIČIUS Per gyvenimo audras į mokslo aukštumas	20	AUDRA IR KLEMAS INDRĖKAI Ir mes Grinkiškio mokyklos istorijos dalis...	91
RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ Tarnaujantis muzikai	35	Nauji radviliškėnų leidiniai	104
MONIKA GINEIKIENĖ Etnografinis Radviliškio krašto atspindys XX a. 3–4 deš.	41	ASTUTĖ KURTKUVIENĖ Tai kas gi tas Povilas Plechavičius?	105
JONAS NEKRAŠIUS Savyje nešęs kultūros ir meno šviesą	59	In memoriam. Genovaitė Jokubaitytė- Butkevičienė	111
RŪTA GRIGAITIENĖ Meno autentiškumas visada buvo apipintas mistiniu rūku	65	In memoriam. Pranas Meilus	113
AURELIJA STONČIUVIENĖ Radviliškio muzikos mokyklai – 60	76	Ką mena miesto kepyklos istorija?	114
		Radviliškio rajono kultūros kronika (2024 m.)	115
		Radviliškio krašto iškilių sukakčių kalendorius 2025 m.	120
		RŪTA VILKAITĖ Summary of publications	127

Šiomet buvo minimas Sidabravo miestelio ir Sidabravo Švč. Trejybės bažnyčios 195-metis. Rokonių dvaro savininkas Matas Tracevskis 1829 m. prie Miškių kaimo pastatė mūrinę bažnyčią. 1858 m. padidinta, tapo Šeduvos parapijos filija. 1906 m. patvirtintas zakristijos ir koplyčios priestatų projektas. Jie pastatyti 1909 m., atnaujinti altorių paveikslai.

1939 m. išdažytas bažnyčios vidus, įrengti vargonai. Po Antrojo pasaulinio karo bažnyčią remontavo klebonas Pranciškus Masilionis. Sidabrave 1975–1977 m. klebonas Vytautas Starkus (1977 m. balandžio 24 d. atsisakė kunigystės). Šventoriuje palaidoti Sidabravo klebonai: Pranciškus Masilionis (1902–1981), Mykolas Selickis (1909–1970), (1949–1955) Kalintas, Leonardas Skardinskis (1916–1989).

Bažnyčia neoklasicistinė, kryžminio plano, bebokštė. Šventoriuje stovi mūrinė varpinė, yra mūrinės Kryžiaus kelio stočių koplytėlės. Šventoriaus tvora akmenų mūro.

*Radviliškio turizmo informacijos centro informacija
Jūratės Kurandienės nuotrauka*

„VARGAS TAUTAI, NETURINČIAI SAVO HEROJŲ“

„Vargas tautai, neturinčiai savo herojų. Mes, lietuviai, esame laimingi, nes turime herojų. Bet ne visus juos pažįstame, mums mūsų herojų nereikia nei idealizuoti, nei gražinti, reikia nubraukti dulkes, juo labiau pažinsime praeitį, tuo didingesnė ji atrodys“ – rašė Balys Sruoga dramoje „Algirdas Izborske“.

Džiugu, kad Radviliškio viešoji biblioteka jau 20 metų bando nubraukti dulkes, ieškoti savo krašto įžymių žmonių, siekia įamžinti ir užrašyti savo krašto istorijos, kultūros momentus. Prisimenant žurnalo „Radviliškio kraštas“ leidybos pradžią, buvo jaučiamas pasimetimas ir neužtikrintumas. Dirbome dviese – redaktorė ir aš. Rūpinausi žurnalo temomis, ieškojau žmonių, kurie galėtų kvalifikuotai aprašyti Radviliškio krašto istorijos įvykius, gausinau nuotraukų archyvą. Kreipiausi į Vilniaus universiteto istorikus ir radviliškiečius kraštiečius, išsibarsčiusius po visą pasaulį. Tik jų dėka po trupinėlių rinkome istorinius faktus. Dėkoju jiems visiems, ypač istorikams: prof. Irenai Valikonytei, Lietuvos istorikui, habilituotam istorijos mokslų daktarui Mečislovui Jučui, istorikui Mindaugui Briedžiui ir kt.

Esu dėkinga pirmajai redaktorei Loretai Sinkevičiūtei už žurnalo korektūrą, temų parinkimą ir

žurnalistei redaktorei Gražinai Dunauskienei, kurios sukaupta patirtis žurnalistikoje ir gausus pažinčių ratas papildė žurnalą naujomis temomis bei autoriais.

Glaudus ryšys su Vilniaus radviliškėnų bendrijos „Radvilija“ ir Kauno radviliškėnų bendrijos nariais labai palengvino mūsų darbą.

Labai gerai prisimenu leidybos pradžią. Žurnalo „Radviliškio kraštas“ estetinę išvaizdą, net ir žurnalo pavadinimą, aptarėme su savo kraštiečiais: dailininku Arvydu Každailiu, rašytoju, literatūrologu Jonu Linkevičiumi, Lietuvos liaudies kultūros centro specialistu Aleksandru Šidlausku, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktoriumi Romualdu Budriu. Žurnalas iš tiesų buvo populiarus ir visų labai laukiamas. Jį reklamavome spaudoje, bibliotekos internetinėje svetainėje. Vilniuje ir Kaune rengėme žurnalo pristatymus ten gyvenantiems kraštiečiams. Iš mūsų krašto kilę žmonės buvo suinteresuoti šį žurnalą platinti. Esu be galo dėkinga kaunietėms Laimai Sajienei, Nijolei Šidlauskienei ir Elenai Cemnolonskienei už vertingos medžiagos pateikimą, žurnalo reklamą bei jo platinimą.

Nuoširdžiai dėkoju ir radviliškiečiams mokytojams, ypač Evaldui Tamulioniui, ir eiliniams piliečiams, kurie neliko abejingi, siekiant atkurti savo krašto istorinius įvykius. Dėkoju šiuolaikinei žurnalo redaktorei Linai Abromavičienei, Viešosios bibliotekos direktorei Violetai Šukaitienei, kad žurnalas tęsia savo kelionę ir gyvuoja toliau.

Mano ir Vilniaus radviliškėnų svajonė buvo, kad po kurio laiko, surinkus pakankamai istorinės medžiagos, būtų išleista enciklopedija apie Radviliškio kraštą. To ir linkiu visai žurnalo kūrybinei grupei.

Nuoširdžiausi sveikinimai leidėjams ir skaitytojams 20 metų kultūros ir istorijos žurnalo „Radviliškio kraštas“ jubiliejaus proga. Mylėkime ir tausokime savo kraštą!

**Aldona Januševičienė,
žurnalo Redkolegijos narė,
buvusi ilgametė Radviliškio viešosios bibliotekos direktorė
Viešosios bibliotekos archyvo nuotrauka**

RADVILIŠKIO KRAŠTO IŠSKIRTINUMAS – DVARŲ IR PALIVARKŲ GAUSA

ADA ALEJŪNAITĖ,
kraštiečių, kelionių tinklaraščio autorė,
redaktorė, fotografė

„Vieni dvarai – tarsi užmigę amžinu miegu, tylūs ir lyg kažko laukiantys. Kiti – apie savo didybę byloja tik per slaptingus, beatodairiškai nykstančius plačius pamatus, kuriuos po akmenį, po plytą ūrioja žmonės, dangina laikas. Dar kiti – apie save primena senelių pasakojimuose ir knygose. O kai kuriems pasisekė – juose tebeverda gyvenimas...“, – taip savo pasakojimą apie dvarus pradeda žinoma Lietuvos keliautoja, žurnalistė, redaktorė ADA ALEJŪNAITĖ, kuri gimė ir augo Šiaulėnuose, Radviliškio r. Jos aplankytos atokiausios bei daugeliui negirdėtos mūsų šalies vietos (dvarai, maldos namai, malūnai, etnografiniai kaimai ir kt.) atgimsta daugiau nei 35 tūkst. gerbėjų turinčiame asmeniniame tinklaraštyje „Vieškeliu dundant“. 2020 m. ji pelnė

Lietuvos metų keliautojos titulą, o 2022 m. šiaulėniškės tinklaraštis buvo išrinktas pačiu sėkmingiausiu projektu, skatinančiu keliones į Lietuvą arba Lietuvoje.

Birželių dvaras (Sidabravo sen.)

Sekdami tamsiojo Kiršino upelio vaga, nuklyskime į patį Radviliškio rajono pakraštį, kuriame pasislėpę mūkso unikalaus grožio buvusio dvaro pastatai.

Birželiai (Birželės) – nedidukas, atokus ir tik vieškeliais pasiekiamas kaimas netoli Sidabravo miestelio. Nors ir mažai žinomas net patiems Radviliškio krašto gyventojams, savo pašonėje šis kaimas turi tai, kuo, man atrodo, tiesiog neįmanoma nesigrožėti – meno kūrinių vardo vertus Birželių dvaro pastatus.

Įdomu, kiek laiko užtruko medžio drožiniais išpuošti dvaro ponų namo fasadą... Čia mediniais skobiniais dekoruoti langai, prieangis, pastogės, karnizai ir kt. Visai šalia šio gražiolio medinuko stovi net trys tvartai, du svirnai, oficina, galima atrasti ir buvusio vandens malūno liekanas. Visgi, net ir puikusias medžio meistrų darbas ar mūrinių tvartų gausa nublanksta prieš dar niekur kitur Lietuvoje nematyto dydžio ir puošnumo klojimą.

Nors Birželių dvaro klojimas yra ūkinės

paskirties pastatas, jį galima vadinti tikra architektūros brangenybe. Klojimas mūrytas iš skirtingų spalvų derinio akmenų ir akmens skaldos, langų forma pabrėžiama raudonų plytų apvadais, išryškinti karnizų profiliai, dar yra išlikusių raudonų čerpių stoginukų. Žiūrint prieblandoje, nežinantys Birželių klojimo paskirties, jį net gali sumaišyti su maldos namais... Mat viršutinėje klojimo dalyje iš toli „šviečia“ tarp juodo akmens įmūrytas baltas kryžius.

Lietuvoje buvo įprasta klojimus statyti kiek toliau nuo visų kitų dvaro ar kaimo pastatų. Toks

**Birželių dvaro
klojimas visu ilgiu**

**Birželių
dvaro
klojimas**

Birželių dvaras

sprendimas pasirinktas ne šiaip sau. Klojimuose būdavo sukraunami drėgni javai, kurie kaisdavo ir kartais sukeldavo gaisrą.

Apie klojimų reikšmę ir svarbą nemažai sužinojau iš savo Šiaulėnuose (Radviliškio r.) gyvenančios močiutės Albinos Mirončikienės (gim. 1936 m., kalba netaisyta):

I klojimus žmuonis suveždava javus nu lauka i sukraudava, u paskui, užšalus, parveždava kuliamaį i tada tame klojime kuldava. Klojimus turieje tik dideli puonai, u tie mažiukai žmuonis ti i kuokius bragus diedava i javus, i šieną. Tas brags – nu šiuoke tuoke pastuoge – ant keturių stulpų stuogs uždiets. Taip neperlydava. Tie, kas neturtingi, ti kuldava su spragilais tame brage.

Da prisimenu, kai biržidavam laukus. Taip reikieje žymiet, kur paskutiniai grūdai iškrent, bu rankuom siedava. Mes ti kai biržidavam, ti pluoštą šiaudų pu pažasčia pasikišdavam, i, kai grūdai jau paskutiniai byr, atpešdavam pluoštelį šiaudų i pamesdavam ant tuos vietas, kur paskutiniai krent. Paeini keletą žingsnelių i viel tą pluoštelį šiaudų pameti, i vielek toliau eini. Reikieje, kad atgrįžtant matytus, bu lauks ilgs.

Nustebau supratusi, kad močiutės pasakojime paaiškėjo ir paties Birželių kaimo pavadinimo reikšmė. Žodis *biržis* (*biržė*) reiškia užsėjamos dirvos ploto pažymėjimą šiaudų kuokštu. Panašu,

kad būtent dirvos biržijimas vasaros pradžioje davė vardą net ir mūsų birželio mėnesiui!

Taigi, šios vietos išlikusių pastatų magija ir brangaus žmogaus senųjų lauko darbų atsiminimai tarsi nupiešė Birželių dvaro praeitį. Juk apie ją žinoma tiek pat mažai, kaip ir retai atklystama, nors ir su išpūdingiausiu klojimu ar dailiausiais drožiniais...

Gražionių dvaras (Aukštelkų sen.)

Pakelivus kiek šiauriau nuo Radviliškio, link Gražionių, pamatytume bene gražiausius šio krašto medinius dvaro rūmus. Apie šią dvaro sodybą beveik nėra išlikusių istorinių faktų, bet kartą čia besilankant pavyko pabendrauti su vienoje rūmų pusėje gyvenančia Olga.

Moteris papasakojo, kad mediniame Gražionių dvaro ponų name dabar gyvena dvi šeimos. Viename pastato gale, kur ir dailus bokštas, yra jos kaimynų dalis, o kitoje pusėje gyvena ji ir jos keturkojė draugė Anuška. Tiesa, dar ne taip seniai nedideliame šoniniame priestate glaudėsi dar viena moteris ir du jos vaikai.

Gražionių dvaro rūmų interjero detalė

Gražionių dvaro rūmai

Gražionių dvaro rūmai

Olga šiame dvare gyvena jau nuo 1986 m. Vėliau ji savo kambarius išsipirko. Pasak moters, sovietmečiu Gražionių dvaro ponų namas buvo išdalytas į butus, todėl šią vietą savo namais laikė daugybė žmonių. Beveik visi kambariai buvo pilni gyvybės. Taip pat išpūdingo grožio pastate buvo įsikūrusi Gražionių tarybinio ūkio kontora. Čia gyveno ir pats ūkio direktorius.

Klausiau moters, ką dar ji žino apie senesnius laikus. Tada ji pasakė, kad paskutiniai Gražionių dvaro savininkai buvo du nevedę ir palikuonių neturėję kilmingi vyrai. Tikriausiai buvo broliai, pamaniau. Anot Olgos, krašto žmonės atsimindavę, kad minėtieji Gražionių bajorai mirė dar prieš Antrojo pasaulinio karo negandas. Gal būtent dėl šios priežasties, pašnekovės teigimu, šiuo dvaru niekuomet nesidomėjo jokie „mėlynakraujai“ aristokratai.

Matydama mano išpūstas akis ir nuoširdų susidomėjimą Gražionių dvaro istorija, moteris pasiūlė užėiti vidun. Nors jos gyvenama pastato dalis ir reikalauja remonto, čia sužavėjo kambariuose išlikęs lubų dekoras, iš sienos kyšančios puošnios puskolonės, autentiškos durys,

kampinė spinta, krosnis ir net dvarininkų laikus menančios prieangio grindų plytelės.

Išvysti tokią autentišką mediniuose Lietuvos dvarų pastatuose galima tik labai retais atvejais. Tad prieš akis atsivėrusios šio dvaro interjero detalės tik dar patikimiau įrodė – Gražionių dvaras yra vienas svarbiausių krašto architektūros paminklų.

Diktariškių dvaras (Šaukoto sen.)

Nuošaliame Radviliškio rajono pakraštyje slepiasi stulbinantys rūmai, kai kuriems netgi primenantys Vilniaus rotušę ar net arkikatedrą baziliką...

Nieko keisto, kad didingi Diktariškių dvaro rūmai daugelio lyginami su garsiausiais sostinės pastatais, jie visi – klasicizmo architektūros stiliaus paminklai.

Orūs, bet tuo pačiu nuskurdę, ilgus metus bajorų Šemetų giminei priklausę Diktariškių dvaro sodybos pastatai jau ilgą laiką yra tapę aplinkinių vietovių gyventojų galvosūkiu ir skauduliu. Apleista sodyba net ir per užžėlusius žolynus nustebina kiekvieną, kuris čia apsilanko pirmąjį kartą.

Diktariškių dvaro teritorija susiformavo XVIII a., tačiau anuomet tai buvo ne atskiras ūkinis vienetas, bet Šiaulėnų dvaro (Radviliškio r.) palivarkas. Nuo Šiaulėnų dvarininkų žinios Diktariškių dvaro sodyba atsiskyrė apie 1776 m.

Nėra tiksliai žinoma, ar dabartiniai rūmai buvo dar ankstesnio dvaro pastato rekonstrukcija, ar tai visai naujas statinys. Viena aišku, kad

Vienintelė išlikusi Diktariškių dvaro rūmų krosnis

Diktariškių dvaro rūmai

tuometiniai dvarininkai Tadeušas Šemeta (1774–1835 m.) ir jo žmona Anelė itin rūpinosi ką tik dailiaisiais rūmais papuošta dvarvieta. Jie sutvarkė ir išplėtė parką, pastatė daug naujų ūkinių pastatų. Būtent dėl šios priežasties XIX a. pradžia yra laikoma šio dvaro „aukso amžiumi“.

Anuomet Diktariškių dvaras buvo viena svarbiausių regiono kultūros puoselėjimo vietų. 1811 m. čia netgi grojo dvaro orkestras. Rūmuose buvo 22 kambariai ir salės. Viduje stovėjo net 15 baltų koklių krosnių. Interjerą taip pat puošė ąžuoliniai laiptai, ištaiginga pokylių salė, kurios lubos buvo dekoruotos gipsatūromis.

Dvaro sodyboje vešėjo įvairių medžių parkas, o oranžerijoje (šiltnamio tipo pastate) buvo galima prisiskinti šviežutėlių vaisių. Šalia rūmų raibuliavo ir didelis tvenkinys.

Galima sakyti, kad didžiosios Diktariškių dvaro nesėkmės prasidėjo tada, kuomet sodyba atiteko Tadeušo Šemetos sūnui, vienam iš 1831 m. sukilimo vadų – Pranciškui Šemetai (1802–1882 m.).

Kuomet Pranciškus Šemeta emigravo į Prancūziją, dvarą valdyti pradėjo jo brolis Juozapas Šemeta, dar žinomas kaip paskutinis Šiaulių pavieto bajorų maršalka. Po 1863 m. sukilimo Juozapas buvo ištremtas į Ufą, o dvaras nusavintas. Po to sodybos šeimininkai dažnai keitėsi.

1914 m. dvaras priklausė bankui, po Pirmojo pasaulinio karo – valstybei.

Vėliau, apie 1933 m., sodyba atiteko Švietimo ministerijai, todėl galimai jau tada prašmatnūs rūmai buvo rekonstruoti, juos pritaikant mokyklos reikmėms.

Šiandien Diktariškių dvaro rūmai apie savo klestėjimo laikus primena tik iš išorės, viduje – buvusios mokyklos interjero palikimas. Vis dėlto, vienas paslaptingas ir visiškoje tamsoje skendintis rūmų kambarėlis dar tebesaugo paskutinę dvaro galybės laikus menančią baltąją krosnį...

Šiaulėnų dvaras (Šiaulėnų sen.)

Šiaulėnų dvaras buvo vienas svarbiausių objektų, įkvėpusių lankyti ir įamžinti nykstantį Lietuvos kultūros paveldą. Teko matyti, kaip ši sodyba atrodė mano vaikystėje ir kaip jos būklė keitėsi bėgant metams.

Šiaulėnų dvaras ir patys Šiaulėnai istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėti 1492 m. XV a. vietovė priklausė žemaičių seniūnui Kęsgailai,

Išskirtinės architektūros Šiaulėnų dvaras nyksta vis sparčiau

Šiaulėnų dvaro oranžerija

Šiaulėnų dvaro rūmai

Šiaulėnų dvaro rūmai nuo Šušvės upės pusės

vėliau paveldėjo Butrimavičiai, o iš jų dvaras perėjo Šemetams, kurie paveldėjimo teise Šiaulėnus perleido žemaičių seniūnui Jeronimui Valavičiui. Ilgainiui Šiaulėnų dvaras vėl grįžo Šemetų giminei, kuri 1850 m. miestelio kapinėse pastatė mauzoliejinę koplyčią, 1857 m. – mūrinę Šv. Onos bažnyčią.

Turbūt iš visų Radviliškio krašto dvarų šio būklė yra pati liūdniausia: jau įgriuvusi medinė rūmų dalis, visoje šalyje unikali oranžerija taip pat baigia sunykti, viskas apversta šiukšlėmis, auga žmogaus aukščio žolės ir krūmai. Kiek tolėliau rymo pertvarkytas buvęs dvaro svirnas, mūrinis koplytstulpis ir kalvės pamatų likučiai.

Labai apmaudu, tačiau kaskart šis savo puslankio formos architektūra Lietuvoje išsiskiriantis dvaras nyksta vis sparčiau. O apie tai, kaip jis atrodė kadaise, galima tik pasvajoti...

Stoviu ant tilto prie Šušvės upės ir negaliu atitraukti žvilgsnio, kurį prikaustė net svajonėse neregėtas vaizdas. Vanduo tyvuliuoja išsiliejęs plačiai iki pat dvaro rūmų pamatų papėdės. O jame atsispindi dideli, baltai apvedžioti atstatyto dvaro langai. Net balkone žydinčios gėlės, rodos, žydi vandenyje. Ir alyvos žydi: baltos, mėlynos, rausvos. Jos taip pat palinkusios prie vandens, lyg norėtų

pasižiūrėti, ar gražiai pasidabinusios.

Šiomet pirmą kartą pražydo ir jaunieji kaštonai. Jų baltų žiedų žvakės nedrąsiai dairosi po alėją, žvelgia į išlikusius senuosius dvaro medžius. O, kad galėtų senieji papasakoti savo amžiaus istoriją... Bet stovi liūdni, pradėjusiomis džiūti šakomis, lyg priekaištas kūrėjui ir laikui, kuris nepaliaujamai sukaratą aplink...

Tegul liūdi medžiai. Aš jiems nepadėsiu. Mano širdyje liūdesiui vietos nėra.

– Nėra, nėra, nėra..., – man pritaria tekantis upės vanduo.

Ir daug metų merdėjęs dvaras atgijo... Atrodo, tuoj atsivers durys ir į balkoną išeis ponias lesinti balandžių (apie tai pasakojo senelis Vladislovas Mirončikas (1931–2011 m.). Mat ponias mėgo balandiena vaišinti svečius. Nepavydžiu aš jiems, nei buvusiai dvaro virėjai.

O klevų alėjon jau suka karietos, kieme bėgioja skalikai...

Beinoravos dvaras (Sidabravo sen.)

Kalninės guobos, mandžiūriniai riešutmedžiai, sibiriniai kėniai... Ne, tai ne kokio gigantiško botanikos sodo medžių sąrašas, o tai, kas dar siūbuoja apleistuose Lietuvos dvarų parkuose.

Bareljefas ant Beinoravos dvaro svirno sienos

Beinoravos dvaro rūmai

Beinoravos dvaro svirnas

Minėtieji egzotiški medžiai dar švytuoja buvusioje Beinoravos dvaro sodybos teritorijoje. Pamanyk, nuošalus rajono pakraštys...

Sakyčiau, čia dėmesį prikausto ne tik seni brazdūnai, bet ir iš tolo regimi grandiozinio dydžio dvaro gyvavimo laikų ūkiniai pastatai. Pavyzdžiui, akmeninis svirnas – tarytum gynybinis bastionas, o išlikusi arklidžių siena – lyg vartai į tvirtovę.

Kiek toliau nuo akmens mūro grožybių, medžių paunksmėje rymo visai kitoks statinys, tai – XIX a. pirmosios pusės medinės klasicizmo architektūros stiliaus ir liaudies architektūros stiliaus elementais puošti Beinoravos dvaro rūmai. Kur tik pažvelgsi – tręštančios kruopščios drožybos detalės. Drožiniais dekoruoti langai, durys, baliustrada, kuriai, bijau pranašauti, liko metai, keli. Taip ir norisi šiandieninių „dvarininkų“ augintinius raminti: *ša, šuneliai, nemuverskite lubų...*

Beinoravos dvaro sodyba pradėta formuoti dar iki XVIII a. pradžios. Pirmieji žinomi Beinoravos dvarininkai – grafai Čapskiai. Turbūt kažkurio iš jų inicialai iškalti ir bareljefe virš svirno durų – „S. C., 1843“. Apie Beinoravos dvarininkų Čapskių kilmingumą minėtame bareljefe išduoda karūna.

1855 m. Čapskiai Beinoravos dvarą pardavė Malinskams, kurie čia šeimininkavo iki pat nacionalizacijos. Po Antrojo pasaulinio karo

buvusiame neeilinio grožio dvare įsikūrė tarybinis ūkis.

Nukarūnuotasis, nueidama pamaniau.

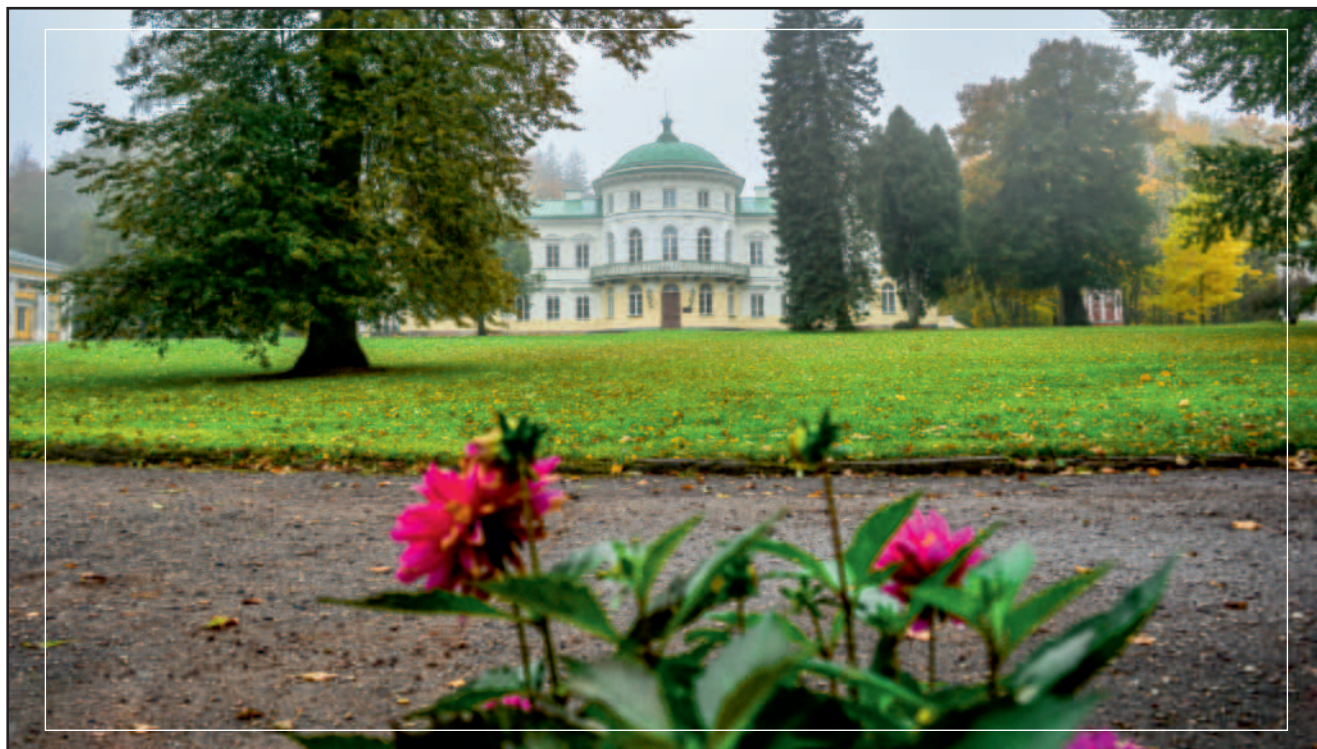
Baisogalos dvaras (Baisogalos sen.)

Atvykus iš tolimesnių Lietuvos regionų Baisogalos miestelio pavadinimas gali skambėti keistokai ir net šiek tiek gąsdinančiai. Ilgą laiką apie tai nesusimąstydavau, nes šis kraštas man pačiai visada atrodė toks jaukus ir savas.

Sunku pasakyti, kam ir kodėl toptelėjo mintis šią vietą taip pavadinti. Gal teisūs tie, kurie sako, kad kadaise šio krašto gyventojai miškuose ir pelkėse negailestingai puldinėdavo pro čia keliaujančius pirklius, kurių laukdavo baisus galas. O gal tiesa lenkiškai šnabždėjusiųjų žodžiuose, kurie stebėdavosi čia gyvenusių žmonių skurdu, juos vadindami „basais ir plikais“ (lenk. „*bosi i goli*“).

Įvairių padavimų ir pasakojimų apie Baisogalos miestelio kilmę yra nemažai. Tačiau, kad ir kaip jis nesvetingai skambėtų, šiandien čia verta apsilankyti kiekvienam, besidominčiam architektūros paveldu, istorija ar tiesiog mėgstančiam keliauti po Lietuvą.

Šiame miestelyje stūkso viena geriausiai šalyje išsilaikiusių dvarų sodybų, kartu su įspūdingais rūmais tebeturinčių daugybę ūkinės paskirties pastatų ir išdidų parką.

Baisogalos dvaro rūmai

Baisogalos vėjo malūnas

Baisogalos dvaro šulinys

Baisogalos dvaras – vienas iš nuo seno Lietuvos didžiajam kunigaikščiui priklausiusių dvarų, kurį per prabėgusius šimtmečius valdė tikrai ne viena daugumai girdėta giminė.

Verta paminėti, kad 1830 m. jį įsigijo Napoleono armijos pulkininkas Juozapas Komaras, tačiau jis čia negyveno. Visgi kitaip į Baisogalą žvelgė jo sūnus Vladislovas. Jis apsigyveno Baisogalos dvare ir netrukus jį pavertė pavyzdiniu ūkiu. Po Vladislovo mirties, 1896 m., dvarą perėmė jo sūnus, kuris taip pat buvo Vladislovas. Jis, kaip ir tėvas, garsėjo puikiais ūkininkavimo gebėjimais.

1922 m., po Žemės reformos įstatymo, V. Komarui teliko 80 ha žemės. Visgi atsižvelgusi į pažangius ūkininkavimo metodus, tuometinė Žemės ūkio ministerija V. Komarui leido valdyti 1010,39 ha. Taip Baisogalos dvaras tapo vienu didžiausių Lietuvoje.

Komarai Baisogaloje gyveno iki 1940 m. Aneksavus Lietuvą, V. Komaras buvo areštuotas ir ištremtas į Karagandos sritį (dab. Kazachstanas). Jis mirė 1941 m.

Per Antrąjį pasaulinį karą dailiuose Baisogalos dvaro rūmuose veikė karo ligoninė, vėliau – mokykla, dalyje patalpų – tarybinio ūkio kontora. 1948 m. čia įkurta Gyvulininkystės bandymų stotis ir eksperimentinis ūkis. Šiandien dvare šeimininkauja Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Gyvulininkystės institutas.

Akivaizdu, kad gražiausias šio ansamblio pastatas – išpūdingi ampyro bruožų turintys rūmai. Įdomu, kad iki Pirmojo pasaulinio karo ant jų rotondos stogo apsilankiusiųjų dėmesį traukė vieno iškiliausių visų laikų menininko – Michelangelo Buonarroti – skulptūros kopija. Teigiama, kad į Baisogalos tolius nuo stogo žvelgdavo dviejų metrų aukščio arkangelas Mykolas.

Šioje sodyboje gausu įvairių gerai matomų pastatų, gal todėl retas žino apie už parko esantį vėjo malūną. Kadangi malūnas priklausė dvarui, jo puošyba gerokai turtingesnė nei kitų Lietuvoje buvusių malūnų. Keturių aukštų su pusaukščiu malūne susipina tiek romantizmo, tiek istorizmo bruožai, o tai – taip pat retas atvejis. Beje, prieš šimtmetį jis buvo tituluojamas bene gražiausiu visoje Lietuvoje. Baisogalos malūnas veikė iki 1954 m.

Rudens migloje skęstanti Baisogalos dvaro sodyba man atrodo gražiausiai metuose. Tas svaiginantis jausmas eiti po senais parko medžiais, kai nuo aukso spalva pasidabinusių lapų tave švelniai glosto tekšinti dulsna. Taikliai viename iš

savo eilėraščių kažkada rašė mano mama – jausmas toks, lyg netoliese esantis upelis gertų arbatą... Sušildančią žinojimu, kad žmogaus kūriniai gali džiuginti, gali išlikti ir gyventi net tada, kai jau seniai nebėra paties kūrėjo.

Žvelgiant į krašto palivarkus

Štai **Pakalniškių palivarkas (Pakalniškių sen.)** įdomus tuo, kad kitados čia kurį laiką šeimininkavo profesorius pulkininkas Jurgis Žilinskas (1885–1957 m.). Jis laikomas anatomijos mokslo Lietuvoje statytoju ir lietuvių antropologijos pradininku, tyrusiu mūsų tautos ištakų klausimus. Jis Lietuvos universitete įkūrė Anatomijos katedrą, jai vadovavo, įkūrė iki šiol Kaune veikiančią Anatomijos muziejų. Anuomet nebuvo nė vieno lietuviško anatomijos vardyno, todėl jis ėmė lopyti šias spragas ir kūrė lietuviškus terminus, leido atskiras anatomijos vadovėlio dalis.

J. Žilinskas surinko ir ištyrė apie 500 lietuvių karių ir 100 Rytprūsių lietuvių antropologinius duomenis. Balzamavo Dariaus ir Girėno palaikus. Taip pat vėliau buvo ir Vilniaus universiteto Anatomijos katedros vedėju.

Anatomijos genijus gimė Januškonių kaime, netoli Baisogalos (mirė Jungtinėse Amerikos Valstijose). Stebėtina, kad profesoriaus nuopelnai labai retai aptariami Lietuvos mastu, tačiau labiausiai apmaudu, kad jo atmintis tarsi išsityrynė ir iš jam tokio brangaus Radviliškio krašto.

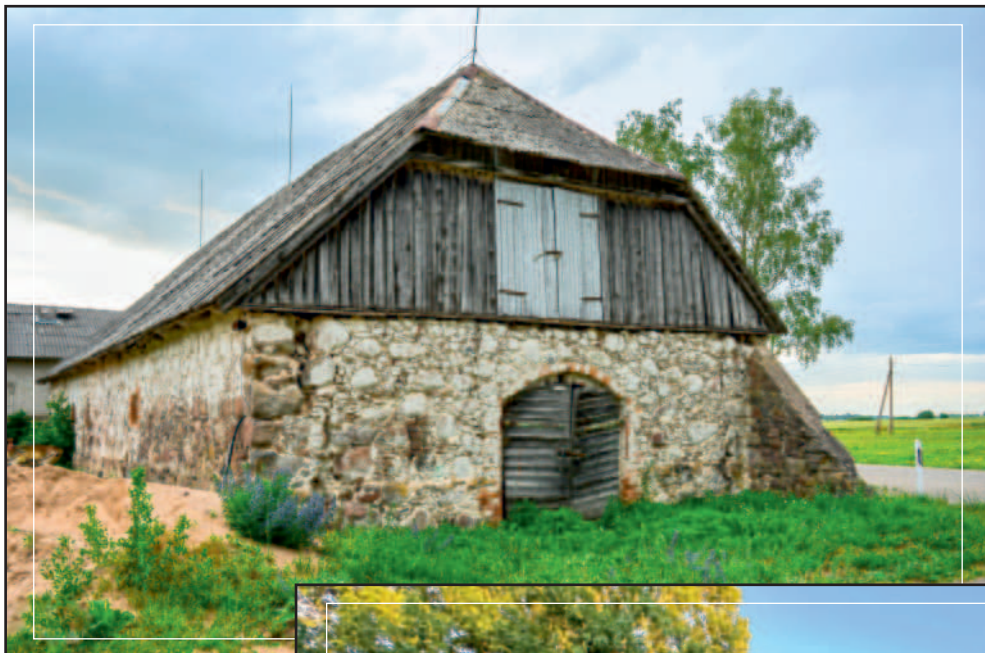
Tikrai vertas paminėjimo visiškai apleistas **Dauburaičių palivarkas (Sidabravo sen.)**. Sodyboje gimė ir gyveno profesorius Stanislovas Mastauskis (1890–1978 m.) – taikomosios entomologijos pradininkas Lietuvoje, daugelio vabzdžių kenkėjų lietuviškų pavadinimų autorius. Jis paskelbė apie 400 straipsnių, parašė 25 knygas.

Derėtų dažniau prisiminti ir **Čiutelių palivarką (Tyrulių sen.)**, kuriame ūkininkavo generolas Povilas Plechavičius (1896–1973 m.).

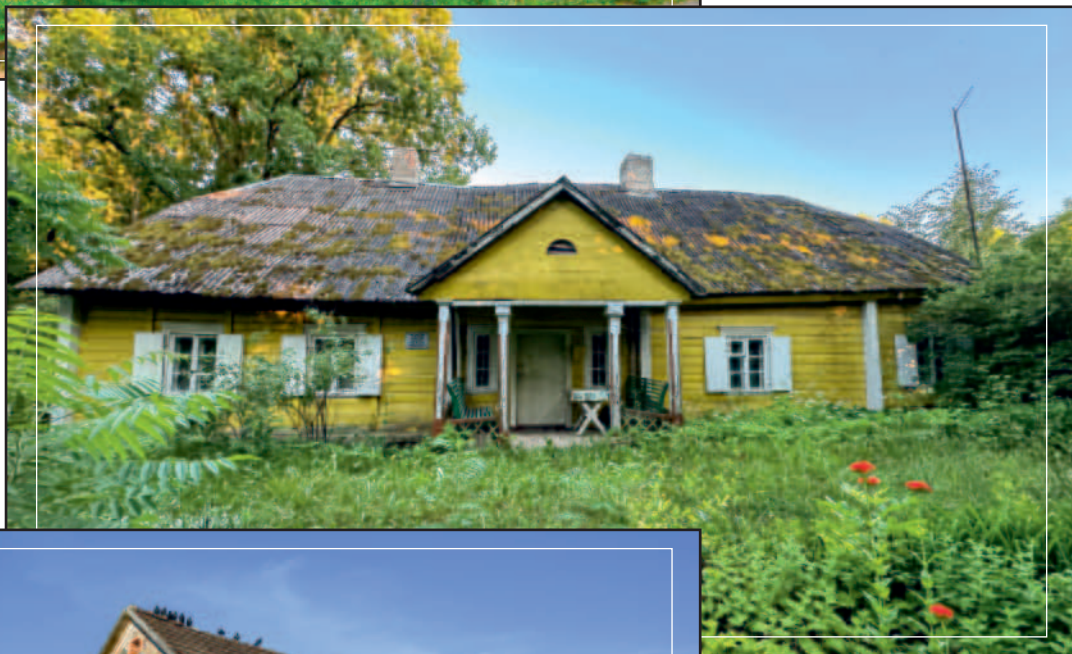
Šiame tekste aptariau tik mažumą Radviliškio rajono dvarų ir palivarkų, tačiau fotografijų parodoje buvo galima pamatyti tokius objektus, kurių istorijos detalių ar nuotraukų neišvystume net ir „visažiniame“ internete. Pavyzdžiui, ar teko girdėti apie **Puipių palivarką (Šeduvos sen.)**, ar apie **Taukuočių palivarką (Sidabravo sen.)**?

Neverta visko grąžinti atgal, bet pačius geriausius, pačius brangiausius istorijos paminklus išsaugoti būtina.

Už svajones mokėti nereikia. Tiek didelės, tiek mažos – vertos vienodai. Tad neužmirškime svajoti!

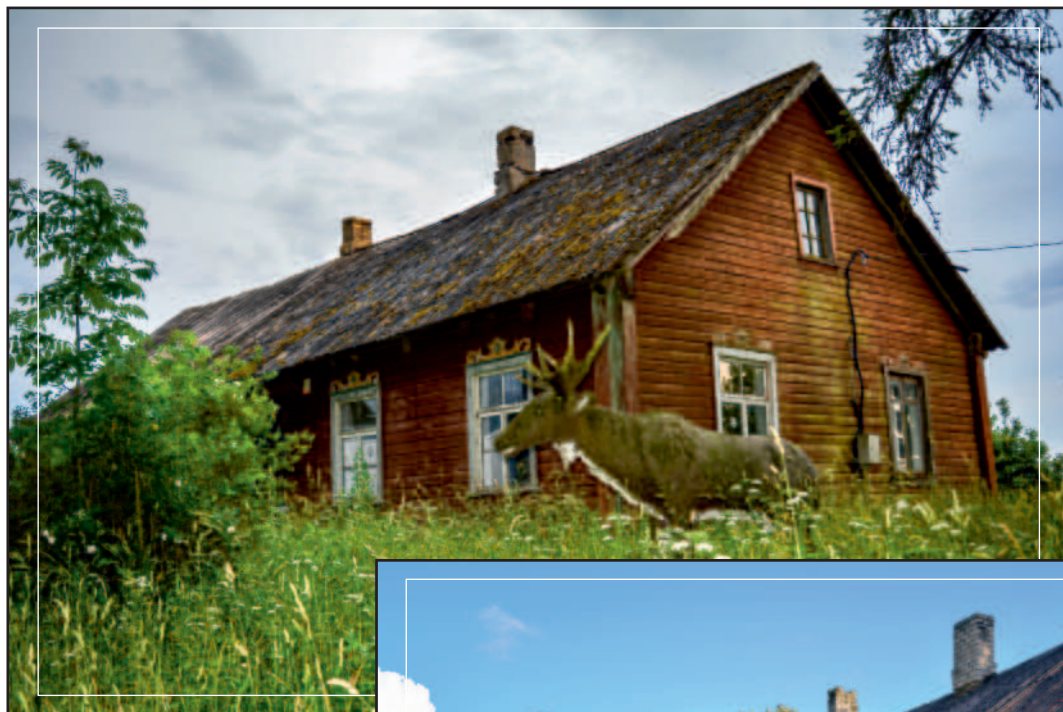
**Pakalniškių palivarko
ūkinis pastatas**

**Dauburaičių palivarko
ponų namas**

**Čiutelių palivarko
ūkiniai pastatai**

Puipių palivarko
ponų namas

Taukuočių palivarko
ponų namas

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Atsiminimai. Jurgis Žilinskas 1885–1957 / Lietuvos nacionalinis muziejus. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2005. – 343 p.
2. Baisogalos dvaro sodyba. Kultūros vertybių registras: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/91ab94ae-5598-4c38-8943-33b717393281>
3. Beinoravos dvaro sodyba. Kultūros vertybių registras: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/9e3b3187-808f-4a3b-a989-8b75173b6646>
4. Dauburaičių palivarko sodyba. Kultūros vertybių registras: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/8e8ce93e-](https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/8e8ce93e-ec06-44e7-b752-5a4cb0691501)

[ec06-44e7-b752-5a4cb0691501](https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/8e8ce93e-ec06-44e7-b752-5a4cb0691501)

5. Diktariškių dvaro sodyba. Kultūros vertybių registras: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/38264275-d446-4453-9097-432d94f5e3d9>
6. Iškalbingi praeities ženklai: kultūros paveldo objektai Radviliškio rajone / [sudarė Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka]. Utena: UAB „Utenos Indra“, 2017. – 208 p.
7. Jurgis Žilinskas. Visuotinė lietuvių enciklopedija: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/jurgis-zilinskas/>
8. KLIMKA, Libertas. Tradicinių kalendorinių švenčių semantika: monografija / Vilniaus pedagoginis universitetas. Istorijos fakultetas.

Baltų proistorės katedra. Kaunas: AB „Aušra“, 2009. – 195 p.

9. Kultūros paveldo svarba ir reikšmė Radviliškio rajone: Dulkėmis užkloti dvarai ir sodybos: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskionaujienos.lt/kulturos-paveldo-svarba-ir-reiksme-radviliskio-rajone-dulkemis-uzkloti-dvarai-ir-sodybos-1681>

10. Lietuvos dvarų enciklopedija / Sudarytojai Algimantas Semaška ir Ingrida Semaškaitė. – Vilnius: „Algimantas“, 2017. – 368 p.

11. Lietuvos malūnai: [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.malunai.lt/malunas.php?malunas_id=99

12. Šiaulėnai / [sudarytojas ir redaktorius Aleksandras Šidlauskas; redakcinė komisija: Irena Seliukaitė – pirmininkė ir kt.]. – Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2004. – 623 p.

13. Šiaulėnų žemė: istorinė-dokumentinė apybraiža / Marijona Birutė Kudulytė-Navakauskienė; [redakcinė komisija: Vitas Pranas Tutkus ir Nijolė Šimkuvienė; Radviliškio rajono Šiaulėnų seniūnija]. – Kaunas: AB „Aušra“, 2009. – 775 p.

Ados Alejūnaitės fotografijų parodoje – daugiau nei 30 Radviliškio krašto dvarų ir palivarkų

2024 m. rugsėjo 9 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko kraštiečių keliautojos, redaktorės, žurnalistės bei tinklaraštininkės Ados Alejūnaitės fotografijų parodos „Radviliškio krašto dvarai“ atidarymas. Renginio metu autorė pristatė specialiai radviliškiečiams parengtą pranešimą – ne tik demonstravo išskirtines nuotraukas, bet ir pasakojo apie Radviliškio rajono dvarus, palivarkus, jau išnykusį paveldą, keliones bei įdomiausius atradimus jų metu. Europos paveldo dienoms skirta fotografijų paroda Radviliškio viešojoje bibliotekoje veikė iki spalio 15 d.

Kraštiečių aplankyti dvarai ir kitos atokios, daugeliui negirdėtos, Lietuvos ir, žinoma, Radviliškio krašto vietos atgimsta daugiau nei 35 tūkst. gerbėjų turinčiame asmeniniame tinklaraštyje „Vieškeliu dundant“.

**Straipsnio autorės nuotraukos;
titulinėje nuotraukoje –
kraštiečių Ada Alejūnaitė Diktariškių
dvare, Radviliškio r.
Viešosios bibliotekos informacija**

Parodos „Radviliškio krašto dvarai“ atidarymas Radviliškio viešojoje bibliotekoje, 2024 m.

PER GYVENIMO AUDRAS Į MOKSLO AUKŠTUMAS

RIMANTAS BANEVIČIUS,
prof., habilituotas fizikos ir matematikos mokslų daktaras

Kraštietis prof. RIMANTAS BANEVIČIUS dalijasi pasakojimu apie savo nueitą gyvenimo ir kūrybinės veiklos kelią, kuris sutapo su sudėtingais politinės sistemos virsmis. Baigęs Grinkiškio vidurinę mokyklą, studijavo Kauno politechnikos instituto (KPI) Mechanikos fakultete. Dirbdamas dėstytoju, docentu, profesoriumi savo prasmingą gyvenimą paskyrė inžinierių bei mokslinių darbuotojų rengimui KPI (dabar KTU). Intensyviai dirbdamas mokslinį darbą įgijo habilituoto daktaro mokslinį laipsnį ir buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu-ekspertu. Atliktais tyrimais sukūrė naują mokslo kryptį – karščiui atsparių polimerų mechaniką. Gauti rezultatai buvo skelbiami mokslo žurnaluose ir tarptautinėse konferencijose.

Vaikystės dienų prisiminimai

Aš, Rimantas Banevičius, gimiau 1938 m. rugsėjo 15 d. Kėdainių rajone, Juodelių kaime,

ūkininkų šeimoje. Mano tėvų, Bernabo Banevičiaus ir Apolonijos Kolesinskaitės, jaunystė prabėgo nuostabiame Lietuvos gamtos kampelyje, Juodelių

ir Dovydiškių sodybose, kurios buvo įsikūrusios ant priešingų Šušvės krantų. Nors šias sodybas teskyrė vos dešimt kilometrų, tačiau daugiau kaip tris dešimtmečius tėvai vienas kito net nepažinojo. Kiekvieno gyvenimas klostėsi jų tėvų šeimose, kuriose formavosi Bernabo ir Apolonijos charakteriai, kaupėsi jų gyvenimiška patirtis.

Apolonija gimė gausioje 8 vaikų šeimoje. Nebuvo sąlygų lankyti mokyklos, tačiau būdama Krakių Kotriniečių vienuolyne, išmoko rankdarbystės amato: siūti, austi, siuvinėti, kas praverė gyvenime.

Bernabas gimė keturių vaikų šeimoje. Bernabo ankstyvoji vaikystė prasidėjo nelengva našlaičio dalia. Neparastai gabų vaiką mama Liucija net ir sunkiausiomis gyvenimo sąlygomis leido į rusakalbę pradžios mokyklą Juodeliuose.

Kurį laiką Apolonija ir Bernabas pabendravė ir įsitikinę savo jausmų tikrumu, 1936 m. susituokė Krakių bažnyčioje.

Mano tėvų, Apolonijos ir Bernabo Banevičių, santuoka, 1936 m.

Apolonija, gavusi tėvų „pasogą“ ir pasiėmusi per eilę metų jos pačios rankomis kurtą kraitį, persikėlė

gyventi į Bernabo sodybą Juodeliuose. Prabėgus beveik ketveriems metams nuo vedybų, ant jaunos šeimos pečių jau gulė trijų vaikų rūpesčiai: Jaroslavo, Rimanto ir Vandos. Tačiau tai buvo malonūs rūpesčiai, kurie niekaip nesiderino su pasaulyje prasidėjusiais niūriais procesais. 1939 m. prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, kuris iš esmės pakoregavo mano tėvų šeimos likimą.

Tėvai per nepriklausomybės laikotarpį (1919–1939) tapo pasiturinčiais ūkininkais. Jie suprato, jog prasidėjus karo sumaiščiai, piniginės santaupos dings, o juos pačius gali lengvai apiplėšti ir atimti netgi gyvybę. Pastatai gali sudegti, tačiau žemė bet koku atveju pasiliks. Ilgai nedelsdami, nusprendžia sodybą ir visą žemę Juodeliuose parduoti ir nuperka apie 60 ha žemės sklypą Belazariškių vienkiemyje, netoli Vosiliškio miestelio. Tėvai, persikeldami į Belazariškių vienkiemį, kuriame planavo kurti pavyzdinę žemės ūkį, net nenutuokė, kokie sudėtingi išbandymai jų laukė.

Įsigytoje Belazariškių sodyboje buvo net 8 pastatai, kurių pagrindinis – gyvenamasis namas. O didžiulis molinis baltas tvartas asocijavosi su dvaro pastatu. Nupirktą tėvų sodybą iš pietryčių pusės supo miškas, o iš kitų – dirbamos žemės ir pievų plotai. Prie pat namo augo milžiniškas ąžuolas, dešimtys aukštų lieknų eglų ir keletas išsišakojusių klevų. Įspūdingai ir kartu paslaptingai atrodė šimtamečių ąžuolų didžiuliai kamieniai ir aukštai kylančios milžiniškos jų šakos.

Mano vaikystė prabėgo sudėtingu istoriniu laikotarpiu: antrasis pasaulinis karas ir pokaris. Nedidelis Vosiliškio miestelis, buvęs netoli tėvų sodybos Belazariškių vienkiemyje, įėjo į pasaulinio karo istoriją. Per Vosiliškio miestelį žygiavo raudonosios armijos ir Vermachto kariai, riedėjo tankai. Netoliese griaudėjo pabūklai ir sproginėjo patrankų sviediniai, vyko negailestingi mūšiai. Visą gyvenimą prisimenu tą baisų tankų riaumojimą, skriejančių patrankos sviedinių būdingą gausmą ir jų galingą trenksmą sprogstant. Frontas greitai pasistūmėjo link Grinkiškio miestelio ir duslūs patrankų sviedinių sprogimai jau griaudėjo kažkur toli. Tuo metu Vosiliškio miestelyje buvo kraupus vaizdas. Netoliese riogsojo sudaužyta karinė technika, nejaukiai kyšojo sudegusių gyvenamųjų namų juodi plytiniai kaminai, sudegusių pastatų degusių krūvos. Nukentėjo ir šalimais buvę pasėliai, daržai, sodai. Man didžiausią susidomėjimą kėlė sudaužyta ir palikta jau niekam nereikalinga galinga karinė technika.

Prasidėjo atkaklus lietuvių tautos ginkluotas pasipriešinimas sovietiniam režimui – partizaninė kova. Pirmą kartą Lietuvos partizanus pamačiau tėvų namuose Belazariškių vienkiemyje. Giliai atmintin įstrigo naktį apsilankiusių partizanų išvaizda: jauni veidai, jų rūbai, ilgi iš po kepurų išdrikę plaukai. Žiemą iš po baltų apsiaustų matėsi kariškos uniformos, ant krūtinės kabojo žiūronai, prie diržo pakabintos granatos, o rankose laikė ginklus.

Mane žavėjo iš tų jaunų vyrų trykštanti energija. Visa tai buvo matoma jų nuoširdžiam elgesyje bendraujant su tėvais ir mumis, vaikais. Dar ne kartą jie lankėsi mūsų namuose. Mama nedelsiant pjaustydavo lašinukų, kumpio, juodos duonos ir pakviesdavo užkąsti. Po kurio laiko Grinkiškio miestelyje turgaus aikštėje pamačiau numestus ant grindinio išniekintus partizanų kūnus: nurengti viršutiniai rūbai, kai kurie palikti su baltais apatiniais, matėsi į krūtinės įsmeigtų durtuvų rankenos, krauju pasrūvę veidai, basos kruvinos kojos.

Mokyklon dulkėtais keliais

Artėjo 1944 metų Rugsėjo pirmoji – mokslo metų pradžia. Tėtis pagamino man ir broliui Jaroslavui iš

faneros ir lentelių mokyklines skryneles. Rugsėjo 1-ąją, pakinkęs gražų juodbėrį, į įdomios formos išraitytą karietą (lineiką), nuvežė mane ir brolių į Vosiliškio pradinę mokyklą.

Kaimo žmonių gyvenimas buvo vargingas. Dalis vaikų į mokyklą ateidavo basi.

1944 m. prasidėjo sovietinės sistemos represijos – nekaltų žmonių tremtys į tolimas Sovietų Sąjungos sritis. Tėvai suprato, jog turėję apie 60 ha žemės pateko į „buožių“ sąrašus, o tai tolygu tremčiai į Sibirą. Gyvenant Balazariškių vienkiemyje 1945 m. gimė ketvirtas vaikas šeimoje, dukra Elena.

Suprasdami iškilusią grėsmę šeimai, kurioje buvo keturi mažamečiai vaikai, nedelsdami priėmė lemiamą sprendimą. Vieną 1948 metų gegužės mėn. vakarą, tėvai, pasikinę arklį ir įsimeję į vežimą maišą bulvių, miltų ir paltų lašinukų, skubiai su visa šeima slapta pasitraukė iš namų. Išvykus šeimai iš Belazariškių kaimo ir besislapstant nuo tremties, mano pradinis mokymasis, pradėtas Vosiliškio pradinėje mokykloje, nutruko.

Taip prasidėjo mūsų šeimos paslaptingas gyvenimas – „tylioji tremtis“. Tas laikmetis, kuris tęsėsi net devynnerius metus, praėjo Kėdainių–Radviliškio–Raseinių vietovių

Vosiliškio pradinės mokyklos mokiniai, Rimantas pirmoje eilėje stovi antras iš kairės, 1947 m.

trikampyje. Pasitraukus slapčia iš namų, šeimai apsistoti vienoje vietoje buvo nesaugu. Todėl skubiai visi vaikai buvo „išbarstyti“ pas gimines skirtinguose rajonuose. Taip mano seserys Vanda ir Elena buvo paliktos Burbiškių kaime (Raseinių r.), aš – Bargailių kaime (Radviliškio r.), o brolis Jaroslavas – Jaugilių kaime (Kėdainių r.).

Bargailių kaime buvo pradinė mokykla. Tačiau laikinai gyvenant pas tėtės seserį T. Sirusienę ir vengiant atskleisti slapstymosi vietą, mokyklos nelankiau. Taip ir liko nebaigtas trečias skyrius. Be to, prisimiršo ir tai, ką buvau išmokęs Vosiliškio pradinėje mokykloje. Palaipsniui kiek aprimo tremties baimė ir pradėjau lankyti Bargailių pradinės mokyklos ketvirtą skyrių. Nelengva buvo pasiekti ketvirtos klasės žinių lygį.

1950 metų rudenį aš pradėjau lankyti Vosiliškio septynmetės mokyklos penktąją klasę. Kiekvieną dieną pėsčiomis tekdavo nužingsniuoti pirmyn ir atgal po aštuonis kilometrus. Taip kiekvieną mielą dieną, tas vasarą dulkėtas ar purvinas vieškelis, o žiemą sniegu ar ledu padengtas kelias, vedė į mokyklą.

Dabar, žvelgiant į anų dienų laikmetį praleistą septynmetėje mokykloje, negali nesistebėti miestelio mokytojų atsidavimu pedagoginiam darbui ir nepaprastam žmogiškumui. Man labai patiko tikslieji mokslai. Todėl atidžiai sekiau matematikos mokytojos Petkuvienės, fizikos mokytojo S. Naurecko vaizdžiai ir suprantamai pravedamas pamokas. Tik su didžiule pagarba galiu prisiminti šių kuklių, bet nuostabių mokytojų pastangas. Jų suteiktos pirmosios žinios man buvo svarbiu pagrindu toliau mokantis vidurinėje mokykloje, institute ir, apskritai, visoje mano veikloje. O su koku nuoširdumu skambėjo per pamokas lietuvių literatūros mokytojos Bartkevičiūtės balsas.

1953 m. baigiau Vosiliškio septynmetės mokyklos septynias klases. Aprimus tremties grėsmę, tėvai su vaikais apsigyveno Levikainių kaime, eigulio P. Kušleikos name. 1956 m. persikėlė į Salgirį esantį miškų glūdumoje. Jį supo tik aukštapelkė ir miškai, o netoliese tyvuliavo Praviršulio ežeras. Atsidūrę Salgirio teritorijoje jautėmės tarsi esame negyvenamoje saloje – jokių kaimynų, jokių žmonių, jokių vaikų.

Rimantas prie savo kartu su tėvais 1953–1956 m. sodinto eglių miško, 2002 m.

Tėvai, gyvendami Salgiryje, dirbo prie miško darbų: pjovė ir sodino medžius, ruošė šieną girininkijai. Mes su broliu Jaroslavu buvome jau paaugliai ir dirbome kartu su tėvais prie miško darbų. Eigulys parūpindavo eglių sodinukų ir nurodydavo plotus kur pasodinti. Taip atsirasdavo eglių miškelis. Tėtis sakydavo: „Po daugelio metų, kai mūsų jau nebebus, čia sužaliuos gražus eglių miškas.“ Beveik po 50-ties metų apsilankiau Slagiryje ir buvau nustebintas pamatęs aukštą, liekną egles.

Deja, nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu

Buvę moksleiviai pažymint Vosiliškio mokyklos 100-ąsias įkūrimo metines. Pirmoje eilėje (iš kairės): pirmas Jaroslavas, antras – R. Banevičiai, ketvirtas – L. Vyšniauskas

išnyko kaimo gyvenvietės ir kaip dūmai išsiblaškė kaimo vaikai. 2010 m. Vosiliškio pagrindinė mokykla buvo prijungta prie Žaiginio pagrindinės mokyklos. Taip 2011 m. Vosiliškio mokykla, atšventusi 100 metų jos įkūrimo jubiliejų, 2012 m. buvo uždaryta.

Nuo Salgirio iki Grinkiškio miestelio buvo 16 km.

Tais laikais, norint patekti į kitą mokyklą, turėjo būti gautas direktoriaus sutikimas. Ir taip, tėvo lydimas aš 1953 m. nuvykau į Grinkiškio vidurinę mokyklą pas direktorių V. Kalnelį. Direktorius išklausė mano pageidavimą ir aš buvau priimtas į aštuntą klasę. Atėjo Rugsėjo 1-oji. Mokyklos vadovybė paskyrė internatą, kuriame gavau vietą bendrame penkiems mokiniams skirtame kambaryje ir maitinimą.

Mokytis sekėsi gerai, jau pirmais metais buvau tarp pirmūnų. Labai gerai sekėsi matematika, fizika, chemija. Jau pirmomis dienomis atkreipiau dėmesį į matematikos mokytoją Vytautą Kubilių. Mane žavėjo jo neaprastai aiškūs ir įtaigūs sudėtingų

uždavinių aiškinimai. Intuityviai jaučiau šio mokytojo erudiciją, žinių gilumą. Kita iškili mokyklos asmenybė – tai lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Jonas Ančerys. Jo paskaitų įtaigumas, gilus įsijautimas į kūrinio esmę jaudino iki ašarų mokinius. Iš mokytojo aiškinimų supratau kūrinio rašymo tikslą, minčių atskleidimo formas.

Nepaprastai ryški asmenybė, aukštos kvalifikacijos pedagogas ir plačios erudicijos inteligentas buvo mokytojas Vytautas Radavičius. Jis puikiai vesdavo braižybos bei karinių dalykų užsiėmimus. Mane stebino jo dėstomų dalykų aiškinimo įtaigumas, nuoširdus bendravimas su mokiniais. Tuo metu aš dar nežinojau, kad jis buvo Lietuvos puskarininkis, meno gerbėjas ir dailininkas, palikęs daugybę puikių tapybos kūrinių. Aš jaučiau jo nepaprastą dėmesį man, tik tuo metu nesupratau kodėl. Pasirodo, jis žinojo mano socialinį statusą ir jis, buvęs Nepriklausomos Lietuvos kariškis, jautriai reagavo į mokinio gyvenimo niuansus. Jo žmona Zofija Radavičienė buvo istorijos mokytoja. Matematikos mokytojo B.

1957 m. Grinkiškio vidurinės mokyklos absolventai kartu su mokytojais. Direktorius V. Kalnelis pirmoje eilėje šeštas iš kairės, matematikos mokytojas B. Augustinavičius antras iš kairės. Antroje eilėje pirmas iš kairės lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas J. Ančerys. Ketvirtoje eilėje centre mokytojas V. Radavičius. Rimantas trečioje eilėje šeštas iš kairės

Grinkiškio vidurinės mokyklos tautinių šokių kolektyvo nariai. Viduryje – muzikos mokytojas A. Savickas. R. Banevičius (iš kairės pirmas) su šokių partnere G. Križnavičiūte, 1957 m.

Augustinavičiaus ir mokyklos direktoriaus, chemijos mokytojo, V. Kalnelio suteiktos žinios man buvo kelrodė žvaigždė, studijuojant aukštąjį mokslą.

Besimokydamas aukštesnėse klasėse, įsitraukiau į tautinių šokių kolektyvo veiklą. Deja, mano susižavėjimas tautiniais šokiais baigėsi po vidurinės

mokyklos baigimo.

1957 m. baigiau Grinkiškio vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais, praėjus devynerių metų „tyliosios tremties“ laikotarpiui, tėvai atpirko iš kolūkio savo nacionalizuotą sodybą ir sugrįžo gyventi į Belozariškių kaimą.

Grinkiškio J. Poderio gimnazijos 80-ties metų jubiliejus. Pirmoje eilėje: (iš dešinės) direktorė S. Šežgdienė, antras – buvęs direktorius B. Alekna. Antroje eilėje: pirmas prof. R. Banevičius, antra dr. J. Radavičiūtė-Freire, 2019 m.

Grinkiškio vidurinės mokyklos dešimtos laidos absolventų susitikimas. Iš kairės: Č. Pupkus, L. Vyšniauskas, A. Petrėtis, prof. R. Banevičius, J. Levanas, E. Zaleckaitė, E. Tiškevičiūtė, Z. Poškutė, ir M. Levickas, 2017 m.

Aukštosios mokyklos aplinkoje

1957 m., baigęs mokyklą, įstojau į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. Pradėjęs studijas institute, aš turėjau galimybę gyventi bendrabutyje, tačiau jau pirmosios savaitės

parodė, kad toks gyvenimo būdas man nepriimtinas. Man norėjosi pagrindinį dėmesį, sutelkti studijoms, bet ne kortoms, alui, žaidimams, kas buvo būdinga bendrabučių aplinkoje. Pavyko išsinuomoti butą, kuriame galėjau mokytis ir ten

Grinkiškio vidurinės mokyklos dešimtos laidos absolventų susitikimas. Iš kairės: Č. Pupkus, L. Vyšniauskas, A. Petrėtis, prof. R. Banevičius, J. Levanas, E. Zaleckaitė, E. Tiškevičiūtė, Z. Poškutė, ir M. Levickas, 2017 m.

**R. Banevičius (pirmas iš dešinės) su darbininkais
durpyne atokvėpio metu, 1958 m.**

gyvenau visus studijų metus.

Studijų metais teko įsisavinti daug dalykinės medžiagos. Įsitikinau, kad ruošiantis egzaminui, savo paties parengtas konspektas būdavo nepaprastai vertinga mokymosi priemonė. Atidžiai sekiau pratybas, kurių metu buvo aiškinamas teorinių dalykų praktinis pritaikymas ir tą medžiagą taip pat konspektavau.

Man patiko braižyba, ją supratau ir tai man palengvino vėliau rengiant kursinius projektus. Aš netgi nustebau, kai braižykloje pamačiau iškabintus savo brėžinius, kaip pavyzdinius. Studijų metais teko parengti daugybę projektų iš įvairių dalykų. Tai buvo konkretūs darbai, kurie reikalavo keleto dienų ar net savaitių. Juose reikėdavo pateikti aprašymus, skaičiavimus ir grafinę medžiagą.

Labai svarbi studijų dalis buvo gamybinės pažintinės praktikos. Tokios praktikos būdavo organizuojamos Lietuvoje ir įvairiuose Sovietų Sąjungos miestuose: Maskvoje, Kijeve, Leningrade (dabar Sankt Peterburgas). Tik jokių praktikų nebuvo užsienyje. Man norėjosi plačiau susipažinti su Sovietų sąjungos miestais. Supratau, kad bendravimas praktikos metu rusų kalba leis geriau įsisavinti tos kalbos įgūdžius. Todėl aš atlikti praktiką mielai vykdavau į Maskvą ar Kijevą, kur be

dalykinių žinių turėjau galimybę daug ką sužinoti, pamatyti.

Studijų metais gaudavau stipendiją ir tai buvo pagrindinis mano pragyvenimo šaltinis. Per atostogas susirasdavau kokį nors darbą ir stengdavausi truputį užsidirbti pinigėlių rūbams ir avalynei. Ypač palankios sąlygos užsidirbti pinigų atsirado tada, kai Raseinių rajone, netoli Vosiliškio, buvo pradėtas eksploatuoti durpynas. Durpynas buvo netoli tėvų sodybos, todėl buvo patogų pėsčiomis nueiti į darbą ir grįžti. Nors darbas buvo sunkus, tačiau didelis noras užsidirbti, entuziazmas ir jaunatviška energija viską įveikdavo.

Prof. Č. Jakimavičius, žinodamas mano darbštumą ir aukštą pasiruošimo lygį, pasiūlė man imtis visiškai naujoviško ir netipinio diplominio projekto. Jis sutiko būti tokio projekto vadovu ir pasiūlė suprojektuoti gamybinio mokymo cechą, skirtą studentų mokymui. Po daugelio nemigo naktų ir priimtų sprendimų, pavyko parengti naujovišką diplominį projektą, kurio aukštą lygį pripažino vadovas prof. Č. Jakimavičius ir recenzantai – gamybos atstovai. Gerai įsisavinęs braižybą, projekto rankraštį parengiau braižybos šriftu. Projektas buvo labai gerai įvertintas. Neatsitiktinai mano parengtas projektas eilę metų studentams buvo rodomas pavyzdžiu.

Pasibaigus studijoms, beliko tik laukti paskyrimo vietos. Likimas lėmė, kad mano paskyrimą apsprendė prof. Č. Jakimavičius, mūsų grupės kuratorius, mano diplominio darbo vadovas. Teikė mano kandidatūrą darbui institute, jis gerai žinojo mano charakterio savybes, darbštumą ir tinkamą profesinį pasiruošimą.

Profesinės ir mokslinės veiklos pradžia

1962 m. baigiau KPI, įgijau inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją ir buvau paskirtas dėstytoju į Medžiagų atsparumo katedrą. Gavęs paskyrimą dirbti KPI, apsigyvenau žymaus kardiologo prof. Juozo Blužo namuose. Prof. J. Blužo tėvai ir brolis buvo ištremti į Sibirą, todėl

profesorius puikiai suprato mano sunkumus ir mielai ištiesė pagalbos ranką.

Atvykus į katedrą įsidarbinti, mane sutiko katedros vedėjas doc. S. Vasauskas. Susipažinus su katedra, išpūdis pasiliko geras – solidus katedros vedėjas, draugiški katedros bendradarbiai. Tik ką išėjus iš studentiško suolo, buvo sunku suprasti nuo ko pradėti, kaip bendrauti su studentais, kaip aiškinti sudėtingus medžiagų atsparumo dalykus. Tačiau vyresnieji kolegos mielai ir nesavanaudiškai įvedė jaunimą į kasdieninį darbo ritmą.

Bendraudamas su doc. A. Stankumi ir doc. A. Martišiumi, įgijau pirmuosius pedagoginės veiklos įgūdžius. Skaitydamas paskaitas ir vesdamas praktinius užsiėmimus, supratau, jog norint pateikti studentams dalyko medžiagą, dėstytojas privalo žinoti kelis kartus daugiau. Katedroje pastoviai vykdavo posėdžiai, kuriuose būdavo aptariami medžiagų atsparumo dėstymo, medžiagos pateikimo klausimai, egzaminų rezultatai.

Dirbant pedagoginį darbą, buvo aktualu įgyti mokslinį laipsnį. Stovėjau kryžkelėje, ieškodamas krypties į mokslo kelią. Moksliniai laipsniai tuo metu buvo dviejų pakopų – mokslų kandidato (dabar daktaro) ir mokslų daktaro (dabar habilituoto daktaro). Docentų moksliniai vardai paprastai buvo suteikiami tik turintiems mokslų kandidato laipsnį, o profesoriaus – mokslų daktaro.

Dar studijų metais mane sudomino nauja

medžiagų grupė-polimerai. Supratau, jog mechaninių savybių kitimo klausimai turėtų būti aktualūs, sprendžiant polimerų senėjimo problemas.

Likimas man lėmė susitikti su žymiu mokslininku prof. A. Mačiuliu, kuris dirbo polimerų senėjimo srityje. Tas susitikimas apsprendė mano mokslinės veiklos kryptį, kuri lydėjo mane visa gyvenimą.

Nepaprastai aktuali tuo metu buvo iškilusi problema, kaip sustabdyti poliamidų (plačiai žinomų kaprono, nailono ir kitais pavadinimais), pradėtų plačiai taikyti įvairiose srityse senėjimo procesus, kurie ypatingai suaktyvėja, veikiant karščiui, saulės spinduliams, radiacijai ir kitiems aplinkos veiksniams. Su didžiuliu entuziazmu ir energija aš kibau ruošti bandymų įrangą, tam panaudodamas esančias bandymo mašinas. Bandymų įrangą susikomplektavau KPI Mašinų gamybos fakultete. Praktinė mechaninių darbų patirtis leido man pačiam pasigaminti įrangą, kurios dėka atlikdavau bandymus iki dviejų šimtų laipsnių temperatūros. Tuo pat metu pasinėriau į literatūrą apie polimerus, pradedant nuo jų gavimo iki panaudojimo sričių. Taip per palyginti trumpą laikotarpį aš atsidūriau labai įdomiame ir nepaprastai patraukliame polimerų pasaulyje. Jis apėmė tų medžiagų sintezės, struktūros, perdirbimo technologijos, savybių ypatumus bei plačias panaudojimo galimybes pramonės ir buities reikmėms.

Tuo metu Sovietų Sąjungoje organizuojamose mokslinės konferencijos buvo tas puikus šansas išgirsti apie vykdomų mokslo darbų naujoves. Be to, jose buvo galima susipažinti su mokslo įžymybėmis ir reali galimybė padiskutuoti norimais klausimais. Intensyviai atlikdamas eksperimentus, sukaupiau didelę apimtį medžiagos, kurią skelbiau moksliniuose straipsniuose ir konferencijose. Pirmoji mokslinė konferencija, kurioje dalyvavau, vyko 1964 m. Leningrade (dabar Sankt Peterburgas). Su prof. A. Mačiuliu buvome vieninteliai atstovai iš Lietuvos. Konferencijoje pirmą kartą

Konferencijos pertraukos metu: kairėje prof. A. Mačiulis, dešinėje dr. R. Banevičius, 1970 m.

išklausiau pranešimus žymiausių Sovietų sąjungos polimerų srities mokslininkų: Kardino, Slonimskio, Bartenevo, Frenkelio ir kt. Sukaupia mokslinė medžiaga sudarė pagrindą paruošti kandidatinę disertaciją.

1968 m. Kauno politechnikos instituto Mechanikos ir mašinų gamybos mokslinėje taryboje apgyniau disertaciją tema: „Modifikuotų poliamidų stiprumo ir savybių tyrimas, esant šiluminiam poveikiui“. Apsigynęs technikos mokslų kandidato disertaciją, pagrindinį dėmesį sutelkiau į pedagoginį darbą Medžiagų atsparumo katedroje, pradėjau kilti profesinės karjeros laiptais, toliau kėliau dalykinę ir mokslinę kvalifikaciją. Tais pačiais metais atlikau profesinę stažuotę Maskvos Baumanio aukštojoje technikos mokykloje.

1970 m. baigiau vienerių metų anglų kalbos studijas Kijevo valstybiniame Ševčenkos universitete. 1971 m. man buvo suteiktas docento mokslinis vardas.

Deja, viskas pradėtoje karjeroje pasidarė taip neapibrėžtai ir gautas netikėtas smūgis atvėrė man akis. Dar buvo nepamiršti „tyliosios tremties“ skaudūs išgyvenimai ir nepelnytas dėl tėvų socialinės padėties pažeminimas pirmojoje darbovietėje, tuometiniame KPI, privertė apmąstyti siekiamų vertybių prasmę. Buvo akivaizdu, jog, turėdamas tik aukščiausią mokslo kvalifikaciją, galėsiu toliau dirbti savo mėgiamą pedagoginį ir mokslinį darbą. Norėdamas įgyti didesnės patirties polimerinių medžiagų tyrimų srityje, 1975 m. atlikau mokslinę stažuotę Latvijos MA, Polimerų mechanikos institute, Rygoje. Vadovauti stažuotei sutiko Polimerų mechanikos instituto direktoriaus pavaduotojas prof. J. Uržumcevas. Būdamas stažuotėje, aš sukaupiau medžiagą, kuri buvo panaudota planuojant ir rengiant hab. daktaro disertaciją.

Pradėjau naujų, karščiui atsparių polimerų tyrimus. Kol kas buvo neaiški tų medžiagų perdirbimo technologija, nebuvo duomenų apie mechanines savybes. Aišku tik viena, jog tai strateginės paskirties medžiagos, aktuali sritis, turinti didelę perspektyvą. Dar ne visiškai įsivaizdavau būsimų darbų apimtį, tačiau aiškiai suvokiau, kad tai ne vieno žmogaus jėgomis įmanomi darbai. Tyrimams vykdyti KPI sukomplektavau specialią bandymams atlikti aparatūrą, esant aukštomis ir žemoms

temperatūroms. Toliau sekė sutarčių sudarymas su Maskvos, Omsko ir Jakutsko institutais. Tai leido finansuoti vykdomus tyrimus ir kurti įrangą. Numatytos programos vykdymui sutelkiau grupę jaunų specialistų, kurie galėjo kaupti medžiagą savo kandidatinėms disertacijoms.

Pagal tuometinius reikalavimus habilitacinėje disertacijoje turėjau pateikti naują mokslo kryptį. Ją vystant reikėjo rengti straipsnius ir daryti pranešimus tarptautinėse konferencijose. Konferencijos vyko Maskvoje, Rostove, Taškente, Rygoje, Almatoje, Voroneže ir kt. miestuose. Buvo organizuojamos pažintinės ekskursijos į universitetus ir istorines vietas. Ypatingą įspūdį paliko Taškentas, Bucharas, Samarkandas, Jakutskas. Numatytos programos įgyvendinimas užtruko daugiau kaip dešimt metų. Habilitacinėje disertacijoje buvo pateikta 50 pavadinimų paskelbtų mokslinių darbų.

Dirbdamas KPI, įsteigiau polimerų mechanikos laboratoriją ir sukūriau naują mokslo kryptį polimerų mechanikos srityje – karščiui atsparių polimerų mechaniką. Parengiau gamtos mokslų daktaro (dabar habilituoto) disertaciją tema: „Karščiui atsparių polimerinių medžiagų relaksacijos reiškiniai ir mechaninis efektyvumas“, kurią 1985 m. apgyniau SSSR mokslų akademijos cheminės fizikos institute.

**Habilituoto daktaro disertacijos gynimo metu Maskvoje.
R. Banevičius (dešinėje) ir prof. Askadskis, 1985 m.**

Buvau septynių mokslo daktarų (kandidatų) vadovas, beveik trisdešimties doktorantūros komitetų narys (KTU, VGTU), devynių ginamų

Prof. R. Banevičius su doktorantais A. Marma (dešinėje) ir J. Gidu (kairėje), 1998 m.

habilitacijos disertacijų komitetų narys, 1995–2008 Mokslo žurnalo „Materials Science“ („Medžiagotyra“) vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas ir redakcijos narys.

Mokslinių pasiekimų aukštumoje

Nuo 1986 m. vykdžiau KPI profesoriaus pareigas, o 1988 m. SSSR Valstybinis mokymo komitetas suteikė profesoriaus mokslinį vardą. Dirbau pedagoginį darbą KPI, o nuo 1990 m. Kauno technologijos universitete (KTU). Dėščiau

Su Tarptautinių studijų centro studentais polimerų mechanikos laboratorijoje, 1999 m.

KTU Deformuojamų kūnų katedra. Pirmoje eilėje antras iš kairės katedros vedėjas A. Žiliukas, trečias prof. R. Banevičius. Antroje eilėje antras iš kairės dr. P. Banevičius, 2001 m.

bakalaurams ir magistrantams medžiagų atsparumo, medžiagų mechanikos, konstrukcinių elementų atsparumo, polimerinių sistemų mechanikos, polimerų fizikos ir mechanikos disciplinas. Apie dešimt metų KTU Tarptautinių studijų centre medžiagų mechanikos kursą dėsciau anglų kalba.

Kurį laiką dirbau administracinį darbą: KPI Mašinų gamybos fakulteto prodekanu (1974–1980), KPI / KTU Mašinų gamybos fakulteto dekanu (1986–1991).

Vienas svarbiausių darbų dirbant dekanu, buvo mokymo bazės modernizavimas, įrengtas skaičiavimo centras fakultete. Be skaičiavimo centro įkurtos naujos laboratorijos: lanksčios automatizuotos gamybos, robotų technikos, automatizuoto projektavimo ir lazerinės technologijos.

Susipažinti su fakultetu ir pasidalinti patirtimi atvykdavo delegacijos iš Vietnamo, Mozambiko, Lenkijos ir kitų šalių.

Esu paskelbęs per 165 mokslo straipsnius Tarptautiniuose ir Lietuvos leidiniuose. Buvau 50-ties Tarptautinių ir kitų konferencijų dalyvis. Tapau žinomas tarptautiniu mastu mokslininkas, bendravęs su Sovietų Sąjungos, Amerikos ir

Mechanikos fakulteto dekanas prof. R. Banevičius sveikina jaunuosius inžinierius, 1986 m.

KTU Mašinų gamybos fakulteto skaičiavimo centre. Iš dešinės pirmas prof. R. Banevičius, antras – Švietimo ministras prof. H. Zabulis, ketvirtas – KTU rektorius prof. V. Domarkas, 1987 m.

Mašinų gamybos fakultete delegacija iš Mozambiko. Dekanas prof. R. Banevičius antras iš kairės, 1988 m.

Europos mokslininkais.

Per eilę metų teko skaityti pranešimus įvairiose šalyse: JAV, Švedijoje, Lenkijoje, Anglijoje, Italijoje, Olandijoje, Prancūzijoje ir buvusioje SSRS. Dalyje konferencijų teko pirmininkauti. Plataus profilio konferencijos vyko Genujoje, Bialystoke, Dentone, Stokholme, Metce ir kt.

Mokslo darbai polimerų srityje, buvo aktualūs tarptautiniu mastu ir jais susidomėjo netgi NASA Maršalo kosminių skrydžių centro specialistai (JAV). 1993 m. į KPI Polimerų mechanikos laboratoriją atvyko NASA atstovai. Su specialistais aptarėme atliekamus tyrimus karščiui atsparių polimerų srityje ir jų pritaikymą.

Grupė JAV universitetų rektorių pakvietė KPI darbuotojus atvykti į JAV universitetus susipažinti su jų mokymo procesu. Kaip gerai mokantis anglų kalbą, buvau pakviestas ir aš.

Šiaurės Ilinojaus universiteto prof. R. Kašubai padedant, aš aplankiau net penkis JAV universitetus: Pietų Dakotos valstybinį universitetą, Kyn valstybinį universitetą, Usterio politechnikos institutą ir Masačusetų Amhersto universitetą. Su universitetų darbuotojais pasidalinome patirtimi, susipažinau su mokymo procesu ir įgytas naujoves pritaikiau KTU.

Lankantis JAV, Lemonte, Lietuvių išeivijos centre susipažinau su būsimu Lietuvos prezidentu V. Adamkumi. Jis domėjosi Lietuvos žmonių gyvenimu ir politinėmis nuotakomis.

Eilę metų buvau įvairių tarptautinių organizacijų narys: Nordic-Baltic Mechanikos Taryboje, Europos mechanikos (EUROMECH) organizacijoje, Periodinių Tarptautinių simpoziumų medžiagų valkšnumo klausimais

Tarptautinė polimerų tyrimo konferencija Šiaurės Teksaso universitete 1996 m. Iš dešinės: prof. Witold Brostow (JAV), prof. Nandika DSouza (Indija), prof. Ying Yong (Japonija) ir prof. R. Banevičius

Dalinantis patirtimi su Šiaurės Ilinojaus universiteto dekanu prof. R. Kašuba, 1991 m.

(„Creep and Coupled Processes“) Mokslo komitete (Lenkija), kasmetinio Pasaulinio forumo polimerų charakterizavimo klausimais (POLYCHAR) Mokslo komitete (JAV), Lietuvos standartizacijos departamento (LSD) Technikos komitete „Plastikai“.

1994 m. buvau išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu-ekspertu.

Už karščiui atsparių polimerų perdirbimo į blokinius gaminius technologijos sukūrimą buvau apdovanotas aukso medaliu (Maskva, 1983). Už nuopelnus vykdant pedagoginį ir mokslinį darbą

man buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio dėstytojo garbės vardas (1988).

Sūnus Paulius pasekė mano pėdomis ir vykdė mokslinius darbus polimerų srityje. 2003 m. drauge su bendraautoriumi Pauliumi Banevičiumi paruošėme ir išleidome monografiją anglų kalba „Karščiui atsparių polimerų mechanika“ („Mechanics of Heat-Resistant Polymers“).

Užvėrus universiteto duris

2003–2006 metais – Mokslinių paslaugų firmos GTV (Kaunas) konsultantas ir kartono atliekų

Susitikimas su būsimu Lietuvos prezidentu V. Adamkumi Lemonte, JAV, 1995 m.

Lietuvos mokslo akademijos nariai. Iš kairės: prof. Z. R. Rudzikas, prof. K. Ragulskis ir prof. R. Banevičius, 1997 m.

„Laisvės kovų memorialo“ fragmentas. 1863 m. sukilimo vadų skulptūros, 2020 m.

Knygos pristatymas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, 2007 m. Knygą pristato P. Jurkus. Iš kairės pirmas prof. R. Banevičius

Knygos „Po Raudonstogės skliautais“ sudarytojai prof. R. Banevičius ir dr. J. Radavičiūtė-Freire Grinkiškio J. Poderio gimnazijos fone, 2019 m.

perdirbimo į gaminius projekto vykdytojas. 2007 m. Lietuvos standartizacijos departamento užsakymu vadovavau ir kartu su bendraautoriais parengėme penkiomis kalbomis (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų ir rusų) terminų žodyną: „Plastikai. Aiškinamasis žodynas“.

Nemažai laiko paskyriau ir padėjau broliui Jaroslavui Raseinių r., Tverijoniškės k. įsteigti didelį „Laisvės kovų memorialą“.

JAV gyvenantis išeivijos lietuvis Pranas Jurkus paprašė padėti parengti jo prisiminimų knygą. Po kelių susitikimų Lietuvoje ir JAV, aš ir sūnus Paulius padėjome parengti knygos rankraštį „Lemties vingiuose“.

Nuo pat vaikystės domėjausi fotografija ir menu. Per gyvenimą sukaupiau kelių tūkstančių fotonuotraukų archyvą. Juose atsispindi šeimos gyvenimas, studijos, užsienio kelionių išpūdžiai, Lietuvos gamta ir išskirtinai gražūs gamtovaizdžiai. Remdamasis turima medžiaga, parašiau elektroninę knygą „Svajonių ir realybės verpetuose“. Knygoje aprašyta 150 m. laikotarpio giminės istorija su gausia iliustracine medžiaga.

Pastaruoju metu kartu su dr. Jūrate Radavičiūte-Freire rengiame knygą „Po Raudonstogės skliautais“ apie Grinkiškio J. Poderio gimnazijos istoriją, mokytojus ir mokinius. Aš esu 1957 m. baigęs gimnaziją, o dr. J. Radavičiūtė-Freire yra ilgamečių garbingų mokyklos mokytojų Zofijos ir Vytauto Radavičių dukra.

**Autoriaus pateiktos
nuotraukos;
titulinėje nuotraukoje – prof.,
habilituotas fizikos ir
matematikos mokslų daktaras
Rimantas Banevičius**

TARNAUJANTIS MUZIKAI

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ,
prof., habil. dr., Vinco Kudirkos premijos laureatė

Profesorius ALGIRDAS BUDRYS – išskirtinė mūsų krašto asmenybė, daug nuveikusi Lietuvos kultūrai, pučiamųjų instrumentų žinomumo didinimui, padariusi didelę įtaką formuojant Lietuvos klarneto mokyklos tradicijas. Šiomet profesorius minėjo savo 85 metų asmeninę sukaktį. Ta proga jam buvo įteiktas Nacionalinės filharmonijos įsteigtas I laipsnio garbės ženklas „Tarnauju muzikai“.

Romualdą ir Algirdą Budrius gimtinėje visada sutinka dėmesingai ir su meile. Tai Lietuvos patriotai, visą savo prasmingą gyvenimą garsinantys tėvynę ir turtinantys ne tik savo kūryba, bet ir Vakarų pasaulio vertybėmis, atvėrę ir jaunajai kartai kelius į pasaulio kultūros lobynus. Šį kartą

pasakojo apie Algirdą Budrį.

Dabar muzikas, klarnetininkas Algirdas Budrys jau pusiaukelyje į 90-uosius. Jis gimė 1939 m. kovo 3 d. Vakarų (Vertimų) kaime, Baisogalos valsčiuje, 5 kilometrai nuo Pociūnėlių. Kodėl toks dvigubas kaimo pavadinimas? 1793 m. Baisogalos dvare

A. Budrio šeimos nuotrauka

įkūrus lentpjūvę, pradėti kirsti aplinkiniai miškai. Pirmoji didesnė kirtavietė buvo Būdų. Joje apsigyveno Jagminų giminė. O gretimai formavosi Budrių gimtasis kaimas, pradžioje vadintas Antraisiais Būdais. Ganyklos palengva tapo dirbama žeme. Žemė perėjo į V. Komarų, Rimkevičių ir Sluckų šeimų rankas. Per kaimą tekėjo upelė Vertima. Pakrikštijo ir kaimą.

1922 m. Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė žemės reformos įstatymą, ir žemė buvo suvalstybinta. Karo tarnyboje pareigą atlikęs jaunas Kazys Budrys į Vertimus atvažiavo pažiūrėti naujakuriams dalijamos žemės. Dabar sūnūs pasakoja, kad nežinia kas daugiau patiko – žemė ar panelė Liucija. 1927 m. žemę dar kartą išmatavo, o kaimą pervadino Vakarais.

Pasiliko, pradėjo auginti didelę šeimą. Iš visų pusių miškų apsupto kaimo centre – buvusi dvarelio sodyba. Ji pasitarnavo kaimo mokyklai. Energinga mokytoja Stefanija Siudikaitė-Stančienė kaimą pavertė apylinkių švietimo centru. Ne tik mokė vaikus, bet ir būrė jaunimą, dainavo, vaidino, grojo.

Budrių šeima didelė, tradicinė – seserys, broliai. Visi klausė giesmių, kažką drožinėjo, virpino akordeoną. Būryje išaugo Stasys ir Romualdas, du meną kūrę ir tyrinėję broliai, muzikai atnašaujantis klarnetininkas Algirdas. Pradžiai brolis pamokė groti akordeonu.

Lietuvos muzikos kultūra labai nukentėjo

antrosios sovietinės okupacijos metais. Į Vakarų pasitraukė daug ryškių muzikų, pedagogų. Lietuvos palikimas – dar prieškaryje Stašio Šimkaus į Klaipėdą pakviesti muzikantai iš Čekoslovakijos. Jie buvo pirmieji profesionalūs grojimo pučiamaisiais instrumentais mokytojai Lietuvoje, galėję jauniems perteikti nuoseklią mokyklą ir aukštos čekų kultūros fragmentus. Šių muzikų klasėse brendė auklėtiniai, muzikai-pedagogai, pūtikai, sudarę pagrindą Lietuvos konservatorijoje. Vienas jų, Valdemaras Biezumas. Algis svajojo apie fortepijoną. Bet jau buvo peraugęs ir mokykloje teko rinktis pučiamąjį instrumentą. Dvylikametis įstojo į Kauno dešimtmetę muzikos mokyklą (dabar – Juozo Naujalio muzikos gimnazija) ir tapo Biezumo mokiniu.

A. Budrys – pokaryje, sovietmečiu brendęs muzikas. Paryžius, Haga, Niujorkas, net ir aukštosios menų mokyklos kaimyninėje Lenkijoje, Čekoslovakijoje buvo nepasiekiamos. Lietuvos konservatorijoje klarnetą dėstė Juozas Jasenka. A. Budrys, jau studentaudamas kartu su savo pedagogu pradėjo groti Filharmonijos simfoniniame orkestre. Simfoninio orkestro dirigente buvusi Margarita Dvarionaitė sakė, kad klarnetas Budrio rankose – lygiavertis kitiems soliniams instrumentas, kuris paklūsta didžiausio meistriškumo atlikėjams.

A. Budrys dairėsi tolesnių galimybių tobulintis.

Vienintelė tuo metu pasiekiamą svajonė – gauti oficialų Kultūros ministerijos nukreipimą dar studijuoti Maskvos arba Leningrado (Peterburgo) konservatorijose. Budrys visada buvo labai smalsus. Patekęs į didelį kultūros centrą Budrys ne tik studijavo, bet taip pat lankėsi įvairių pedagogų pamokose, susipažindavo su atlikėjais, gastroliuojančiais artistais. Pats mokėsi, bet ir suprato, kad Lietuvoje reikia daug ką keisti. Bet pirmiausia jam reikia ištrūkti į Vakarų kultūros arealą.

Lietuvą pasiekdavo tik rusiška, kartais lenkiška ar Vokietijos demokratinėje respublikoje leista metodinė literatūra. Visos pasaulio naujienos: nauji kūriniai, žymių atlikėjų įrašai buvo už devynių spynų. Gerus, firminius instrumentus įsigyti tais dešimtmečiais buvo klarnetininkų svajonė. Ieškodavo giminių ir pažįstamų, kurie galėtų padėti Vakarų pasaulyje nupirkti gerus instrumentus. Liežuvėlius gamindavosi patys muzikai.

A. Budrys domėjosi puikia čekų pučiamųjų mokykla. Sugebėjo išvykti į Prahos konservatoriją, dalyvavo jos profesorių pamokose. Prasmingos buvo jų pastabos, patirtos meistriško valandos. Studentų muzikavimas, atsivežti įrašai, nauji

kūriniai teikė vilties kažką keisti ir Lietuvoje..

Tikrasis perversmas Lietuvoje įvyko A. Budriui sulaukus laiko sovietinėje visuomenėje, kai jis galėjo būti išleistas į Prancūziją. 1970–1971 m. jis tobulinosi Paryžiaus konservatorijoje. Grįžęs pradėjo nacionalinės pučiamųjų instrumentų kultūros atsinaujinimo Lietuvoje etapą.

Kuo ypatinga Paryžiaus konservatorija? Kai 1795 m. buvo įsteigta Paryžiaus konservatorija, klarneto specialybę, čia dėstė 12 profesorių, kurių klasėse studijavo per 100 studentų! Pasirodo, gerai grojančių klarnetininkų laukė kariniai pučiamųjų orkestrai ir operos teatrai Prancūzijoje.

Lyginant su kitomis Europos valstybėmis, joje susiformavo visai kitas požiūris į patį instrumentą – klarnetą, pradėta tobulinti jo konstrukcija. Reikėjo ir kitokios, savitos grojimo technikos, pedagogų kuriamos metodikos. Paryžiuje paaikškėjo, kad technologinė instrumento raida bendrame muzikinės kultūros kontekste turėjo didžiulės įtakos atlikimo galimybėms ir estetikai, interpretacijos ypatumams, pedagogikai.

Profesorius A. Budrys mūsų pūtikams atvėrė langą į modernios instrumento valdymo metodikos paslaptį, prancūzų muzikos estetikos savitumus,

Filharmonijos pučiamųjų kvintetas. Iš dešinės pirmas A. Budrys, 1983 m.

A. Budrys

pasaulio kompozitorių repertuarą. Kiekvienas instrumentas ypatingas juo išgaunamu garsu. Atlikėjo meistriškumas ženklina būtent galimybe valdyti instrumento garso spalvą, siekti jos įvairovės, raiškumo. A. Budrys pasiekė meistriškumo įprasminant garso, kurį klausytojai girdėdavo kiekvieną kartą šiam klarnetininkui išėjus į sceną.

1980 m. A. Budrio su kolegomis atliktas XX a. prancūzų kompozitoriaus Olivier Messiaeno kvartetas „Kvarteto laiko pabaigai“ – pirmasis Lietuvos klausytojams pristatytas šio kompozitoriaus kūrinys. Buvo drąsu, nes sovietmečiu šio kompozitoriaus muzika buvo nepageidaujama atlikti. Gal pernelyg daug joje skambėjo dvasinių žmogaus kančių, o ne „tarybinio žmogaus džiaugsmo dirbant kolūkio laukuose“... Kūrinys buvo sukurtas 1940 m. karo belaisvių stovykloje Gerlice ir atspindėjo pasaulio neviltį, dvasinį nuopuolį, išaukštinti kentėję... Sudėtinga filosofija, Amžinybės šviesos begalybėje paieška. Nauja buvo ir raiška, kitokia grojančiųjų garso, ansamblio pajauta. Sudvasinta muzikos kalba.

Grįžęs iš Prancūzijos A. Budrys energiją sutelkė klarneto mokyklos kūrybai. Vadovaudamas Lietuvos muzikos akademijos pučiamųjų instrumentų katedrai ir klarneto klasei, jis parengė būrį talentingų atlikėjų ir pedagogų. Dažnas šiandieninis puikus solistas klarnetininkas pasakys, kad jį mokykloje mokė A. Budrio auklėtiniai Albinas Pupkevičius Vilniuje arba Kaune Vitalijus Žemaitis ir nusiuntė į Muzikos ir teatro akademiją profesoriaus klasėje tobulėti. Prof. A. Budrio mokiniai groja visuose žymiausiuose Lietuvos orkestruose, dėsto ne tik Lietuvoje, bet ir Egipte, Vokietijoje, JAV ir Izraelyje. Tai tarptautinių konkursų laureatai klarnetistai Julius Černius, Algirdas Doveika, Antanas Taločka, Andrius Žiūra, Rimvydas Savickas, plačiai žinomas saksofonistas, džiaz muzikantas, Nacionalinės premijos laureatas Petras Vyšniauskas ir kiti klarnetininkai. „Vytautas Giedraitis, keturiolikos tarptautinių ir respublikinių konkursų laureatas, pirmasis iš mano mokinių gavęs Mstislavo Rostropovičiaus fondo paramą, šiuo metu yra vienas iš geriausių Lietuvos klarnetininkų. Žilvinas Brazauskas, kurį išleidau tęsti studijas Vokietijoje, netrukus išvažiuoja stažuotis į Paryžiaus konservatoriją. Stasys Makštutis dar mokosi mokykloje, vienuoliktose klasėje, tačiau jau yra ryškus talentas“, – prieš keletą metų džiaugėsi profesorius.

Buvęs kitas studentas, Rimvydas Savickas, vyrukas iš Skuodo, studijas tęsė Kalifornijos valstijos Fullertono universitete Los Andžele. Tuo metu grojo solo su universiteto simfoniniu orkestru, taip pat Teksaso festivalio orkestre, o tarptautiniame „Ima Hogg“ konkurse Hiustone iš 138 dalyvių pateko tarp dešimties geriausių solistų. Puikiai užsirekomendavusiam studijoms JAV R. Savickui buvo suteikta „Frank J. and Jean Raymond Foundation, Inc“ stipendija. Galima pasakoti ir pasakoti apie į geriausiųjų muzikų-atlikėjų kelią profesoriaus Budrio atvestus jaunuolius. Pavydu turi būti skaityti apie jaunuolių pasiekimus... Tačiau nevalia pamiršti, kad už tų jau laisvos Lietuvos iškilių jaunų žmonių gyvenimo faktų slypi jų svajonė, talentas ir didžiulis kasdieninis darbas.

A. Budrys yra jaunųjų atlikėjų pučiamaisiais instrumentais konkursų Lietuvoje iniciatorius, organizatorius bei žiuri pirmininkas, dažnai kviečiamas dalyvauti ir tarptautinių konkursų vertinimo komisijose. Jis ne kartą vedė meistriškumo kursus Ukrainoje, Baltarusijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, JAV universitetuose, Prancūzijoje, tarp jų – Paryžiaus

nacionalinėje konservatorijoje, Londono Karališkajame koledže, Indianos, De Pole, Cincinaty universitetuose. Savo pedagogine ir atlikėjiška patirtimi profesorius dalinosi tarptautiniuose klarnetininkų kongresuose Londone (Didžioji Britanija, 1984), Sietle (Vašingtono valstija, JAV, 1988), Kvebeke (Kanada, 1990).

A. Budrio mokykla buvo įvertinta ne tik Lietuvoje. 1972–1975 m. prof. Budrys dirbo Kairo nacionalinės konservatorijos profesoriumi ekspertu. Vienas Egipto kritikų jį yra palyginęs su brangakmenį šlifuojančiu juvelyrų. 1986 m., jau profesorius (1985) A. Budrys buvo pakviestas dalyvauti Tarptautiniame Vašingtono universitete vykusiame klarnetininkų kongrese. Septynis, kartus kvieistas koncertuoti bei vesti meistrų kursų į JAV. Pamelos Weston išleistoje knygoje „Šiandienos klarneto virtuozi“ („Clarinet Virtuosi of Today“, 1989) tarp kelių dešimčių garsiausių pasaulio muzikantų – profesorius A. Budrys.

Lietuvoje A. Budrys buvo Valstybinės filharmonijos simfoninio orkestro koncertmeisteriu, klarnetų grupės orkestre vadovu.

1964 m. organizavo daug koncertavusį Filharmonijos pučiamųjų kvintetą – penkių pūtikų – fleitos, obojaus, klarneto, fagoto, valtornos – ansamblį. Daug grojo solo su orkestrais, fortepijonu. Lietuvių kompozitoriai specialiai klarnetui, kvintetui kūrė muziką. A. Budriui dedikuotas pluoštas kūrinių. Tarp autorių – Julius Juzeliūnas, Benjaminas Gorbulskis, Vytautas Barkauskas, Antanas Rekašius, Osvaldas Balakauskas, Anatolijus Šenderovas, Feliksas Bajoras ir kiti, ne tik Lietuvos kompozitoriai.

„Pažiūrėkime, kiek dėmesio savo muzikai skiria prancūzai ar skandinavai – kiek daug jos atliekama koncertuose ir festivaliuose, kiek daug jos įrašyta. Mūsų profesionaliosios muzikos istorija yra gana trumpa – gyvuojanti vos daugiau nei šimtmetį, tačiau ir šiame, palyginus, trumpame periode yra labai gerų ir įdomių momentų, kurie turi vertę, nesensta. Jų nepamirškime“, – kalbėjo vienas profesoriaus mokinių, Andrius Žiūra. Ir kaip visi buvę A. Budrio studentai, tęsia savo profesoriaus pradėtus darbus jau su naujos kartos kompozitoriais.

Profesoriai (iš kairės) J. Slankauskas, A. Vizgirda ir A. Budrys

Ir Lietuvos radijo studijoje klarnetininkas A. Budrys įrašė per 150 kūrinių. Gaila, kad šiandien klausytojai radijo laidose nebegirdi nei dainuojančių chorų, nei grojančių solistų. Profesorius įrašė ir septynias solo bei kamerinės muzikos vinilines, devynias kompaktines plokšteles.

„A. Budrio muzikavimo laisvumas, subtilus stiliaus ir ansambliško jausmas, garso grožis – savybės, puikiai susijungusios į tą darnią visumą, kuri charakterizuoja talentingą bei kūrybingą atlikėją“, – jau ankstyvais solisto karjeros metais, 1971-aisiais, rašė muzikologas Jonas Bruveris. „A. Budrys pačios aukščiausios klasės artistas virtuosas, primenantis deimantą šlifuojantį juvelyrą. Jo instrumentui pavaldi plačiausia skambesių ir subtiliausia jausmų atspalvių gama – nuo trapių, švelniausių džiugėsio iki sielvarto gelmių“, – A. Gennaoni rašė Egipto žurnale „Le Journal d’Egypte“ 1973-aisiais.

Besikeičiant Lietuvos filharmonijos vadovams, keletą metų šiai koncertų organizuojančiai įstaigai vadovavo ir A. Budrys. Norėjo kažką keisti, turėjo

daug sumanymų. Vadovavo ir pučiamųjų orkestrui „Trimitas“, buvo vienas tarptautinių festivalių organizatorių. Tačiau visada pirmenybę atidavė savo pamėgtam instrumentui – klarnetui. Derinti solisto karjerą ir administracinį vadovavimą – sudėtinga. Grojančiojo siela turi būti rami, vidinė būsena pozityvi. Turi dažnai vadovautis intuicija, vaizduote, emocijomis. Atlikėjo mintys ir jausmai turi būti orientuoti į muzikos atlikimą, savitai suvoktą, interpretuotą kūrinių. Tai – sudėtinga vadybininkui. A. Budrys su instrumentu niekada nesiskyrė. Ir grodamas daugelyje pasaulio šalių, ir Lietuvoje skatindamas kompozitorius kurti, ir mokydamas jaunuolius, ir aktyviai stebėdamas, koreguodamas pūtikų ugdymą Lietuvoje. Jo veikla visą laiką vedė į ateitį.

1989 m. Pamelos Weston parengtoje knygoje „Pasauliniai klarneto virtuozei“ A. Budrys minimas tarp keturiasdešimties geriausiųjų. Už nuopelnus Lietuvos kultūrai ir menui 1999 m. A. Budrys apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu, jam paskirta Vyriausybės kultūros ir meno premija. Nacionalinė filharmonija Algirdui Budriui skyrė savo įsteigtą apdovanojimą – I laipsnio garbės ženklą „Tarnauju Muzikai“.

**Straipsnio autorės
pateiktos nuotraukos;
titulinėje –
profesorius Algirdas
Budrys**

**Broliai (iš kairės)
Romualdas ir Algirdas
Budriai Radviliškyje,
2022 m.**

ETNOGRAFINIS RADVILIŠKIO KRAŠTO ATSPINDYS XX A. 3–4 DEŠ.

MONIKA GINEIKIENĖ,
Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus
Liaudies meno skyriaus archyvo rinkinio kuratorė

Straipsnyje pristatomas etnografinis Radviliškio krašto vietovaizdis, sukaupias ir saugomas Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Liaudies meno skyriaus archyve. Etnografinė archyvinė medžiaga – rankraščiai, fotovaizdai ir piešiniai, užfiksuoti ekspedicijų metu renkant liaudies estetinę atmintį – tautodaile. Muziejus iš ekspedicijų dalyvių šią medžiagą įsigijo kaip turinčią istorinę-kultūrinę vertę ir reikšmingą Lietuvos etnografijos ir paveldo tyrinėjimams. Straipsniu siekiama supažindinti su muziejuje saugomu Radviliškio krašto kultūros paveldu ir suteikti žinių apie žymesnius krašto auksarankius, kurie puoselėjo liaudies meno tradiciją. Taip pat pristatyti krašto tyrinėtojus, kurie užrašė, nupiešė ir nufotografavo etnografinį krašto vaizdą.

Tyrinėjant Radviliškio krašto archyvinę medžiagą, buvo surasti 429 vienetai rankraščių, piešinių ir fotografijų. Muziejuje saugomi Radviliškio krašto atvaizdai – atminties dokumentai ir liudytojai, galintys suteikti informacijos apie krašto sakralinį paveldą, valstiečių darbų, amatų tradicijas, liaudies meno motyvais puoštus sakralinius ir buitinius daiktus.

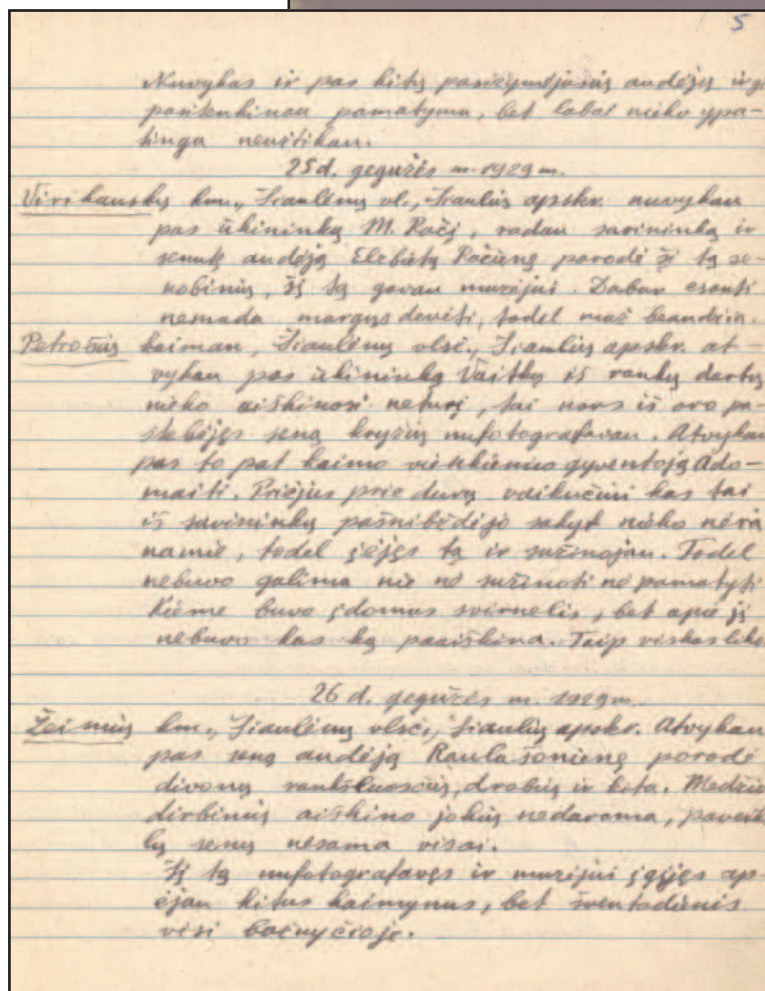
Užrašyta atmintis

Etnografiniai rankraščiai – du kraštotyrininko Balio Buračo (1897–1972) Tautodailės rinkimo dienoraščiai, kuriuos jis rašė ekspedicijų metu, važinėdamas po savo kraštą, lankydamas įvairias vietas ir jose gyvenančius žmones. Taip pat nežinomo autoriaus etnografinis aprašas, kuriame užrašyti prisiminimai apie funkcionavusią Skėmių koplyčią, aprašyta statinio architektūra.

Savo ekspedicijų dienoraščiuose B. Buračas kartu užrašė trumpus lankytų kaimų ir gyvenamųjų vietų pristatymus, aprašė matytą aplinką. Apie Šiaulėnų apylinkes B. Buračas rašė, kad *labai gražūs vaizdai. Kalnai, pakalnės, gražūs laukai*, paminėjo tuo metu Šiaulėnų miestelyje esančius žymesnius architektūros paminklus – 300 metų sinagogą, seną mūro kryžių, mūro katalikų bažnyčią ir kapinių koplyčią. Nurodė apylinkėse stūksančius dvarų pastatus.

Daugėlaičių dvaro rūmai mediniai, iš išorės paprasti, be jokių pagražinimų. Maldžiūnų dvaras Šeduvos valsčiuje, savininkė vokiečių tautybės senutė Ropis, 79 metų tapytoja kolekcionierė. Pašušvio dvaras. Savininkas H. Siratavičius. Daujotavos dvaras. Rūmai mediniai, bent kiek ornamentuoti medžio pjaustymais, balti dažyti. Savininkas Daujotas išvykęs į užsienį. Dvarai, uždari, o juos prižiūrintys žmonės į vidų neįsileidžia.

Apie Radviliškio apylinkėse besidarbuojančius amatininkus, medžio ir rankdarbių meistrus B. Buračo dienoraščiuose informacijos negausu. Su

Balio Buračo dienoraščio fragmentai.
1929 m., La 1372 ČDM Lta 6791

žymesniais krašto žmonėmis kraštotyrininkas bendravo lankydamasis jų namuose. Auksarankiai krašto žmonės straipsnyje pristatomi grupėmis: audėjos, staliai ir buities daiktų drožėjai, kryždirbiai ir dievdirbiai.

Audėjos dienoraščiuose paminėtos glaustai. Kraštotyrininkas išskyrė žymias ir mažiau pasižymėjusias audėjas. Žymi krašto audėja Gabrėnienė (Pušynavos k.) audė keturnyčius ir aštuonianyčius divonus ir rankšluosčius. Jurgauskaitė (Kalnų vnk.) su savo audiniais dalyvavo parodose ir pelnė pagyrimo lapus. Karolina Traškytė (Virikauškų vnk.) audinius audė penkiolikos ir dar daugiau nyčių. Senutė Elzbieta Račienė parodė B. Buračiui senovinius audinius ir dar papasakojo, *kad dabar esanti ne mada margus dėvėti*. Ona Jankūnaitė (Belazoriškių k.), pasak B. Buračo, audžia įdomius audinius: divonus, rankšluosčius ir kt. Tame pačiame kaime gyvenanti Kotryna Bitytė su savo audiniais dalyvavo keliose parodose ir yra gavusi apdovanojimų ir pagyrimo raštų. Petrė Bajoraitė Morkienė (Liepiškių k.) parodoje už savo audinius apdovanota pagyrimo diplomu. Mažiau pasižymėjusios krašto audėjos Raulašovenė (Žeimių k.) audžia divonus, o seserys Kūraitytės (Žasaičių k.) divonus išaudžia net iki 20-ties nyčių. Audėjos Morkytės, Sinušaitės, Baltrušaitytės (Jaugėlių k.) audžia įvairius audinius ne tik savo reikmėms, bet ir pagal prašymus. Milašiūtė (Pušiniškių k.) parodė kraštotyrininkui lietuvišką tautinį kostiumą, kuriam audinius išaudė pati. Štarienė (Pavartyčių k.) gražiais raštais išaudžia pakinktų vadeles, o jos dukros – divonų audėjos.

Staliai ir kiti medžio drožėjai tekste taip pat pristatomi pagal žinomumą. Žymiausias – stalius Raugalas (Šiaulėnų mst.), kuris drožinėja etninės architektūros puošmenis. Drožėjas Kostas Šapronas (Belazoriškių k.) B. Buračiui parodė įdomią tošies-žievės dėžutę, kurią pasidirbo Sibire, kai buvo ištremtas. Tame pačiame kaime darbuojasi medinių šaukštų dirbėjas T. Bitė, kurio šaukštai, pasak B. Buračo, nors ir daromi pagal vieną šabloną, yra žinomi visoje apylinkėje. Stalius Gočelkis (Pušiniškių k.) dirba tik ūkio padargus, nes kitokių drožyba puoštų dalykų jau niekas nereikalauja.

Staliaus 18-metis sūnus dirba tabokines, popierines, laiškų dėžutes, riešutų spaustelius, verpstėms smeigčius, cigarnyčias, abrusines. Stalius Jonas Petrikas (Žasaičių k.) anksčiau dirbo įvairius medžio dirbinius, o Štaras (Kurklių k.) dirba avilius bitėms, kuriuos savotiškai išgrazina.

Paminėti dienoraščiuose ir kiti šiame krašte gyvenantys medžio darbų amatininkai Semaška ir Šadeikis, kurie dirba įvairius medinius įtaisus, naudojamus gyventojų buityje.

Žinomi dievdirbiai ir kryždirbiai šiose vietovėse kraštotyrininko B. Buračo charakterizuojami pagal jų dirbinius. Užrašė kraštotyrininkas ir trumpus dievdirbių pasakojimus apie pragyvenimą iš savo amato. Tekste pateikiami trumpi B. Buračo teksto fragmentai.

Gedminas buvo mylėtojas darbų iš akmens, kuris yra labai išpuošęs akmens darbai, labai primityvistiškai, Nirtaičių kaimo senus kapelius. <...> Žymus dievdirbys Šapas daug apylinkėse kryžių padirbo. Nepaprastos jėgos žmogus. Savo gryčiai rąstus iš miško pats susinešęs. Jo piršto storis lygus menko vyro rankos storiui. Dar ir dabar krašte yra jo darbo kryžių. <...> Antanas Povylaitis (Žasaičių k.) buvęs žymus dievdirbys, kryždirbys ir stalius. Dar ir dabar ne tik kryžius bet ir lovas ir avilius ir kitus dalykus dirba. <...> Dievdirbys Bieliauskas (Šeduvos mst.) gimęs 1845 metais kraštotyrininkui pasakojo, kad iš dievdirbystės sočiau mažai galintis užsidirbti. Pereitais metais dar buvo šioks toks dievukų pirkimas, o šiemet nei pigiai niekas nenori pirkti. Dievdirbys buvęs spaudos draudimo laiku knygnešiu. Su knygomis sėdėjęs rusų kalėjime. Statulėles dirba pats, o jam padeda anūkė. <...> Norvaiša (Šeduvos mst.) gimęs 1909 metais dirbo visą amžių ne tik kryžius ir statulėles, bet ir lazdas, kultuves tabokines, spaustelius ir kitus smulkius medžio išdirbinius. Gyveno vien iš savo drožinių, kuriuos veždavo krepšiais į Šiaulių turgų ir pardavinėjo kaimo žmonėms. Žmonės tuomet labai jo drožinius pirkdavo. <...> Dar žinomi šiame krašte kryždirbys Klesas (Daujočių k.), kuris 1922 metais padirbo koplytėlę, o dievdirbys Motiejus Židaveckas padirbo koplytėlei stovylėles.

Aprašydamas Skėmių kaimo koplyčią, teksto pradžioje autorius trumpai apibūdino Skėmių kaimą, kuris prieš 40 metų turėjo valsčiaus įstaigas ir tik išaugus netoliese esančiam Baisogalos miesteliui, kuriame buvo dvarininko Komaro statyta mūrinė bažnyčia, valsčiaus įstaigos buvo perkeltos į Baisogalą. Kartu perkelti ir valsčiaus pastatai – Skėmiuose beliko tik jų pamatai. Ant likusių pamatų kaimo gyventojai pasistatė namus.

Skėmių koplyčia anksčiau stovėjo prie Dotnuvėlės upelio netoli dvarininko Komaro pastatytos ir vėliau sudegusios medinės karčiamos, pastatyta baudžiavos laikais. Dvarininkas šią

koplytėlę statė praktiniais sumetimais – nenorėdamas, kad baudžiauninkai gaištų laiką bevaikščiodami į Baisogalos bažnyčią. Pasak jo, kad galima būtų garbinti Dievą nedarant ponui nuostolio.

Pasakojusieji atsimena, kad kunigas koplyčioje pamaldų niekad nelaikydavo, bet joje rinkdavosi vietos jaunimas, giedodavo ir meldavosi Švč. Trejybės ir Šv. Antano atleidų metu arba per šv. Velykas. Šio jaunimo iniciatyva per atlaidus iš Skėmių koplyčios į Baisogalos Švč. Trejybės bažnyčią eidavo procesija su bažnytinėmis vėliavomis (karūnomis) ir nešiojamais altorėliais. Koplyčia pagal buvusią paskirtį nebenaudojama nuo 1924–1925 m., nes, pasak kaimo gyventojo Jono Pupkaus, koplyčia buvo uždaryta po vyskupo apsilankymo, kuris Baisogaloje buvo laukiamas 1924 metais.

Tikintieji laukdami pravažiuojančio vyskupo suorganizavo jo sutikimą išpuošdami koplyčią, šventadieniškai apsirengę su gėlėmis ir vainikais laukė vyskupo, kuris atvažiavęs užėjo į koplyčią, pažiūrėjo, nepasimeldęs išėjo ir išvažiavo į Baisogalos bažnyčią. Tai esą labai užgavo skėmiečius, ir nuo to laiko koplyčia buvo vis mažiau lankoma, neremontuojama, likusi apleista.

Etnografiniame apraše detalčiai apibūdinta ir koplyčios išorės ir vidaus architektūra. Smulkiai aprašyta vidaus įranga: altorius, nešiojamieji altorėliai ir dėžė apeigų drabužiams.

Koplyčios pamatai akmeniniai, grindys iš degtų plytų. Sienojai tašyti, apkalta lentomis, o iš vidaus tinkuota moliu, sumaišytu su kalkėmis. Virš stogo iškeltas bokštas, apkaltas skarda. Visos geležinės detalės – kaimo kalvio darbo. Priešais koplyčią stovi paprasto medinio kryžiaus liekanos ir mūrinė koplytėlė, o prie augančio klevo tarp dviejų stulpų buvo įtaisytas nedidelis varpas. Koplyčioje buvo du kilnojami altorėliai. Vieno altorėlio likučiai dar tebėra. Vienos pusės paveikslas vaizduoja Nukryžiuotąjį, kitos pusės – Švč. Mariją su kūdikiu. Vėliavų buvę penkios, su dideliais koliais, kurių galuose buvo tarškynės. Didysis altorius – renesansinės kilmės ornamentuotas rėmas, kurio viršuje yra Švč. Marijos paveikslas, o apačioje didelė drožinėta Nukryžiuotojo skulptūra. Panašių altorių tenka matyti įvairiose Lietuvos vietose. Kairėje pusėje stovi dėžė su dviem stalčiais, kur buvo laikomos kamžos ir kitos koplyčios smulkmenos. Iš lauko pusės prie durų, dešinėje, kabojo kryžius, kuris buvo naudojamas procesijų priešakyje ir laidotuvių metu. Virš durų buvęs

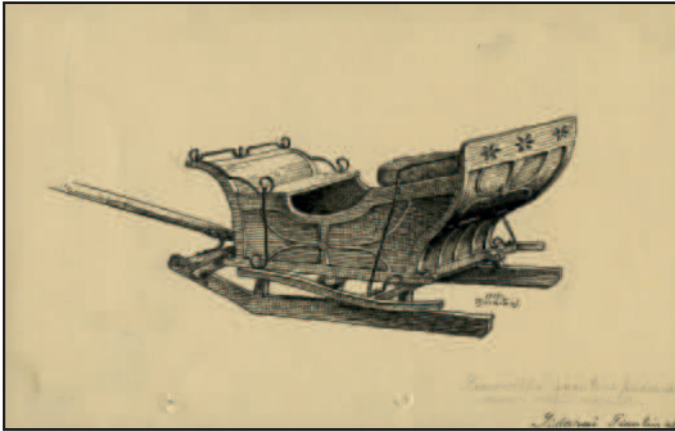
paveikslas. Vidaus pusėje krenta į akis du per visą koplyčią einą balkiai (gana žemai). Tai yra balkiai, ant kurių turėjo būti įtaisyti laiptai į antrąjį aukštą ir vargonėliai, tačiau šis projektas nebuvo įvykdytas.

Iš tokio išsamaus aprašymo galima sudaryti bendrą vaizdą apie Skėmių kaime stovėjusią koplyčią – jos atsiradimo funkcionavimo istoriją ir architektūrinę išraišką. Užrašyti žmonių pasakojimai mena liaudies architektūros statinio, išlikusio vietinių atmintyje, gyvavimą.

Nupiešta atmintis

Liaudies meno skyriaus archyvo rinkinyje yra 224 vienetai nedidelio formato piešinių, nupieštų Radviliškio krašte. Piešinių matmenys įvairūs, apie 18 x 24 cm. Didžioji dalis piešinių (195 vnt.) – dailininko Kazio Šimonio (1887–1978), atlikti pieštuku, tušu ir plunksnele, paspalvinti guašu ar akvarele. Juose atvaizduoti smulkiosios sakralinės architektūros objektai: kryžiai koplytstulpiai ir koplytėlės, geležinės kryžių viršūnės, taip pat minėtų objektų detalės. Dažnai viename popieriaus lape atvaizduotas ne vienas, bet du trys ar keletas sakralinių objektų fragmentų ar detalių. K. Šimonio piešiniuose taip pat nupiešti pjaustyti trobesių puošmenys: lėkiai, langų pagražinimai, prieangių drožinių motyvai, drožinėti važelių puošmenys. Vis tik didžioji dalis piešinių – tapyti kraitinių skrynių puošybos motyvai. Juose perteikiami ant autentiškos skrynios esančių augalinių motyvų linijiniai ir spalviniai atvaizdavimai. Po vieną ant lapo užfiksuoti piešiniai suteikia kiekvienam tapytam motyvui išskirtinumo pojūtį. Grafiškai ir jaukiai atvaizduoja K. Šimonis etninės architektūros elementus, užpildydamas plokštumas medienos rievių faktūros pavidalais. Taip dailininkas, atvaizduodamas drožinėtus motyvus, suteikė nupieštiems paviršiams medžiagiškumo išraišką.

Daugiau kaip dvi dešimtys etnografinių objektų piešinių nupiešė kraštiečiai, tuo metu dar savamokslis, vėliau dailininkas Jonas Buračas (1898–1977), kraštotyrininko B. Buračo brolis (Sidarių k.). Ankstyvieji piešiniai miniatiūros nupiešti 1915–1922 m. Šiaulėnų valsčiuje. Atvaizdai atlikti tušu ir plunksnele – tai realistiškos miniatiūros, kruopščiai iki smulkiausių detalių nupiešti namų ūkio daiktai. Piešiniuose užfiksuota senovinė šventinė brička (išeiginis vienkinkis vežimas arba rogės), kurią piešinio autorius atvaizduoja realistiškai trijų ketvirčių rakursu ir

Jonas Buračas. Senovinė šventinė brička.
1915 m., ČDM Lta 859

Jonas Buračas. Savo drožta lazda.
1918 m., ČDM Lta 5496

Jonas Buračas. Kryžius Nirtaičių kapinėse.
1919 m., ČDM Lta 779

nupiešia smulkias puošybos detales. Taip pat J. Buračas pieštuku nupiešia savo darbo lazda, išpuošta reljefiniais drožiniais. Minėti piešiniai atlikti tiksliai, su smulkiomis puošybos detalėmis. Vis tik daugiausia ankstyvuosiuose piešiniuose J. Buračas atvaizdavo smulkiosios sakralinės architektūros objektus – geležinių kryžių viršūnes, medinius kryžius, koplytstulpius, stogastulpius ir koplytėles. Viena iš tokių J. Buračo piešinių yra ir jau anksčiau rankraštinėje medžiagoje aprašytas antkapinis paminklas iš Nirtaičių kaimo kapinių. Tušu atliktame piešinyje ne tik atvaizduotas paminklas, bet ir yra paties autoriaus ranka parašytos informacijos apie antkapinį paminklą, vietovę, piešinio autorystę, datavimą. Tokie įrašai ne tik suteikia piešiniui gyvumo, bet ir išsaugo atmintį, formuoja piešinio kaip dokumento įvaizdį. Be sakralinės tematikos piešinių, J. Buračas yra nupiešęs ne vieną etninės architektūros ir buitinių daiktų atvaizdą. Tai kraitinis baldas skrynja, kurią atvaizduoja tušu iš pagrindinės pusės ir viršaus atskiruose popieriaus lapuose. Piešiniuose užfiksuotos ir puošnios etninės architektūros detalės: kalvio darbo užraktai, lango puošmenys, kuriuos autorius stengiasi atlikti tiksliai su plunksna

Balys Buračas. Šviesa per tris žvakides.
Šiaulių apskr. Sidarių k. 1921 m., ČDM Lta 5487

ir tušu pertekdamas paviršiaus medžiagiškumą. Panašiu stiliumi keletą piešinių savo krašte yra nupiešęs ir B. Buračas. Savitos kompozicijos ir nuotaikos piešinys *Šviesa pro tris žvakides* perteikia bažnyčios erdvės išpūdį. Pristatyti Brolių B. ir J. Buračių ankstyvieji piešiniai publikuojami pirmą kartą.

Nufotografuota atmintis

Fotovaizdai, užfiksuoti Radviliškio krašte, liudija apie kaimo vietovėse nufotografuotą kraštovaizdį, sakralinės ir etninės architektūros objektus, sodybose sutiktus žemdirbius ir jų buitį, amatus ir šventes, bendrus kaimų ir sodybų vaizdus ir juose esančius daiktus, laukuose ir sodybų kiemuose dirbančius ir besiilsinčius žmones. Iš viso Radviliškio apylinkėse nufotografuota ir muziejaus liaudies meno skyriuje saugoma 200 vnt. stiklo ir celiulioido negatyvų, kurie yra suskaitmeninti ir naudojami publikacijų tekstams arba parodų kontekstui.

Tokius fotovaizdus užfiksavo dailininkas Adomas Varnas (1879–1979), XX a. 3 deš. sumanęs įamžinti nykstančius medinius kryžius, stogastulpius ir koplytėles visoje Lietuvos teritorijoje. Radviliškio krašte A. Varnas užfiksavo 18 smulkiosios sakralinės architektūros objektų. Visi šie fotovaizdai įeina į vardinį dailininko Kryžių rinkinį ir yra publikuoti knygoje *Lietuvos kryždirbystės vaizdai: Adomo Varno negatyvų rinkinys* (sud. Skaidrė Urbonienė, 2024 m.). Kraštotyrininkas fotografas B. Buračas gimtajame krašte nufotografavo 106 vnt. vietovaizdžių sakralinėmis ir buitinėmis temomis. Tautosakininkas Jurgis Dovydaitis (1907–2001) – 53 vnt. fotovaizdų

Balys Buračas. Šeduvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia. 1929 m., ČDM Ng 18053

Balys Buračas. Polekėlės Švč. Mergelės Marijos Širdies bažnyčia. Šiaulėnų vls. 1931 m., ČDM Ng 16813

Jurgis Dovydaitis. Radviliškio Švenčiausios Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios varpinė. 1936 m., ČDM Ng 5149

Karolis Mekas. Skėmių koplyčia. 1938 m., ČDM Ng 7387

Balys Buračas. Baisogalos dvaro rūmai. 1931 m., ČDM Ng 18784

Balys Buračas. Šiaulėnų sinagoga. 1929 m., ČDM Ng 18126

etninės architektūros ir su ja susijusiomis temomis. Kiti mėgėjai fotografai Antanas Tamošaitis (1906–2005) ir Kazys Šimonis, Jonas Murauskas, Vytautas Ramanauskas, Karolis Mekas (1906–1993), Mečislovas Barkauskas (1902–?), M. Sakalauskas užfiksavo po keletą fotovaizdų. Visų minėtų autorių fotovaizdai užfiksuoti Grinkiškio, Radviliškio, Šiaulėnų ir Šeduvos valsčiuose 1925–1938 metais. Tokius fotovaizdus galima priskirti temoms – mūrinė ir medinė architektūra, buities daiktai ir liaudies meno objektai, taip pat dirbantys, švenčiantys ar amatininkaujantys žmonės.

Mūrinė ir medinė architektūra skirstytina į keletą grupių. Monumentaliausi grupėje yra sakralinės architektūros objektai – mūrinės ir medinės bažnyčios, koplyčios, užfiksuotos iš išorės ir vidaus. Šeduvos Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia užfiksuota dviem rakursais – trijų ketvirčių bažnyčios vaizdas, kuriame matosi bažnyčios puošnus barokinių bruožų turintis zakristijos frontonas. Kitame fotovaizde bažnyčia užfiksuota iš pagrindinio fasado pusės. Vertikalioje fotografinėje kompozicijoje dominuoja didingi bokštai su kelių tarpinių vertikalėmis. Radviliškio Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčios varpinė – liaudiškų bruožų, penkių tarpinių, dengta skardos stogu su smaile ir geležinio kryžiaus viršūne. Polėkėlės Švč. Mergelės Marijos Širdies bažnyčios vidus užfiksuotas nuo vargonų choro

Balys Buračas. Beržėnų dvaro rūmai. 1935 m., ČDM Ng 20684

pusės. Nufotografuota ir etnografiniame aprašyme pristatyta Skėmių koplyčia. Koplyčia užfiksuota abiejų šoninių pusių trijų ketvirčių rakursu. Matyti, kad koplyčia yra rentinė, apkalta lentomis, su dviem kolonomis, dengta dvišlaičiu stogu. Išfotografuotas ir koplyčios vidus – dviejų tarpinių altorių su Nukryžiuotojo skulptūra ir Švč. Marijos paveikslu, taip pat nešiojamas altorėlis ir koplyčios altorius su stalu papuoštu akanto lapų drožiniu. Fotovaizduose matosi kiauras skiedrų stogas, išdužę langai, o tai liudija, kad koplyčia tuo metu (1938 m.) jau buvo gerokai apleista ir nefunkcionuojanti.

Tarp dvarų fotovaizduose užfiksuoti didingi Baisogalos dvaro rūmai iš pagrindinio fasado pusės. Fasado akcentas – pusrotondė, dengta kupolu, dekoruota herbais, draperijų pavidalais, augalinių motyvų ornamentais. Rūmų langai – stačiakampio ir arkos formų, su apvadais, antrame aukšte stačiakampiai langai, puošti sandrikais, frontonėlio pavidalo iškyšuliais. Beržėnų dvaras nufotografuotas iš šoninio fasado kartu su dalimi

sodo ir jame stovinčiais mediniais dailiai pagamintais bičių aviliais.

Žydų paveldo architektūra – Šaukėnų sinagoga – įamžinta trijų ketvirčių rakursu nuo miestelio gatvės pusės. Sakralinio žydų pastato fasadai apkalti horizontaliomis ir stačiomis lentomis, stogai dengti skiedromis. Šoniniame sinagogos fasade dešimties dalių langai sudaro juostą, o galiniame sugrupuoti po du. Taip pat yra ir šios sinagogos vidaus fotovaizdas, kuriame dviejų tarpinių šventoji skrynja, puošta profiliuota, kiaurapjūve ir įgilinta pjaustymo technikomis atliktais augalinių ir zoomorfinių motyvų drožiniais, nufotografuota trijų ketvirčių rakursu. Šventoji skrynja (*Aron hakošedas*) įrengta ant pakylės, į kurią veda laipteliai. Skrynios dureles dengia balto šilko užuolaida su Dovydo žvaigžde.

Vis tik daugiausia nufotografuota etninės architektūros objektų – malūnai, gyvenamieji ir ūkiniai trobesiai. Fotovaizduose matomi vėjiniai malūnai, medinis ir mūrinis, nufotografuoti kartu su juos supančia aplinka. Medinis malūnas

Balys Buračas. Vėjinis malūnas Sidarių kaime.
1933 m., ČDM Ng 6040

Balys Buračas. Vėjinis malūnas Baisogalos dvare.
1933 m., ČDM Ng 19719

Jurgis Dovydaitis.
A. Kuzminsko
gyvenamasis
namas Tautiškių
kaime. 1936 m.,
ČDM Ng 5161

Balys Buračas. Petro Buračo gyvenamasis namas Sidarių kaime. 1924 m., ČDM Ng 6043

**Jurgis Dovydaitis. Klojimas Kaneivaičių kaime.
1935 m., ČDM Ng 4505**

veikiantis, prie jo užfiksuoti žmonės ir dvikinkiai vežimai. Kiek atokiau malūno – nedidukė rentinė trobelė. Malūnas užfiksuotas erdvioje tvarkingoje kalvoje. O Baisogalos miestelyje, dvaro teritorijoje, stovintis monumentalus mūrinis malūnas nebenaudojamas, apleistas – tai fotografijoje liudija malūno aplinka, apaugusi žolėmis. Gyvenamieji namai užfiksuoti iš artimo ir tolimesnio plano.

**Balys Buračas. Koplytėlės pavidalo avilys Kauleliškių kaime. 1929 m.,
ČDM Ng 18167**

Trobesiai nufotografuoti su juos supančia aplinka – gėlių darželiais ir daržais, aptvertais tvoromis, kiemais, kartais su žmonėmis, taip pat sodybos medžiais. Ūkiniai trobesiai – klėtys, pirtys, tvartai, klojimai – nufotografuoti su prie jų esančia įranga, kiemais ir juos supančia sodybos aplinka. Smulkiosios architektūros objektų tik keletas. Įspūdingiausi iš jų – du aviliai. Vienas avilys

Balys Buračas. Skrynja Šiaulėnų apylinkėse. 1939 m. ČDM Ng 12525

**Balys Buračas. Ašotis Liepiškių kaime.
1935 m. ČDM Ng 19747**

koplytėlės pavidalo – keturkampio plano, dengtas banguotu kūgio formos stogeliu, su bokšteliu viršūnėje. Kitas avilys (titulinė straipsnio nuotrauka) – dengtas dvišlaičiu stogu, dekoruotas tapytais augaliniais motyvais, nufotografuotas gamtos apsuptyje. Gali būti, kad šiuos avilius pagamino B. Buračo dienoraščiuose paminėtas stalius Štaras, kuris, kaip minėta, avilius bitėms pagražindavo savotiškai.

Liaudies meno objektų grupėje išsiskiria du tipai objektų – buities ir sakraliniai daiktai. Buities daiktai, gražinę valstiečio buitį, – tai baldai, dekoruoti drožiniais, tokie kaip spintos, lovos, stalai ir tapytais augaliniais motyvais puoštos skrynios. Taip pat kiti smulkesni daiktai, naudojami buityje: prieverpstės ir kt. Kaip ir kituose Lietuvos regionuose, Radviliškio krašte buities daiktai buvo puošiami taip, kaip gyventojai suprato, buvo matę aplinkinėse gyvenvietėse. Todėl puošė savo buities daiktus, kurie, kaip ir kitur regionuose, buvo priskirti liaudies menui, nes papuošti liaudiška tradicija. Jie suteikė jaukumo žemdirbių interjerams. Keičiantis laikmečiui, pasenusius buities daiktus keitė nauji, o šiuos senuosius ekspedicijų dalyviai rinko į muziejus, kad būtų išsaugotas liaudies menas, kartu ir krašto savastis.

Ryškus liaudies meno atspindys fotovaizduose, kuriuose įamžinti kryždirbystės objektai. Kryžiai,

Adomas Varnas. Kryžius Grinkiškio miestelio kapinėse. 1924 m., ČDM Ng 22405

Antanas Tamošaitis. Koplytstulpis Daugirdų kaime. 1927 m., ČDM Ng 16467

Balys Buračas. Petro Buračo darbo koplytstulpis sodyboje. 1925 m., ČDM Ng 12528

koplytstulpiai ir koplytėlės užfiksuoti kapinėse, prie kaimo kelių ir sodybose. Šie objektai su šventųjų skulptūromis, puošti drožiniais. Dabar tokie fotovaizdai yra vertingi, nes juose užfiksuoti į pasaulio paveldo sąrašą įtraukti Lietuvos mediniai kryžiai. Negatyvų rinkinyje yra vienas kitas mūrinis smulkiosios sakralinės architektūros objektas. Tarp jų ir Baisogaloje stovinti mūrinė koplytėlė. Sakralinis statinys keturkampio plano, bokšto

pavidalo, su arkos formos nišomis fasaduose. Koplytėlė dengta keturšlaičiu stogu su kriaušės formos smaile ir kryžiumi viršūnėje. Viršutiniame koplytėlės tarpsnyje, nišoje – Jėzaus Nazariečio skulptūra.

Medžio drožėjai nufotografuoti pozuojantys, portretinėse fotografijose kartu su savo dirbiniais ir darbo įrankiais. Filmo negatyve savo dirbtuvėje užfiksuotas medžio drožėjas, kuris savo krašte dirba

Balys Buračas.
Dievdirbys
Bieliauskas
savo dirbtuvėje
Šeduvoje.
1929 m.,
ČDM Ng
17992

Balys Buračas.
Medžio drožėjas
Šadeikis savo
dirbtuvėje
Šadeikių kaime.
Radviliškio vls.,
1929 m., ČDM Ng
17993

Balys Buračas.
Radviliškio
miestelio
puodininkės.
1932 m.,
ČDM Ng 5477

Balys Buračas. Kaimo siuvėjai
Milžinkapio viensėdyje. 1938 m.,
ČDM Ng 12511

Balys Buračas. Kaimo siuvėja
Bronė Slatkutė Gankių kaime.
1938 m., ČDM Ng 12510

buityje naudojamus daiktus. Čia galima pamatyti ir visos dirbtuvės vaizdą su įvairiais buityje reikalingais meistro drožiniais ir įrankiais. Fotografijose matomos krašto puodininkės Einikytės, gyvenusios Radviliškio mieste. Jos puodų dirbtuvėje dekoruoja įvairius molio dirbinius: ąsočius, dubenėlius, vazas ir puodynes. Fotovaizduose – keliaujantys kaimo siuvėjai J. Blužas ir K. Končius, užfiksuoti Šiaulėnų valsčiuje, Milžinkapio viensėdyje. Smagiai nusiteikę siuvėjai

nufotografuoti su savo pagrindiniais įtaisais –siuvimo mašinomis ir žarijomis įkaitinamu drabužių lygintuvu, figūros matavimo juostele. Siuvėja Bronė Slutkutė, siuvusi tėvų namuose Gankių kaime ir Radviliškio apylinkėse, užfiksuota portretinėje fotografijoje palinkusi prie siuvinio.

Žmonės, dirbantys žemės ūkio darbus, nufotografuoti laukuose. Tai rugiapjūtės, linarvio, bulviakasio ir kitų lauko darbų vaizdai, kuriuose žemdirbiai užfiksuoti dirbantys ir besiilsintys. Yra

**Balys Buračas.
Rugiapjūtė
A. Sakalausko
ūkyje, Sidarių
kaime.
1936 m.,
ČDM Ng 5458**

**Balys Buračas.
Kūlimo talka
pas A. Morkį
Liepiškių
kaime.
1930 m., ČDM
Ng 5454**

Balys Buračas.
Rugiapjūtės
pabaigtuvės
Gražvydžių
kaime.
1934 m.,
ČDM Ng 5482

Balys Buračas.
Avižų grėbėjos
Katmilžio
vienkiemyje.
1924 m.,
ČDM Ng 14981

fotovaizdų, kuriuose užfiksuotos skalbiančios ir maistą gaminančios moterys, prie namų statybų dirbantys vyrai.

Keletas fotovaizdų liudija apie šventes – vaikai nufotografuoti pasiruošę Trijų karalių eisenai, persirengę savitais drabužiais, laikantys didesnės formos žvaigždės pavidalo daiktą. Užfiksuoti

fotografijoje ir Buračiai, ridenantys margučius per šv. Velykas ant sniego sodybos kieme. Nufotografuotas karvių vainikavimo momentas per Devintines, kaip močiutės su anūke deda karvytei ant kaklo beržų šakelių vainiką, kad ši būtų apsaugota nuo blogų akių ir duotų daug pieno.

Vaikystėje vaikai užfiksuoti padedantys

**B. Buračas. Buračiai raičioja margučius Velykose.
1932 m. ČDM Ng**

suaugusiems dirbti namų ūkio darbus arba ganantys gyvulius. Tokios pagalbos pavyzdžiai fotovaizduose – piemenėlis Jonas Vilkauskis, ganantis gyvulius Vėžalių kaime. Medine muštuke sukanti sviestą mergaitė nufotografuota prie gyvenamojo namo sienos šalia medinio suolo, ant kurio išrikiuoti moliniai ąsočiai, skirti pieno produktams laikyti. Kitame atvaizde užfiksuota, kaip mažesnieji vaikai padeda suaugusiems prižiūrėti mažuosius brolius ir sesutes. Fotovaizde – du broliukai vežioja po sodybos kiemą verkiančią sesytę, kuri sėdi padirbtame mediniame vežimėlyje.

Vis tik smagiausias vaikams yra žaidimų laikas. Teigiama emocija sklinda iš fotografijos, kurioje užfiksuoti basakojai vaikai, besisupantys ant statinaitės ir lentos sodybos kieme. Juos supa jaukus sodelis, aptvertas žiogrių tvora. Fotovaizdą pagyvina iš jo sklindanti emocija, ir tai žiūrintiems sukelia šypsenas ir mintis, kad daugelis panašiai suposi vaikystėje. Tai nuostabi akimirka vasaros kaime.

**B. Buračas. Trys karaliai. 1936 m.
ČDM Ng 5162**

B. Buračas.
Piemenėlis su
dūdele
Vėžalių
kaime.
1924 m.,
ČDM
Ng 14982

B. Buračas. Vainikuoja karves Acokavų kaime. 1934 m., ČDM Ng 5462

B. Buračas. Mergaitė su muštuke Sidarių kaime. 1932 m., ČDM Ng 5496

Vietoje pabaigos

Straipsnyje pristatyta Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugoma etnografinė archyvinė medžiaga, užfiksuota tarpukariu Radviliškio krašte. Etninės kultūros ir genealogijos požiūriu medžiaga yra intriguojanti, suteikianti nemažai informacijos apie Radviliškio apylinkėse tarpukariu gyvenusius ir savo ūkiuose dirbusius žmones ir jų veiklas. Tokia medžiaga aktuali ir vertinga ne tik savo kraštą tyrinėjantiems specialistams, bet ir iš šio krašto kilusiems ir jame gyvenantiems žmonėms, kurie domisi savo šaknimis, buvusiomis ir esamomis senelių sodybomis ir susijusiomis vietovėmis. Reikšminga, kad savo krašte užfiksuodami vietovaizdžius dalyvavo trys kraštiečiai šviesuoliai: kraštotyrininkas ir fotografas B. Buračas, dailininkas J. Buračas ir archeologas K. Mekas. Tegul užfiksuota atmintis leidžia pažinti ir atrasti šio krašto kultūros istoriją.

**Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės
muziejaus**

**Liaudies meno skyriaus archyvo nuotraukos;
titulinėje – Balio Buračo fotografija
Avilys Griaužnikėlių kaime.
1937 m., ČDM Ng 20424**

B. Buračas. Vaikai supasi Sidarių kaime. 1927 m., ČDM Ng 5474

SAVYJE NEŠĖS KULTŪROS IR MENO ŠVIESĄ

JONAS NEKRAŠIUS,
Šiaulių krašto kultūros istorikas,
Lietuvos žurnalistų sąjungos narys

Tapytojas, grafikas, scenografas, ekslibrių kūrėjas, meno kritikas, skulptorius, dailėtyrininkas VINCAS KISARAUSKAS (1934–1988) buvo išskirtinė mūsų krašto asmenybė. Šis kūrėjas paliko ryškų pėdsaką ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. V. Kisarauskas laikomas vienu svarbiausių XX a. 7-ojo ir 8-ojo dešimtmečių Lietuvos dailininkų.

Lietuvos ekslibriso kūrėjas ir tyrinėtojas

Dailininko Vinco Kisarausko gyvenimas, jo kūryba mums artima ir tuo, kad jis kilęs iš

Radviliškio krašto, nuo lyriškai ramių Baisogalos lygumų. Šiam kraštui, jo žmonėms dailininkas visados jautė nostalgiją ir prierašumą. Būtent iš čia, iš vidurio Lietuvos krašto, atsivežtas pojūtis

spalvai, formai ir gamtos harmonijai, giliausiai, prasiskverbė į jo kūrybą – jos meninę koncepciją bei plastinę kalbą.

V. Kisarauskas gimė 1934 m. kovo 1 d. Radviliškio rajono Augmenų kaime. Čia prabėgo jo vaikystė, mokslo metai. Nuo pat mažumės Vincą lydėjo įstabus ir nepakartojamas gamtos vaizdų ir spalvų pasaulis. Rašytojas M. Martinaitis apie V. Kisarauską rašė: „*Ne vien kalbą, bet ir vaikystės spalvą žmogus nešiojasi su savimi visą gyvenimą, su ja lygina naujus išpūdžius, juos persviečia. Juk visi pirmieji ir didieji patyrimai yra spalvoti... O tokioje lygumų prieblandoje, kokia supo Vinco Kisarausko vaikystę, gryna spalva galėjo daryti nepaprastą išpūdį, nes čia ji yra ryški ir veikli. S. Kisarauskienė papasakojo, kaip Vinco motina pykdavo, kad jis gadina spalvas maišydamas, prislopindamas, o tėvas rodydavęs paveiksluose jam patinkančias grynų spalvos dėmes. Manau, kad tos spalvinės kontradikcijos gali būti iš tenai atsivežtos – iš tėvų, ypač iš gimtojo Augmenų kaimo, kur gamtos „kompozicijos“ tokios griežtos, susidedančios iš plokštumų ir kelių statmenų daiktų juse. Į tas pagrindines spalvas įsimaišė vėlesni laiko ir patirtų išgyvenimų atspalviai, persipynę su dirvožemio pilkumu ir lygumų žaluma, palikę juse kraupius istorijos pėdsakus“.*

Dailėtyrininkai V. Kisarauską vadino kultūros žmogumi, pasaulio kultūros piliečiu ir tuo apibrėžė jo asmenybės bei meninio palikimo esmę.

Ypač daug V. Kisarauskas nuveikė populiarindamas lietuvišką knygos ženklą. Rengė parodas, organizavo konkursus, seminarus, leido knygas. Rašė straipsnius apie meną, rinko medžiagą apie knygos ženklų istoriją Lietuvoje. Parašė ir išleido fundamentalų leidinį „Lietuvos knygos ženklai. 1518–1918“ (1984). Kitas jo sudarytas albumas „Lietuvių ekslibrisas“ (1991) išėjo po dailininko mirties.

V. Kisarauskas ekslibrisais susidomėjo dar jaunystėje. Važinėjo konsultuotis į Kauną pas muziejininką P. Galaunę, gavo daug vertingų patarimų iš kolekcininko ir bibliofilo E. Laucevičiaus, kilusio iš Šiaulių. Susipažino ir bendravo su šiauliečiu dailininku G. Bagdonavičiumi. Jis tada suvokė, kad iš visų menų vien ekslibrisas paprastu pašto voku gali laisvai keliauti į užsienį, pasiekti tolimiausias pasaulio šalis. Tai buvo vienintelė galimybė, gyvenant uždaroje SSSR teritorijoje, dalyvauti ekslibrisų konkursuose ir parodose, bendrauti su pasaulio dailininkais kūrybos plotmėje. Ekslibrisas tapo

patikimu langu į platųjį pasaulį, tad ne veltui Kisarauskas taip rūpestingai puoselėjo šį žanrą. Būtent ekslibrisų srityje V. Kisarauskas sulaukė pirmųjų reikšmingų tarptautinių apdovanojimų. Išsiskiria dailininko savitas stilius – kubizmas knygos ženkluose, slėpingas simbolių ir ženklų pasaulis. Menotyrininko K. Ramono žodžiais tariant, V. Kisarausko ekslibrisuose stebina, kaip mažoje miniatiūroje gali egzistuoti toks monumentalumas, laužytų formų ir linijų kompozicinė įtampa, masės, spalvų ir faktūrų skambumas.

V. Kisarauskas rašė: *Plati kultūros upė suima į save įvairius šaltinius. Knygos ženklai, jų kūrimas, kolekcionavimas, studijavimas, parodos – vienas iš šaltinių, kurio skaidrus ir gaivus vanduo žmonėms suteikia ne tik malonumą, bet ir sveikatą, ir kažkokį*

Dailininkas Vincas Kisarauskas, *Rūstusis metas*. Kartono graviūra. 1966 m. Iš Šiaulių Aušros muziejaus rinkinio

ypatingą, retą gyvenimo vertingumo pajutimą, suvokimą, kad grožis, vertybė, prasmė gali būti ne tik dideliuose meno kūriniuose, bet ir mažame lapelyje, mažoje graviūroje.

Ekslibriso populiarumo esminė ypatybė – šio ženklo demokratiškumas. Mažas knygos ženklas nėra kokių nors išrinktųjų, specialistų privilegija. Jis priklauso visiems, ekslibrisais gali domėtis, juos rinkti, studijuoti moksleivis ir darbininkas, tarnautojas, jaunas ir senas, moteris ir vyras.

Mokytojas, patarėjas, bičiulis

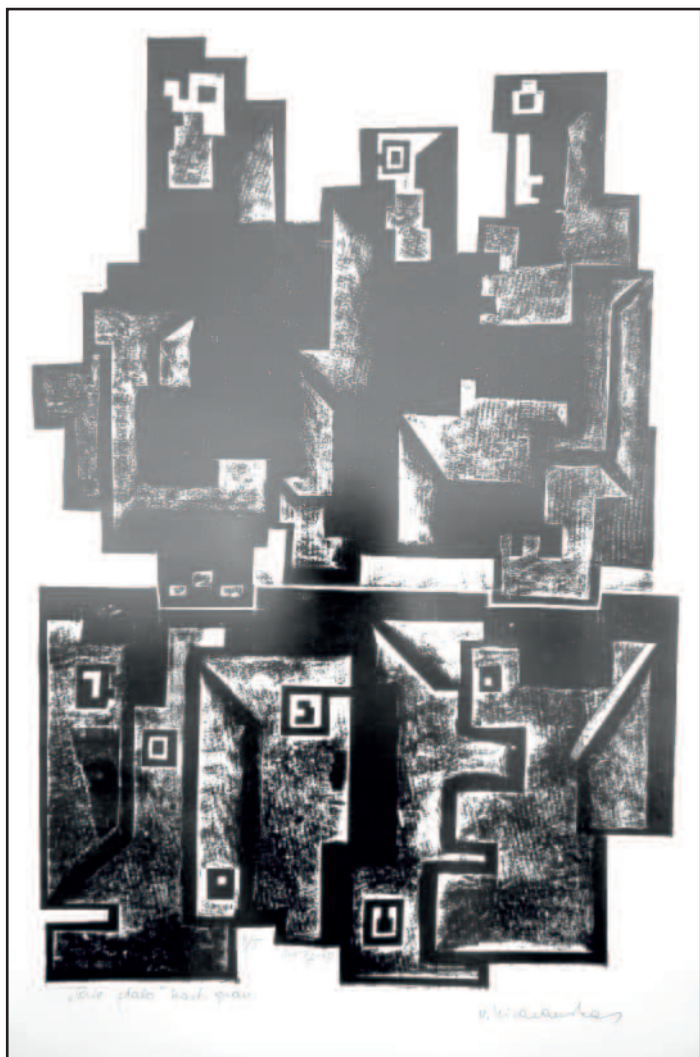
Man teko laimėti nuo 1982 m. iki 1988 metų su Vincu Kisarausku nemažai bendrauti, susitikinėti ir susirašinėti laiškais. Dailininkas nuo pat mūsų pažinties pradžios įtraukė mane į aktyvią ekslibriso

populiarinimo Lietuvoje veiklą, savo patarimais ir pagalba padėjo Pakruojyje surengti du ekslibrisų konkursus: Pakruojio miesto įkūrimo 400-mečiui (1985) bei Pakruojio rajono centrinės bibliotekos įkūrimo 50-mečiui (1986).

Pažintis su dailininku Vincu Kisarausku susijusi su Pakruojio knygos bičiulių „Akiračio“ klubo veikla. Vėliau, kai 1984 m. įstojau į Lietuvos ekslibrisininkų klubą, kurio narys buvo ir dailininkas V. Kisarauskas, ši pažintis tęsėsi – susitikdavome šio klubo renginiuose. Tuomet dirbau Pakruojyje, bet, kai su reikalais atvykdavau į Vilnių, būtinai apsilankydavau V. Kisarausko studijoje. Jis rodydavo savo sukurtus darbus: ekslibrisus, tapybą, grafiką, piešinius, kurių nebuvo galima pamatyti parodose, nes jie tuometinės valdžios buvo uždrausti. V. Kisarauskas mokė pažinti knygos meną, ekslibrisą. Jo studijoje laisvai liejosi mintys, necenzūruoti pasisakymai prieš tuometinę valdžią, nomenklatūrą, atvirai kalbėtasi apie kultūros ir meno problemas. Dailininko V. Kisarausko studijoje galėjai nebijodamas laisvai reikšti mintis apie sovietinio gyvenimo gniaužtus, kūrybos bei demokratijos lūkesčius. Žinoma, kalba sukrovosi ir apie ekslibrisus. Jutau tvirtą Vinco charakterį, paprastumą ir kažkokią iš vidaus sklindančią gaivią jėgą. Tai buvo kuklus ir labai dvasingas žmogus. Jo tiesus ir artimas bendravimas su aplinkiniais rodė vidinę laisvę ir savarankiškumą. Draugai, bendraminčiai, artimieji vadindavo jį Kisa, Kisiuku ar paprasčiausiai Vincu.

V. Kisarauskas laiškuose noriai dalydavosi savo patirtimi, informacija apie Lietuvos ekslibriso istoriją, dailininkus, atsiųsdavo savo sukurtų knygos ženklų. Jo laišakai – tai mokytojo, patarėjo, menininko mintys apie kūrybą, meną, kultūros istoriją. Šie laišakai, dedikacijos ir autografa turi didelę ir tiriamąją reikšmę, atskleidžia šio neeilinio darbštumo ir kūrybiškumo menininko asmenybę, jo sielą ir lūkesčius.

1985 m. rugpjūčio mėnesį, atsiliepdamas į kvietimą atsiųsti ekslibrisus Pakruojio miesto įkūrimo 400-mečiui, V. Kisarauskas apie savo šiam konkursui sukurtus knygos ženklus rašė: <...> atvažiavau iš kaimo į Vilnių spausdinti ekslibrisų konkursui. <...> Būdamas Juodkrantėje, išraižiau tris, du – sausa adata, vieną – lino graviūra. Vakar spaudžiau, tik žinai, kaip tas nelengva padaryti 5 gerus atspaudus, ypač sausa adata (C4. Pasiųsiu tokius, kokie dabar išėjo, o vėliau dar pabandysiu, žinoma, jeigu spėsiu, nors tikiuosi – kad taip. Vienas ekslibrisas yra 3 dalių,

Dailininkas Vincas Kisarauskas, *Prie stalo*. Kartono graviūra. 1968 m. Iš Šiaulių Aušros muziejaus rinkinio

V. Kisarauskas. Ekslibrisas. Prof. dr. Edvardas Varnauskas.
1976 m. Iš J. Nekrašiaus rinkinio

V. Kisarauskas. Ekslibrisas. Jonas Nekrašius.
Pakruojis. 1984 m. Iš J. Nekrašiaus rinkinio

lyg ir triptikas. Centras ir du tekstiniai šonai, kurie prie to centro gali būti, o spausdinant bibliotekos masinį tiražą – gali ir nebūti. Viena iš tų šonų yra išrašyta šis tas apie Pakruojį iš enciklopedijos, kitame toks, jau mano sugalvotas tekstas:

P A K R U O J I S / L Y G U M O S
VĖJAI/MEDŽIAI, TROBOS IR ŽMONĖS /
LIETUVOS DALIS // PAKRUOJIS / MALŪNAI,
DUONOS KVAPAS / JOS SKONIS / LIETUVOS
DALIS // PAKRUOJIS / ŠIMTUS ŠTAI KETURIS /
ŠVENČIA MIESTAS, ŽMONĖS / KARTU VISA
LIETUVA...

Savo veikla ir kūryba Vincas Kisarauskas populiarino lietuvišką ekslibrisą Lietuvoje ir visame pasaulyje, atvėrė mums langą į įvairių kraštų knygos ženklų lobyną, vienydamas bendraminčius ir kūrėjus. 1986 m. sausio 11 d. viename savo laiške dailininkas rašė: *Plati kultūros upė suima į save įvairius šaltinius. Knygos ženklai, jų kūrimas, kolekcionavimas, studijavimas, parodos – vienas iš šaltinių, kurio skaidrus ir gaivus vanduo žmonėms suteikia ne tik malonumą, bet ir sveikatą, ir kažkokį ypatingą, retą gyvenimo vertingumo pajutimą, suvokimą, kad grožis, vertybė, prasmė gali būti ne tik dideliuose meno kūriniuose, bet ir mažame lapelyje, mažoje graviūroje.*

Ekslibrisų populiarumo esminė ypatybė – šio

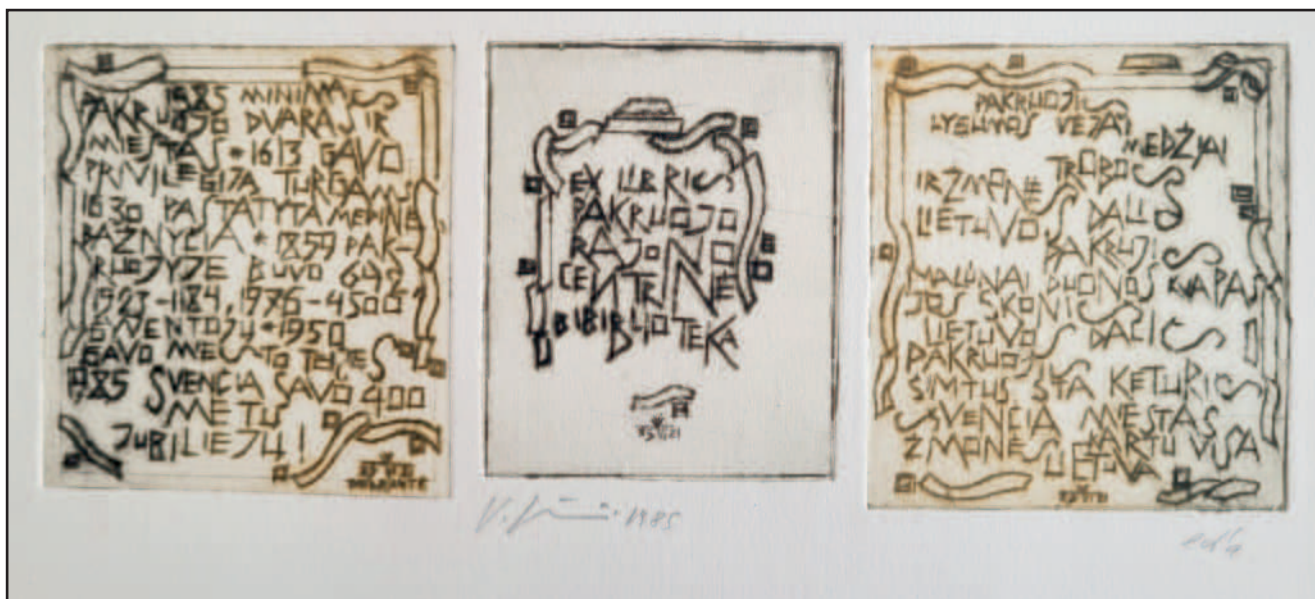
ženklų demokratiškumas. Mažas knygos ženklas nėra kokių nors išrinktųjų, specialistų privilegija. Jie priklauso visiems, ekslibrisais gali domėtis, juos rinkti, studijuoti moksleiviai, jaunas ir senas, moteris ir vyrai.

Dailininkas V. Kisarauskas buvo gyvenimo ir įvykių sukuryje, pilnas įvairiausių sumanymų, ištikimai atsidavęs menininko pašaukimui, savo kūryba įtvirtinęs kilnią šios misijos dvasią, gėrio ir grožio siekimą. Dailininkas Klemensas Kupriūnas taip apibūdino Vincą Kisarauską: *Vincui Lietuva buvo viskas. Jos menininkai – poetai, dailininkai ir kiti kūrybiniai darbuotojai jam buvo dvasinio meno šaltiniai ir daigai Lietuvos atgimimui. Kisarauskas rūpinosi, kad Lietuvos menas pasaulyje deramai atstovautų jos kultūrą. Buvo Lietuvos ekslibrisininkų siela. Vincas Kisarauskas buvo ir liko mūsų knygos ženklų patriarchu.*

Negailestinga V. Kisarausko mirtis 1988 m. spalio 27 d. (mirė viešnage Niu Jorke metu, palaidotas Vilniuje) nutraukė daugelį jo sumanymų ir planų.

Vinco Kisarausko kūryba ir Šiaulių kraštas

V. Kisarauskas taip pat susijęs su Šiaulių kraštu. 1984 m. lapkričio 16 d. dailininkas pirmą kartą lankėsi Pakruojyje, kai šio miesto centrinėje

V. Kisarauskas. Ekslibrisas. *Pakruojo centrinė biblioteka*. 1985 m. Iš Jono Nekrašiaus rinkinio

bibliotekoje buvo surengta jo knygos ženklų paroda, kurioje eksponuoti jo 35 ekslibrisai. Apsilankymo proga, V. Kisarauskas įrašė į Pakruojo Akiračio klubo svečių knygą šiuos žodžius: *Mūsų kultūra gili, plati, labai įvairi ir labai įdomi. Tik bendromis jėgomis, drauge dirbdami, lašelį po lašelį galime surinkti tuos turtus, paskleisti juos, kad ir kiti galėtų naudotis.*

V. Kisarauskas dar kartą atvyko į Pakruojį 1985 m. rugsėjo mėn. 27 d. tarptautinio ekslibrisų konkurso, skirto Pakruojo įkūrimo 400-osioms metinėms, parodos atidarymo proga. Vėliau buvo surengtos jo ir kitų lietuvių dailininkų parodos, susitikimai.

1986 m. dailininkas sukūrė Šiaulių inžinierių namų ekslibrisą, Šiaulių miesto 750-ųjų metinių proga. Šiame ekslibrise įrašas – *Šiauliai 750*, o iš kitų žodžių: *Šiaulių inžinierių namai, Ex libris 86* – sukomponuota originali kompozicija, panaudotos įvairių mechanizmų detalės. Pagal šį V. Kisarausko eskizą 1986 m. buvo užsakyta ir pagaminta štrichinė kliše, išspausdintas šio knygos ženklo 500 egz. tiražas Šiaulių inžinierių namų bibliotekos knygoms. 1986 m. rugsėjo mėn. Šiaulių dailės galerijoje buvo surengta respublikinė dailės paroda, skirta miesto 750-mečio jubiliejui. Jame, be kitų dailininkų, buvo eksponuotas ir V. Kisarausko tapybos darbas *Onorė de Balzakas Šiauliuose* (al., drobė, 1985).

1987 m. balandžio 25 d. Pakruojo dvaro rūmuose įvyko pirmasis Lietuvos ekslibriso kūrėjų ir

kolekcininkų seminaras. Jame V. Kisarauskas skaitė pranešimą *Ekslibrisų kolekcijų panaudojimas kultūrinės istorijos tyrinėjimuose*, analizavo knygos ženklo paskirtį, jo vertę kultūros raidoje, supažindino su Lietuvos ekslibriso istorija ir tyrinėtojais. V. Kisarauskas šiam seminarui sukūrė specialų medalį, parengė parodos *Ekslibrisai iš įvairių rinkinių* katalogą.

V. Kisarauskas pritarė minčiai steigti Pakruojyje ekslibriso muziejų (1988 m. gruodžio 17 d. toks ekslibriso muziejus buvo įsteigtas Pakruojo dvaro rūmuose), drąsino šio muziejaus kūrėjus, padovanojo savo sukurtų ekslibrisų, literatūros apie knygos ženklą, parodų plakatų ir katalogų.

Pakruojo dvaro rūmų Mažojoje galerijoje (1989-04-22–1989-05-30) buvo surengta V. Kisarausko atminimui skirta paroda, išleistas katalogas. Šioje parodoje buvo eksponuojami dailininko sukurti grafikos darbai, ekslibrisai. Atskirą ekspozicijos dalį sudarė V. Kisarausko laišakai rašyti įvairiais lietuviško knygos ženklo populiarinimo ir tyrinėjimo klausimais. Šie laišakai, dedikacijos ir autografa turi didelę pažintinę ir tiriamąją reikšmę, paryškina šio neeilinio darbštumo ir kūrybiškumo menininko asmenybę, jo sielą ir lūkesčius.

1994 m. balandžio mėn. Šiauliuose, Fotografijos muziejuje veikė V. Kisarausko ekslibrisų paroda iš J. Nekrašiaus rinkinio. Buvo eksponuojami 32 mažosios grafikos kūriniai. Ta proga prof. V. Rimkus rašė: *Dailininkas* (Vincas Kisarauskas – J. N.) *buvo suradęs labai savitą raiškos būdą, tiesiog*

kisarauskišką stilių – ar tai būtų mažičiai grafikos lakšteliai, ar tapybos drobės, ar dideli, monumentalūs kūriniai, mozaikos.

Pats dailininkas yra pasakęs: Nuo kitų dailininkų skiriuosi tuo, kad turiu savo temas ir savo formas. Keturkampes, statiškas, uždaras. Žmogus ir likimas – tema. Formos – uždarančios, sunkinančios išorinį judesį, paliekančios vien laisvą, vidinį, ne tiek paveikslo, kiek žiūrovo vaizduotėje, jausmą.

1996 m. buvo išleistas albumas *Vincas Kisarauskas* – jo kūrybinis palikimas visiems meno mylėtojams, jo darbų ir minčių išraiška. Savo ekslibrisų parodos kataloge prieš daugiau kaip 30 metų V. Kisarauskas taip rašė apie kūrybą, palikdamas tai kaip priesaką ateinančioms kartoms:

Kas mene svarbiausia? Fantazija, tos savos ir keistos formos: statiškos, uždaros, kampuotos ir vienišos, ar tų formų susidūrimai, sutirštėjimai, lūžiai?.. Intuicija, nuojauta, kilusi iš trumpų nuotaikos, spalvos ar linijos žybčiojimų?

Realu tikrovę pasiūlanti, duodanti pretekstus, provokuojanti, užgriūvanti savo šiurkščiu kasdienybės konkretumu?

Klaidžiojimas ratu apie ką tai esanti savyje, klaidžiojimas jau nuo Dailės instituto studijų dienų, vis apie tą patį, ką norisi perteikti tapyboje, graviūroje, ekslibryje ar piešinyje.

Apsivalymas nuo kasdieniško smulkumo ir pilkumo, kartu noras būti paprastu, suprantant, kad būti paprastu visai nėra paprasta?

Dienų fontane. Dienų vienatvėje. Dienų

užbrėžtose ribose, noras per tas formas, per tuos klaidžiojimus ir nepataikymus, toje tikrovėje ir tose nuojautose – noras kalbėti apie žmogų, į žmogų, kaip visad skausmingai tragišką, kaip visad alkaną laime...

2010 metais Šiaulių Aušros muziejui dailininkė Saulė Kisarauskienė dovanojo Vinco Kisarausko grafikos darbų. Nuo 2024 m. balandžio mėn. pabaigos Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos III aukšto galerijoje eksponuojami V. Kisarausko kartono ir linoleumo raižiniai, estampai iš *Aušros* muziejaus fondų ir ekslibrisai iš Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos rinkinio.

Vinco Kisarausko kūryba išlaikė laiko išbandymus, jo darbai ilgai išlaikė vis svaresnės vertės ir reikšmės, o jo gyvenimas ir kūriniai suteikia mums jėgų ir impulsų naujuose ieškojimuose ir atradimuose.

**Autoriaus nuotraukos;
titulinėje Algimanto Kunčiaus nuotraukoje –
dailininkas Vincas Kisarauskas savo dirbtuvėje**

**Dailininko Vinco Kisarausko
tapybos darbas, *Bičiulystė*. 1986 m.
Iš J. Nekrašiaus kolekcijos**

**V. Kisarauskas.
Ekslibrisas. *V. Toleikis*.
1987 m. Iš Jono
Nekrašiaus rinkinio**

MENO AUTENTIŠKUMAS VISADA BUVO APIPINTAS MISTINIU RŪKU

LIDIJA SKAČKAUSKAITĖ-KUKLIENĖ, dailės srityje mokosi, dirba ir kitus moko jau 44 metus. Dailininkų bendruomenėje ji yra tarp žymiausių Lietuvos kaligrafų. Savo tapyboje menininkė geba apjungti kaligrafiją, grafiką, simboliką ir pozityvią psichologiją. Pasak jos, svarbu nieko nebijoti, bandyti, klusti, vėl ir vėl veikti. Apie viską plačiau skaitykite šiame interviu.

Dailės srityje mokotės, dirbate ir kitus mokote daugiau nei 44 metus. Kas šiame procese svarbiausia?

Svarbiausia yra dalintis tomis žiniomis, kurias turi, antraip gali pavirsti užpelkijusiu „prūdu“, o ne tekančiu šaltiniu. Smagu kitus pamokyti to, ką

sugebu. Įgūdžius tenka tobulinti nuolat, nes gyvenimas – tarsi eskalatorius, važiuojantis į apačią. Reikia nuolat judėti ir lipti į viršų, antraip eskalatorius nuves žemyn... Įdomu tai, kad kitų mokymas yra didžiulė paskata ir galimybė tobulėti pačiai: ieškoti naujų kūrybingumo technologijų, bandyti įvairias metodikas, kurti įkvepiančias užduotis. Man patinka dalintis žiniomis. Domiuosi kūrybingumo ugdymo technikomis, labai įkvepia Julia Cameron knyga „Kūrėjo kelias“, Austin Kleon, visokios „Pointless Book“, nebūtų ir neįmanomų vizijų kūrimas. Gyvenimas tampa nuostabus, kai mes fantazuojame!

Dailininkų bendruomenėje esate tarp žymiausių Lietuvos kaligrafų, o savo tapyboje apjungiate kaligrafiją, grafiką, simboliką ir pozityvią psichologiją. Papasakokite plačiau.

Meno kūrinys turėtų būti suvokiamas kaip sudėtingas ženklas, kaip ženklų struktūra. Tapydama tarsi perduodu žinią, fiksuoju nuotaiką, bandau nutapyti minties ir jausmo koncentratą, kuris spinduliuotų iš paveikslo ilgą laiką. Kvantinės

psichologijos dėsniai veikia ir meno kūrinuose. Mano tapybos siužetai – šiek tiek pakeistas peizažas, netikėtos detalės, kurių natūroje nėra. Rugiai, susipynę į archetipinės Žemės-motinos kasą, baltas debesėlis, įstrigęs smilgose, laive plaukiantis pavasario sodas ar debesyse sužaliavę obuoliai. Obelių ir seno sodo motyvas – mano mėgstamiausias siužetas. Lietuvių tautosakoje pagerbti vaisius vedantys medžiai – obelys, šermukšniai, putinai. Sodas – tarsi visos giminės įvaizdis, kur medžiai jungiasi šaknimis, šakomis vienas kitą palaiko ir taip palaikydami dosniai duoda vaisių. Kai šeima iš manęs išgyja tokį paveikslą, tikiu, kad jis bus giminės vertybių sargas šeimoje.

Dažnai žmonės per mažai įvertinti, per mažai mylėti, per mažai glostyti, per mažai palaikomi, per mažai girdi gerų žodžių, vaikšto užšalusiomis širdimis. Vienas vyriškis buvo užsakęs tokį paveikslą: „į kurį pažiūrėjus ryte aš norėčiau šokti iš lovos su džiaugsmu ir gyvybine energija“. Tai bent užduotėlė!

Koks kūrinys pagal Jūsų vertinimo kriterijus yra puikus?

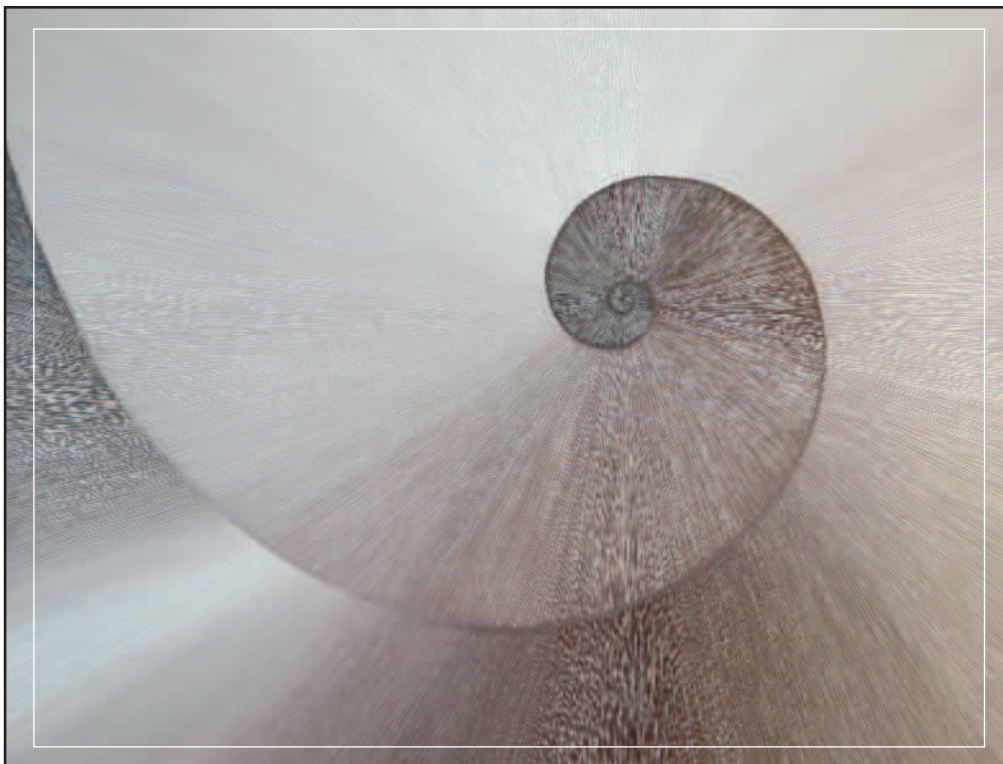
Man nuomone, puikus darbas yra tas, kuriame, plastiniu požiūriu, lyg ir nieko ypatingo nepavaizduota, bet juntamas tarsi lengvas kvėptelėjimas, lengvas, nesugaunamas „ach...“, kurio žodžiais nenusakysi, kurį gali tik pamatyti akimis ir pajusti šeštu pojūčiu. Maurice Merlau-Ponty knygoje „Akis ir dvasia“ radau tokią citatą, kuri atskleidžia kūrybinio proceso mistiškumą: „Miške aš dažnai jausdavau, jog tai ne aš žiūriu į mišką. Tam tikromis dienomis jausdavau, kad tai medžiai žiūri į mane, tai jie man kalba... Aš buvau tenai, klausiausi... Manau, kad tapytojas turi būti pervertas visatos, o ne norėti ją perverti... Tai, kas vadinama įkvėpimu, suvoktina paraidžiui: iš tiesų yra būties įkvėpimas ir iškvėpimas, būties alsavimas; veiksmas ir kėsmas atskiriami taip sunkiai, jog nebežinai, kas regi, o kas regima, kas tapo, o kas tapoma.“

Kaligrafiškai esu išrašiusi ir biblijinių, ir budistinių tekstų, daug labai jausmingos poezijos. Poezija tiesiog privalo būti išrašyta kaligrafiškai! Tada jau nereikia laukti įkvėpimo – paskaičius eilėraščių tiesiog imti teptuką, plunksną ir rašyti. Manau, kad kaligrafijos yra patys unikaliausi mano darbai.

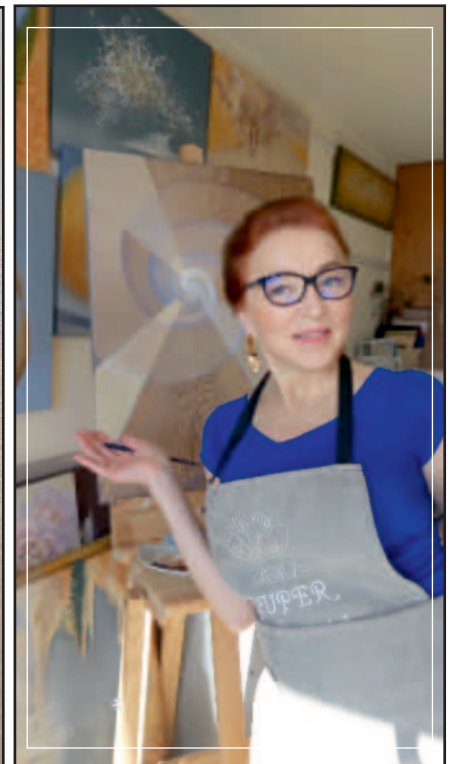
Daugybė žmonių yra gavę mano ranka rašytų prabangių sveikinimų. Malonu rašyti tekstą, žinant, kad jis suteiks kitam žmogui stiprybės, vertės, pabrėš jo unikalumą. Šiuolaikinį meną vertinti labai sunku. Tradicinės estetikos normos nebepajėgia įvertinti tų keistenybių ir ambicijų, kurios vyksta mene. Į meną braunasi aštrūs rinkos principai.

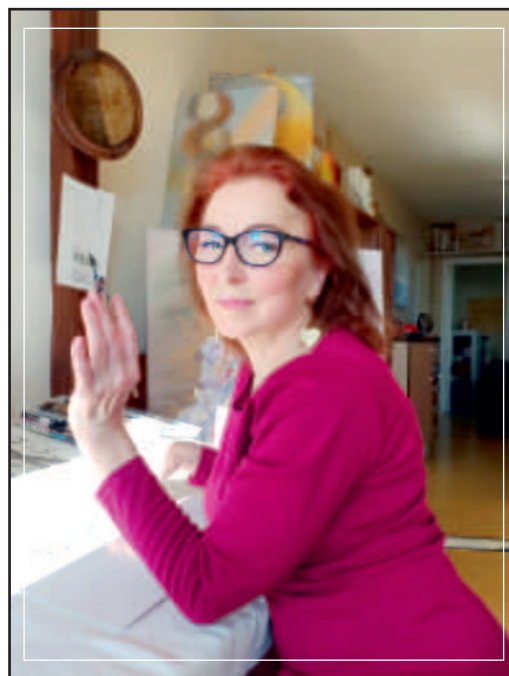
Ar jūsų kūrybiškumui netenka konkuruoti su kompiuterinėmis programomis?

Kūryba teptuku ir dažais ant drobės ir kūryba, pasitelkus technologijas – kompiuterį, labai prieštaringos sritys. Šias dvi sritis galima būtų palyginti su kairiojo ir dešiniojo smegenų pusrutulių funkcijomis. Technologijos reikalauja logikos, tikslumo, pedantizmo: ne ten padėtas kablelis – ir komanda neveikia... Yra žmonių „tiksluokų“, racionalų, kurie lavina tik kairįjį pusrutulį, o jausminė, fantazijų, kūrybos pusė labai silpna. Tokį žmogų galima palyginti su automobiliu, kurio du kairieji ratai dideli, nauji, stiprūs, o kiti du dešinieji – mažyčiai, subliuškę. Toli nenuvažiuosi tokiu automobiliu. Dizaineriai paprastai turi privalumą, nes jų mąstysena turi apjungti racionalų apskaičiavimą, ergonomikos, medžiagotyros, inžinerines žinias su estetikos, spalvų ir proporcijų pajauta.

„Tobulas“ 90x120 cm

„Mes stovėjom – upė plaukė“

Kuriant dažais ir teptuku pasitelkiama intuicija, subtilios įžvalgos, nuotaikų kaita. Daug reikšmės turi betarpiškas autoriaus įsitraukimas į procesą: potėpio ekspresija, rankos judesio pėdsakas. Tapyba – kaip muzika: neapčiuopiama, žodžiais nenupasakojama.

Ar menininkai iš savo kūrybos valgo duoną?

Honorarai yra Visatos aplodismentai menininkui. Balansas tarp racionalumo ir idealizmo, materijos ir dvasios tiesiog būtinas. Jei žmogus kuria „į sandėliuką“, o jo vaikai dėl pinigų trūkumo negali įgyti aukštojo mokslo, tai tam kūrėjui laikas nutūpti ant žemės.

Mano kūrinių pirkėjai – nuostabūs žmonės. Paprastai tai giliai jaučiančios, mąstančios asmenybės, dažniau – moterys. Su daugeliu pirkėjų susidraugauju kaip su giminėmis.

Keturių skirtingų dailės sričių išsilavinimas (tekstilė, dizainas, kaligrafija, dailės pedagogika), nuolatinis domėjimasis ir mokymasis derinyje su analitiniu ir sisteminiu mąstymu jums padėjo įgyti kompetentingos asmenybės statusą. Papasakokite apie savo išsilavinimą ir kodėl jo prireikė tiek daug ir įvairaus?

Esu iš „baby boomer“ kartos. Vos sulaukusi 15 metų išvažiavau mokytis į tuometinį Kauno St.

Žuko taikomosios dailės technikumą. Įstojau į meninio audimo specialybę. Audimas – mūsų giminės moterų tradicijos tąsa. Mano mama ir teta turėjo audimo stakles ir sunkiais pokario laikais audė ne tik rankšluosčius, lovatieses ir staltieses, bet ir audinius savo drabužiams.

Kai mokiausi Vilniaus dailės akademijos (VDA) Klaipėdos fakultete, iš mamos austo languoto audeklo pasisiuvau sau klostuotą sijoną. Dailės akademijoje galiojo nerašytos taisyklės – sveikinti tik savo gamybos atvirukais, gink Dieve, ne pirktais parduotuvėje. Kaip ir nešioti serijinės gamybos rūbus buvo „žemas lygis“. Tiesiog siūdavome ir megzdavome juos pačios. Tuo metu, kai mokiausi Kauno St. Žuko technikume, buvo madingi mediniai storapadžiai aukštakulniai. Net juos mes įsigudrindavome pasigaminti pačios. Paprašiau medžio apdirbimo specialybės vyruko išdrožti padus, iš odininkų gavau zomšinių juostelių, dekoratyvinėmis vinimis prikaliau, supyniau, apvyniojau apie čiurną – ir štai, aš madinga mergina!

Dailės akademijos Klaipėdos fakultete gavome labai įvairiapusį išsilavinimą: pradedant klasikiniu piešimu ir tapyba, spalvotyra ir baigiant mažąja architektūra, interjero dizainu, braižomąja geometrija. Dėstytojai čia buvo nuoširdūs ir atsidavę, išugdė studentams nuolatinį dvasinį aktyvumą. Studijas prisimenu kaip visapusiško

kūrybingumo, polėkio, kruopštaus darbo ir sąžiningo mokymosi laiką. Šokau E. Savickio ir V. Vyšniauskaitės pantomimos trupėje, su kurso draugais nuolat lankydavomės šalia įsikūrusiame dabartinės Muzikos ir teatro akademijos Klaipėdos fakultete. Žiūrėdavome režisierių ir muzikantų atsiskaitymo pasirodymus, Mažojo teatro spektaklius. Praeito amžiaus 9 dešimtmetis – gūdus sovietmetis, laikmetis, kai visas pramogas reikėjo susikurti patiems: suorganizuoti naujametinius vaidinimus, balandžio pirmosios asambliažų parodas, parodijų spektaklius, fuksų krikštynas ir net tarakonų lenktynes.

Baigusi VDA dirbau projektavimo biure, kūriau interjerus ir reklamas, braižiau ir namų projektus. Įkūriau savo verslą – dailės dirbinių ir raštinės reikmenų parduotuvę. Auginau vaikus, užsiėmiau kūryba, o dailės pedagogika į mano gyvenimą atėjo visai netikėtai. Draugė pasiūlė kartu studijuoti. Man buvo 45-eri, lyg ir vėloka tapti studente. Bet pakakdavo jėgų ir pasirūpinti šeima, ir pasidaryti eskizus, ir atsikėlus 5 val. ryto važiuoti į Vilnių, į paskaitas, nežiūrint koks oras ir kaip sudėtinga. Vėlai vakare grįžusi iš paskaitų Vilniuje, t. y. parvairavusi atgal dar 300 km, beveik nugriūdavau prie durų. Visos tos pastangos pasiteisino – gavusi dailės pedagogės diplomą buvau pakviesta dėstyti tame pačiame Dailės akademijos Klaipėdos fakultete!

Dirbau čia 9 metus, vadovavau Grafinio dizaino programai, gavau docentės laipsnį. Tai buvo visapusiško augimo ir pastovaus tobulėjimo metai.

Bet ir čia dar ne visų mokslų pabaiga! Artėjant 60-mečiui, vėl tapau studente. Iki studijų Baltijos technologijų institute mano gyvenime įvyko didelių perversmų. Išsiskyriau su vyru, išėjau iš darbo Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos fakultete, uždariau savo verslą „ant žemės“, dalį jo perkėliau į internetą ir ėmiau dirbti tik sau – laisvai samdoma dizainere ir dailininke, vedžiau kūrybines dirbtuves Profesoriaus A. Kliševičiaus kaligrafijos ir rašto meno mokykloje ir kitose bendruomenėse.

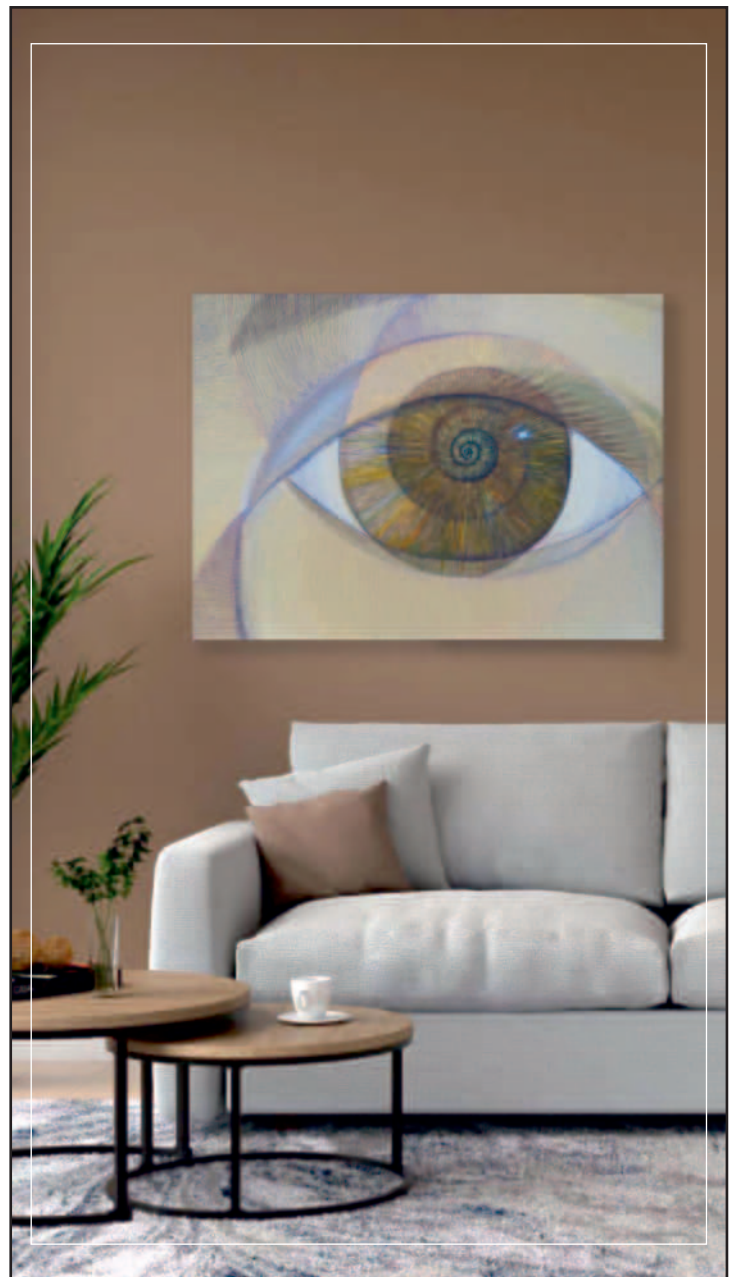
Nors internetu praėjau daug neformalių psichologijos mokymų, kursų, praktikų, vėliau pagalvojau apie formalias psichologijos studijas. Peržiūrėjau KU programą – ilgai, brangu ir daug neaktualių modulių. O pagilinti IT žinias be galo norėjau. Akivaizdu, kad skaitmeninių technologijų neišmanymas uždarys duris į ateitį. „Pardaviau“ vasarą ir pasirinkau nuotolines studijas BIT.

Kompiuteris nesutrukdė psichologijos mokytis nuotoliu?

Net gi padėjo! Važinėdama į užsiėmimus gyvai (nors važinėjau ir į tokius) nebūčiau tiek daug aprėpusi ir susitikusi su koučeriais iš Izraelio, Čekijos, Rusijos, Ukrainos.

Ko ir kur mokote jaunimą? Koks tas šiuolaikinis jaunimas?

Devynierius metus dėščiau Vilniaus dailės

„Visareginti“, drobė, akrilas, 60x80 cm, 2024 m.

akademijos Klaipėdos fakultete. Mokiau studentus kompozicijos pagrindų, rašto meno, tipografikos. Profesinio mokymo centre mano disciplinos yra spalvotyra, grafinis dizainas ir grafinio vaizdo redagavimo programos. Tiek Z, tiek Alfa kartos jaunimą (visi gimę po 2000-ųjų) vyresniems žmonėms sunku suprasti, suvokti jų vertybes. Skiriasi mūsų mąstymo, problemų sprendimo būdai. Mokymosi principai, tikę ankstesnėms kartoms, jau nebetinka naujosioms. Mano galva, mokymo procesas turėtų būti labiau susietas su žmogaus psicho-fiziologiniais procesais ir reiktų daugiau kariškos disciplinos. Kad ir kaip nemalonu prisipažinti – mes, šiuolaikiniai žmonės esame tingūs, silpni ir bailūs...

Atrodydavo, kad studentai „šlapi-nedegą“, juos reikia įkvėpti, skatinti. Vėliau paaiškėjo, kad kitose įstaigose būna dar labiau „nedegančių“. Bet yra ir labai nuovokių! Kai kalbamės apie naujausias muzikos sroves, subkultūrines grupes, on line žaidimus – aš pasijuntu „žalia“. Yra ko iš jų pasimokyti ir sužinoti.

Po paskaitų Trečio amžiaus universitete pasidžiaugiu, kad būtent šių studentų akys labiausiai spindi, jie žingeidūs, atviri, imlūs.

Mokytojui privalu pačiam nuolat siekti naujausių žinių, tobulinti įgūdžius. Per vienerius metus tenka sudalyvauti keletoje mokymų ir įvairių kursų: skaitmeninės transformacijos, vizualinio mąstymo, darbo su Dirbtiniu intelektu, pedagogikos, psichologijos ir t.t.

Ar tenka susidurti su dirbtiniu intelektu (DI)?

Taip, ir mokytojai ir studentai juo jau sėkmingai naudojasi. Aktualesnė problema – atpažinti, ar pats mokinys parašė, sukūrė ar jam padėjo DI. Išvedant analogiją su kalkuliatoriaus atsiradimu, kai pamiršom daugybos lentelę, galime prognozuoti, kad DI dėka mes dar labiau kvailėsime. Prarasim sisteminių mąstymą, intuiciją, žmogiškąjį faktorių problemų sprendime. Kuo toliau, tuo bus sunkiau atskirti autorystę. Melo ir dirbtinumo daugės.

Būna dizainerių ar net dailininkų, kurie kompiuterinių technologijų pagalba sukurtą kūrinių parduoda kaip autorinį darbą. Ką apie tai manote?

Internetas pilnas vaizdų, derinių, kompozicijų, kad net netyčia galima sukurti kažką jau matyto. To paties interneto funkcijų dėka įmanoma patikrinti kūrinio autentiškumą, lengvai rasti analogus. Skaitmeninėse platybėse yra paruoštų mokamų ir nemokamų šablonų, vizualizacijų bet kokiam grafikos objektui, kad nuo plagiato gali apsaugoti tik užsakovo išprusimas ir kūrėjo garbės kodeksas. Idėjos, kūrinio autentiškumas visais laikotarpiais buvo apipintas mistiniu rūku. Van Gogas nė sapne nesapnavo, kad Amsterdamo parduotuvės bus pilnos servetėlių, skarelų, pakabukų ir magnetukų su jo paveikslų motyvais, o DI kurs įrašus su judančiais jo paveikslų herojais.

Tapyboje, grafikoje, kaligrafijoje, kur yra betarpiškas žmogaus rankos (ir širdies) prisilietimas autorystė išlieka netgi tada, kai pats autorius nutapo

„Miobius“, 80x80 cm

pakartojimą. Todėl labai vertinu kaligrafijos subtilumus ir nepakartojamą ekspresiją, tapybos spalvų sluoksnius, kokių joks kopijuotojas nesugebės atkartoti.

Kokių gyvenimo tiesų jus išmokė gyvenimo kelyje sutikti pedagogai?

Visi dėstytojai man buvo didžiuliai moraliniai ir

kūrybiniai autoritetai, besilaikantys aukštų standartų. Dėstytojai privalo būti pagarbūs studentams, nes niekada negali žinoti, koks būsimas talentas ir genijus vaikšto Akademijos koridoriais. Išminties ir optimizmo kupinas šviesios atminties profesorius Algis Kliševičius mane ir sudomino unikalia dailės rūšimi – kaligrafija. Manau, mano kartai pasisekė – pieštuku piešėme nuogų žmonių aktus (Aktas – dailės kūrinys, vaizduojantis nuogą žmogaus figūrą. Aktai – piešiniai, paveikslai, reljefai, statulos – kuriami dažniausia žmogaus kūno studijų tikslais, stebint pozuojantį nuogą žmogų), maišėme dažus, tapėme, eskizavome gamtoje, tušu ir reisfederiu braižėme brėžinius. Išlaviname savyje daugybę unikalių gebėjimų. Netrukus turi išeiti aktorės Virginijos Kochanskytės sudaryta knyga „KRŪMO ŠAKNYS. Algirdas Jurgelevičius“ apie žinomą dėstytoją ir kultūros veikėją. Čia yra ir mano straipsnis apie mūsų kurso rusų kalbos dėstytoją eruditą, inteligencijos pavyzdį A. Jurgelevičių.

Ką svarbiausio norite įdiegti savo studentams?

Studentams pravartu išnaudoti visas kūrybingumo strategijas. Viena iš veiksmingiausių: ar yra kitų variantų? Ar galima problemą išspręsti kitaip? O po to – dar kitaip? Ir dar dar kitaip? Besimokantiems galiu patarti nieko nebijoti, bandyti, bandyti, daryti, veikti, klysti, vėl ir vėl veikti. Laikytis moralinių vertybių turėklo, nepaskęsti hedonizme, auginti tas savybes, kurias nusinešime (tikiuosi) į kitą reinkarnaciją.

Pasak M. Heidegerio, siekti autentiškos būties, savikūros, o ne buvimo, paklūstant įprastiems kasdienybės šnekalams, tuščiakalbystei, dviprasmybei. Man pačiai labai priimtina egzistencialistų nuostata, kad „žmogus – būtybė, siekianti pasitikti ateitį ir suvokianti, kad jis save projektuoja į ateitį“ (Ž. P. Sartras).

Papasakokite apie savo surengtas parodas.

Viena iš įspūdingiausių pirmųjų Kaligrafijos parodų buvo surengta Vilniuje, Dailės parodų rūmuose (dabartiniame ŠMC), kur A. Kliševičius, M. Petrulis ir aš eksponavome savo kaligrafijas. Architektas Cukermanas sukūrė konceptualią ekspoziciją.

Iš svariausių asmeninių parodų galiu paminėti personalinę tapybos ir kaligrafijos parodą Estijoje,

kurią aplankė Estijos prezidentas A. Riutelis ir tuometinis Lietuvos prezidentas V. Adamkus. Tris personalines tapybos ir kaligrafijos parodas surengiau Lietuvos Respublikos Seime. Gausios personalinės parodos buvo eksponuotos Palangos Ramybės ir Kauno „Aukso pjūvio“ galerijose. Mano tapyba eksponuota Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje, Druskininkuose, Kretingoje, Gargžduose. Kaligrafijas matė Kaliningrado, Lvovo, Rionės (Danija), Liminka (Suomija) meno gerbėjai.

Kuravau dvi tarptautines Lietuvos rašto meno parodas. 4-oji paroda buvo skirta Lietuvos tūkstantmečiui, dalyvavo 47 kaligrafai iš įvairių pasaulio šalių. Kolega, puikus kaligrafas Mindaugas Petrulis paruošėmeisteriškas ekspozicijas tiek šiai parodai Klaipėdos parodų rūmuose, tiek jos ekspozicijoms Vilniaus Arkos galerijoje ir Kauno M. Žilinsko galerijoje. 5-ojoje Lietuvos rašto meno parodoje dalyvavo beveik 50 dailininkų iš 10 šalių. Ją su M. Petruliu eksponavome Klaipėdoje, Vilniuje, Arkos galerijoje, Liepojos universitete.

Iliustravau R. Černiausko knygą „Tolminkiemio istorijos“. Knyga – pati geriausia vaikščiøjanti ekspozicija. Esu sukūrusi savo kaligrafijų skaitmeninę knygą „108 rašto meno idėjos“, kurią finansavo Lietuvos kultūros taryba. Nuolat dalyvauju ekslibrisų parodose.

Esate minėjusi, kad lyderės savybių ir nuotolinių psichologijos studijų dėka susidorojote su sudėtingais gyvenimo iššūkiais?

Manau, didžioji dalis žmonių gyvenime patiria labai sunkių sukrėtimų, sunkumų ir iššūkių. Retas kuris gimė su šilkiniais marškinėliais ir pridėta gyvenimo kelio instrukcija.

15-os metų išvykusi mokytis į Kauną, aš buvau užguita, išsigandusi kaimo mergaitė, visiškai neturinti supratimo kaip tvarkytis su savo gyvenimu. Mokiausi šokinėdama nuo grėblio ant grėblio. Labai norėjosi rasti išmintingą moterį-mokytoją-žiniuonę, kuri būtų papasakojusi apie gyvenimo dėsnius ir sėkmės taisykles. Bet

tos žiniuonės niekur nebuvo! Tuomet tenka pačiai tapti ta išmintinga asmenybe. Kelis metus iš eilės pirkausi daug psichologijos ir asmenybės augimo kursų, mokiausi nuotoliniu būdu, atlikinėčiau užduotis, prirašiau rietuvę sąsiuvinį. Investavau į save krūvą pinigų. Įgijusi įgūdžių, labai norėjau padėti ir kitiems. Turėjau tokią savybę, kuri išvertus į lietuvių kalbą skambėtų taip: „pasivyti ir primygtinai padaryti žmogui gerą“. Vėliau suvokiau – jei neklausia patarimo, reiškia žmogui patinka tas „šokis ant grėblių“. Prievarta nesiūlysiu padėti (juokiasi).

Paaškinsiu kaip yra su tomis lyderės savybėmis. Pagal K. G. Jungo 16 psichologinių tipų teoriją esu ENTJ tipas. Šio tipo atstovė ir M. Tečer. Nesijuokite, Kuklienė labai nekukli, bet studijų laikais kursio kai mane vadino „geležine ledi“. Pagal švedų psichologo Thomas Erikson keturių spalvų sistemą esu „raudonoji“, o raudonųjų pagrindinis šūkis: jei matau tikslą – man nėra kliūčių. Greičiausiai visi jau išsigando (juokiasi)...

Kas tapo jūsų kūrybos pagrindu? Kur semiatės įkvėpimo?

Įkvėpimo ieškau gamtoje, o kur gi kitur! Dailės mokymasis dažniausiai prasideda nuo natūros, gamtos formų studijų. Dizaineriai idealių proporcijų, ergonomikos, ritmikos dėsningumų mokosi iš augalų, gyvūnų, atmosferos reiškinių,

Dailininkė aktyviai leidžia laisvalaikį

stabilių ir nestabilių medžiagų ir t. t.

Be gamtos motyvų man labai įdomu sakralinė geometrija, baltiški ženklai, ląstelių dalijimasis, DNR grandinės, planetų išsidėstymas, neįmanomomis figūros, mitinis laikas, In ir Jan, mistiniai simboliai ir dar daug dalykų, kuriuos net sunku vizualizuoti.

Vis labiau plinta idėja apie kūrybingą požiūrį ne tik į mokslo ir meno problemas, bet ir į kasdienio gyvenimo reiškinius: gaminant valgi, kuriant santykius, bendraujant su vaikais, vystant verslą. Dirbant kompiuteriu, dizainerio darbe apsiijungia kūrybingumas ir loginis problemų sprendimas. Vadinasi, vienu metu dirba abu smegenų pusrutuliai, kuriuos reikia treniruoti lygiai taip pat, kaip ir kūno raumenis.

Kokia menininko dienos rutina?

Manęs dažnai klausia ar aš iš ryto puolu dirbti, o gal laukiu įkvėpimo. „Įkvėpimas visada ateina. Tačiau jis turi aptikti tave dirbantį“, – sakė Pablo Picasso. Ką čia ir bepridursi. Tiesiog sėdu ir dirbu. Ar prie drobės, ar prie kaligrafijos, ar prie kompiuterio. Pradžioje – daug šlamšto, bandymų, nevykusių variantų. Paskui – eskizas po eskizo, žiūrėk jau ir šedevriukas! Gyvenu labai geroje vietoje – prie parko. Išeinu pasivaikščioti palei upelį, va tuomet ir ateina originalūs sumanymai ir nušvitimai.

Gal kūrybai įkvepia ir sveikuoliškas gyvenimo būdas, joga?

Tipiško dailininko portretas – šiek tiek apsilėdęs, šiek tiek bohemiškas, šiek tiek sumaišęs dieną su naktimi, sporto vengiantis, pasilinksminėti – mėgstantis, netaupantis laiko, abejingas materialiams turtams. Esu netipiška. Mano gyvenimo būdas iš šalies keistokas. Namuose nėra televizoriaus, mikrobangės, kilimų, kaktusų... Išbandžiau keletą sveikuoliškų programų, ajurvedą, vegetarizmą, protarpinį badavimą. Jau nekalbant apie tai, kad esu griežtai prieš alkoholį ir rūkymą. Juokaudavome, kad mūsų šeimoje vienintelė mama, t. y. aš, palaikau „fašistinio budizmo“ ideologiją.

Buvo momentas, kai uoliai užsiiminėjau joga. Dabar sportuoju du kartus savaitėje. Gaila, kad dėl anglų kalbos kursų teko mesti lotynų šokių. Mano dienos režimas gana griežtas, įskaitant ir trumpą šaltą dušą rytais ir po 18 val. užrakintą virtuvę (juokiasi). Jei tenka rinktis tarp vaišių vakarėlio kompanijoje ir tapybos – aš dažniau pasirinksiu

tapybą ir nuotolinių paskaitų įrašų klausymą tapant.

Buvo metas, kai Emocinės laisvės metodu padėdavote žmonėms spręsti psichoemocines problemas, paleisti vaikystės traumas. Gal prie to prisideda ir jūsų paveikslai?

Emocinės laisvės technika (EFT–Emotional Freedom Techniques), apjungia šiuolaikinės neuropsichologijos atradimus su tūkstantmetė kinų akupresūros technika. Dėl to ji tokia efektyvi. Daugelį trigerių, dvasinių traumų ir stresų galima prastuksenti tapingu. Po kiek laiko praktikavimo supratau, kad bandyti išspręsti kito žmogaus problemas – tai tik trumpas bandymas, epizodas, panašiai kaip žiemą užvedamas automobilis prie nusėdusio akumuliatoriaus prijungus „krokodilus“ ir davus srovės iš kito, pakrauto akumuliatoriaus. Dvasine higiena, sielos švara kiekvienam reikia pasirūpinti pačiam, valytis kaip dantis – kasdien.

Papasakokite apie savo šeimą.

Šeima... Hmmm. Sunku kartu sugyventi dviems menininkams (mano vyras – rašytojas Algis Kuklys). Ir vienas, ir kitas norime skirti laiką kūrybai. Bet kas gi, po galais, rūpinsis buitimi?! O dar tas mano „fašistinis budizmas“.... Turime du gražuolius sūnus, abu muzikalūs, tačiau vienas pasirinko matematiką, o kitas – automechaniką. Jokių menų!

Fenomenologai skiria dvi vertybių rūšis: vitalines (naudingumo, utilitarumo, malonumo) ir kultūrines (pažintines, estetines, socialines, dorovines). Mudviems abiems buvo svarbesnės antrosios. Taip ir sugriovėme balansą.

Gal privalumu galima vadinti tai, kad pirmoji paskaitote savo vyro kūrinius?

Mano vyras sukūręs tiek daug, kad visko aš jau neperskaitau. Mūsų lyriniai herojai labai skiriasi, todėl man kai kas ir nepatinka. Tačiau žaviuosi Algio originalia maniera visą kūrinių parašyti vienu sakiniu. Kai kurios novelės yra tiesiog *šedevriukai*. Ne veltui šviesios atminties rašytojas R. Černiauskas pavadino A. Kuklį *Kretingos Kafka*.

Pasaulį purto karai, žmones kausto įvairios baimės...

Kažin ar verta pergyventi dėl to, ko mes negalime kontroliuoti. Pasaulio procesus valdo tokios galingos ir daugiasluoksnės jėgos, kad mūsų „drebėjimas ant sofos“ absoliučiai nieko neįtakoja. Kokią būtų mes kuriame savo sieloje, tokia ji mums

ir atsiveria realybėje.

Japonų *dzen* estetikoje išaukštinamas grožio neilgalaikiškumas. Vertinama tai, kas dar neišsiskleidė, kas kaupė judėjimą, tolesnės sklaidos potencialą. Trumpai žydinčios sakuros tapo Japonijos tautiniu simboliu. Sakoma, jeigu mūsų gyvenimas būtų begalinis ir neišnyktų taip greit kaip rasos lašeliai ir neišsisklaidytų kaip dūmai virš kalnų, tai jis nebūtų toks slėpiningas, žavus. Pasaulis įstabus tuo, kad jis teka ir keičiasi. (2020 metais Japoniškame sode (Darbėnų seniūnijoje) pasodinome Kuklių šeimos sakurą.)

Baimės nekyla, jei žmogus turi tvirtą dvasinį ir vertybinį stuburą, sutramdytą ego, suvokia pamatinius mūsų egzistencijos dėsnius. Tikėjimas nugali visas baimes ir abejones.

Kas Jums yra gyvenimo prasmė?

Kiekvienam žmogui prasmė gali būti vis kitokia..

Sesės su teta Leontina. Šeduvos fotoateljė nuotrauka

Tikintis žmogus pasakys, kad viso gyvenimo prasmė – nueiti pas Dievą, ateistas pasakys, kad prasmė džiaugtis ir mėgautis kiekviena gyvenimo minute, menininkas pasakytų, kad prasmė – atskleisti visus savo talentus ir išstobulinti juos, nušlifuoti iki brilianto švytėjimo.

Domiuosi Giminės programomis, psichogenetika, galiu pasakyti, kad kartų sekoje žmogaus svarbiausia užduotis – išsilaisvinti iš giminės negatyvių programų, sėkmingai vesti/ištekėti, būtinai susilaukti vaikų ir juos išauklėti taip, kad ir jie susilauktų anūkų. Tada mūsų gyvenimas įgauna gilesnę prasmę, tęstinumą, nes mūsų siela turės kur įsikūnyti ateinančiose kartose.

Labai džiaugiuosi, kai pas mane ateina sąmoningi žmonės ir užsako sumaketuoti giminės medį. Įvairių jų esu sumontavusi. Savo giminės – taip pat. Jau pradėjęs rinkti medžiagą apie protėvius, žmogus gauna tokių netikėtų praregėjimų! Tada kažkokiu mistiniu būdu ateina protėvių palaikymas.

Visiems noriu palinkėti pasitikėjimo ir tikėjimo. Viskas įmanoma ir viskas padaroma. Tik... įkvėpimas turi aptikti jus bedirbantį.

**Bendravo ir parengė RŪTA GRIGAITIENĖ,
Radviliškio viešosios bibliotekos
Vėriškių padalinio bibliotekininkė**

**Lidijos Skačkauskaitės-Kuklienės asmeninio
archyvo nuotraukos;
titulinėje – kraštiečių dailininkė L.
Skačkauskaitė-Kuklienė tapo**

Apie Lidiją

Nors ir negimė mano mažoji sesė su šilkiniais marškinėliais ir gyvenimo instrukcija, tačiau talentas jos rankose jau buvo nuo vaikystės. Dar mums besimokant pradinėse klasėse, pastebėjau, kad Lidija piešia per daug nesistengdama ir greitai, bet jos piešiniai visada buvo gražesni, negu mano. Atsimenu, kad esu prašiusi jos nupiešti geografijos namų darbams piešinį. Nors Lidija mokėsi žemesnėje klasėje, šioje srityje ji buvo pranašesnė. Kiek atsimenu, mes visada buvome geriausiomis draugėmis. Lidija buvo drąsesnė už mane. Kartą mokykloje aš buvau nubausta ir todėl pionierių vadovė pasakė, kad neveš manęs į kelionę, į kurią jau senokai ruošėmės. Lidija išdrįso pasakyti vadovei: „aš taip pat nevažiuosiu į kelionę, jei nevešite mano sesės“. Tais laikais tai buvo

negirdėtas akiplėšiškumas.

Kartais pasiginčydamos, tačiau namų ūkyje visus tėvų užduotus darbus darydavome kartu. Šėrėm triušius, lesinom vištas, vasarą ravėjome daržus, grėbėm šieną. Vieną vasarą kartu nuravėjome 1 ha cukrinių runkelių ir už gautus pinigus nusipirkom nešiojamą tranzistorių VEF. Abi sutarėm, kad mums jo labiausiai reikia.

Skalbia. Brolio Eugenijaus Skačkausko nuotrauka

Kai Lidija įstojo mokytis į St. Žuko dailės technikumą Kaune, man jos labai trūko ne tik namie, bet ir mokykloje. Laukdavau jos retų sugrįžimų namo ir tuomet mūsų kalboms nebuvo galo.

Mačiau kiek daug Lidija dirba, kiek mokosi, ir stebėjausi jos ryžtu, užsispyrimu, darbštumu ir talentu.

Nors Lidija 3 metais jaunesnė, bet aš visada vertinau jos nuomonę. Dabar, kai Lidija tiek daug mokėsi, tiek pastangų įdėjo į savo tobulėjimą, man ji yra autoritetas ir kompetencijos pavyzdys. Žinau, kad jos patarimas bus ne tik geranoriškas, nuoširdus, bet ir išmintingas. Džiaugiuosi pokalbiu, kai ji paskambina. Kai susitinkame (tikrai ne dažnai tai nutinka) pokalbiams nebūna galo. Jei man prireikia tikro nuoširdaus patarimo, visada kreipiuosi į Lidiją. Pasitikiu jos skoniu ir kompetencija. Džiaugiuosi, kad likimas man padovanojo tokią sesę.

Rūta Skačkauskaitė-Grigaitienė

Palangoje. Rimos Zaleskytės nuotrauka

RADVILIŠKIO MUZIKOS MOKYKLAI – 60

AURELIJA STONČIUVIENĖ,
Radviliškio muzikos mokyklos direktorė

Šiūmetis ruduo ypatingas buvo Radviliškio muzikos mokyklai, kuri minėjo savo veiklos 60 metų sukaktį. Tai reikšmingas etapas, kuriame atsispindi dešimtmečiais kaupta patirtis, kūrybiškumas ir atsidavimas menui bei švietimui. Muziką mylintys ir savo miestą garsinantys moksleiviai bei jų mokytojai lapkričio 21–22 d. surengė didžiulę šventę, o miesto biblioteka ta proga paruošė kraštotyros darbą „Radviliškio muzikos mokyklos istorijos puslapius pasklaidžius“, surengė dokumentų, fotografijų ir instrumentų parodą knygų namuose. Dabar Jums Muzikos mokyklos istoriją papasakos Muzikos mokyklos direktorė Aurelija Stončiuvienė.

Radviliškio muzikos mokykla buvo įkurta 1964 m. spalio 1 d. ir veikė Stoties gatvėje. Priimti 86 moksleiviai. Tuo metu mokyklai vadovavo Pranas Butkus (1964–1990 m.). Jis 1964 m. rugsėjo 12 d. pasirašė pirmąjį įsakymą ir sudarė priėmimo į Muzikos mokyklą komisiją. Iš 176 stojančių į

Muzikos mokyklą mokinių atrinkti ir priimti 86 moksleiviai: 44 į akordeono specialybę, 29 į fortepijono, 12 į smuiko ir 1 į triubos.

Pirmieji mokytojai: Vaclovas Masiulis (akordeonas), Albertas Bačianskas (akordeonas), Romas Savickas (smuikas), Nijolė Kukevičienė

(smuikas), Janina Jocienė (fortepijonas), Vytautas Narbutas (teorinės disciplinos). Vėliau mokytojų gretas papildė Lilija Briedienė (fortepijonas), Zenona Zakienė (fortepijonas), Jonas Radinskas (klarnetas).

1966 metais atidarytas Muzikos mokyklos filialas Baisogaloje, priimti 34 mokiniai 17 į akordeono specialybę ir 17 į fortepijono. Pirmieji mokytojai: Vytautas Pakštas (teorinės disciplinos), Gražina Tarvydienė (fortepijonas), Danutė Žilinskaitė (akordeonas). Prie mokytojų gretų vėliau prisijungė Dalė Tarbūnienė (fortepijonas), Julius Vedeckis (akordeonas), Elena Navickienė (akordeonas).

Pirmoje laidoje 1968 m. mokyklos baigimo pažymėjimai buvo įteikti 5 absolventams. 1969 m. mokykla persikėlė į didesnes patalpas Maironio gatvėje. Čia antrąją laidą baigė 12 mokinių. Iki 1979 metų atsirado klarneto, birbynės, kanklių specialybės, o nuo tų metų tris metus veikė chorinio dirigavimo klasė, turėjusi 21 mokinį. Palaipsniui augo mokinių ir juos mokančių mokytojų skaičius.

1984 metais atidarytas filialas Šeduvoje. Pirmieji mokytojai – Vilma Žilienė (fortepijonas), Emilija Zakarkaitė (teorinės disciplinos), Vilija Lukoševičienė (akordeonas). Po metų pradėjo dirbti

mokytojai Kęstutis Pakštas, E. Žurauskas, Danutė Vedeckienė.

Palaipsniui augo mokinių ir juos mokančių mokytojų skaičius. Nuo 1992 m. mokykla įsikūrė dabartinėse patalpose Žalgirio gatvėje. Jai vadovavo Jonas Dapkevičius (1990–2003 m.). Nuo 2004 m. iki 2015 m. mokyklai vadovavo Laimutė Steponavičienė, o nuo 2015 metų iki dabar mokyklai vadovauja direktorė Aurelija Stončiuvienė. Per savo gyvavimo metus mokykla išleido virš 2000 absolventų. Nemažai jų pasirinko muziko profesionalo kelią.

Šiuo metu mokykloje mokosi 264 mokiniai, dirba 28 mokytojai. Mokiniai gali mokytis muzikos Šeduvos ir Baisogalos klasėse. Prasiplėtė mokomųjų specialybių sąrašas. Mokiniai gali rinktis: solinio dainavimo, chorinio dainavimo, fortepijono, smuiko, akordeono, gitaros, teatro, mušamųjų instrumentų, liaudies instrumentų: kanklių, birbynės, pučiamųjų instrumentų: klarneto, saksofono specialybes. Taip pat gali rinktis teatro, šokio bei Mėgėjų muzikavimo programas.

Mokykloje yra šie meniniai kolektyvai: jaunučių choras (vadovė Nora Adomavičienė), jaunių choras (vadovė Inga Petrauskienė), vokaliniai ansambliai

Pirmąkart 1964 m. spalio 1 d. Radviliškio muzikos mokykla duris atvėrė raudonų plytų pastate, Stoties g. (1937–1939 m. čia buvo progimnazija)

1970 m. Muzikos mokykla persikėlė į naujas patalpas, esančias Maironio g.

(vadovės Aurelija Meškauskienė ir Asta Jurevičienė), chorinio dainavimo ansambliai (vadovė Inga Petrauskienė), liaudies instrumentų ir kanklių ansambliai (vadovė Karolina Tumėnytė), smuikininkų ansamblis (vadovė Jūratė Stakvilevičienė), mušamųjų instrumentų ansamblis (vadovas Arūnas Mažintas), saksofonininkų ansamblis (vadovas Donatas Baltutis), akordeonininkų ansambliai (vadovai Roma Apšegienė, Virginijus Cirkelis), gitaristų ansambliai (vadovai – Marius Atstopas; Gintaras Staleriūnas; Darius Kaškelis), vokalinis-instrumentinis ansamblis (vadovė Jelena Pociuvienė).

Mokyklos gyvavimo laikotarpiu susiformavo gražios tradicijos: Naujų mokslo metų atidarymo šventė, Muzikų dienos, Padėkos dienos šventės, Kalėdiniai koncertai, Mokyklos baigimo pažymėjimų absolventams įteikimo šventė, mokinių ir mokytojų koncertai mokinių tėveliams ir miesto visuomenei bei susitikimai su įžymiais respublikos atlikėjais. Tradicijomis tapę Šeimyninio muzikavimo koncertai, buvusių

mokyklos mokinių pasirinkusių muziko kelią popietės koncertai „Sugrįžimai“, Pirmasis koncertas „Ir aš jau moku groti“, Koncertas popietė „Akordeonas ir draugai“, festivaliai „Mano mėgstamiausia daina“, „Žirginėliai“. Tarptautiniai konkursai „Grokime kartu“, „Polifonija ir aš“ sukviečia didelį būrį dalyvių ne tik iš Lietuvos, bet ir Estijos, Latvijos. Respublikiniai konkursai „Čiurlionio jūra“, „Fortepijonas visiems“ nenusileidžia dalyvių gausa. Regioniniuose konkursuose „Klasikinės gitaros žemėlapis“ bei „Skambantis žodis“ taip pat dalyvauja gausūs būrys atlikėjų.

Vyksta gražus bendradarbiavimas su apskrities muzikos mokyklomis, Radviliškio bendrojo lavinimo įstaigomis, Radviliškio viešąja biblioteka, Radviliškio miesto ir Baisogalos kultūros centrais, Šeduvos bei Pakiršinio kultūros ir amatų centrais, Šeduvos globos namais, Radviliškio pagalbos šeimai centru. Pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Valka, Iecava ir Valga (Estija) muzikos mokyklomis. Mokiniai ir meno kolektyvai dalyvauja įvairiuose zoniniuose, respublikiniuose,

Muzikos mokyklos ugdytinių koncertas, 1983 m.

tarptautiniuose konkursuose, festivaliuose, kuriuose pelno laureatų ir diplomantų vardus, taip pat dalyvauja vaikų ir moksleivių „Dainų dainelė“ konkurse ir respublikinėse moksleivių dainų šventėse.

Muzikos mokykloje aktyviai koncertuoja gitaristai bei gitaristų ansamblis, vadovaujamas

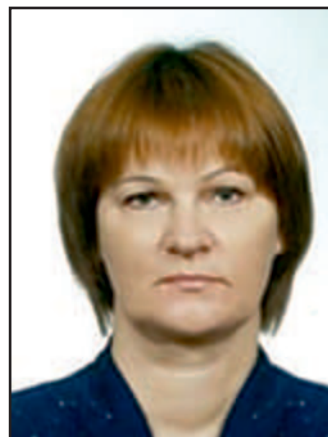
mokytojo Mariaus Atstopo. Visus metus garsina mokyklą ir pianistai. Pianistų metodinėje grupėje dirba: mokytoja ekspertė Vera Silickaja; mokytojos metodininkės: Diana Sabulienė; Aurelija Stončiuvienė; Jeleną Pociuvienė. Vyresnieji mokytojai: Vilma Žilienė; Rytis Borusevičius; Ernesta Linkevičienė; Daina Vedeckienė; Asta

Pirmasis Muzikos mokyklos direktorius – Pranas Butkus, 1964–1990 m.

Muzikos mokyklos direktorius Jonas Dapkevičius, 1990–2003 m.

Muzikos mokyklos direktorė Laimutė Steponavičienė, 2004–2015 m.

Muzikos mokyklos direktorė Aurelija Stončiuvienė, nuo 2015 m. iki dabar

Aukso diplomai bei geriausio vaikų chorų kategorijos titulas tarptautiniame chorų konkurse „SING FOR GOLD“

Jurevičienė, Dovilė Čiužienė, mokytoja Alina Kizinievič, Laura Baranauskienė. Visų mokytojų indėlis dalyvaujant Tarptautiniuose bei respublikiniuose konkursuose, festivaliuose, koncertuose yra svarus.

Muzikos mokyklos ugdytiniai per 60 gyvavimo metų yra pelnę be galo daug įvairių tarptautinių apdovanojimų, kurių vardijimui prireiktų ne vieno žurnalo puslapio, tačiau drauge galime pasidžiaugti paskutiniu ryškiausiu laimėjimu – Radviliškio muzikos mokyklos jaunių choras „Saulės vaikai“ pelnė aukso diplomą bei geriausio vaikų chorų kategorijos titulą tarptautiniame chorų konkurse „SING FOR GOLD“, kuris vyko šių metų spalio 23–27 dienomis Calellos bei Barselonos miestuose (Ispanijoje).

**Radviliškio muzikos mokyklos archyvo
nuotraukos;
titulinėje Viešosios bibliotekos
nuotraukoje – Radviliškio muzikos
mokyklos pastatas
Žalgirio gatvėje. 2024 m.**

Radviliškio muzikos mokyklos jaunių choras „Saulės vaikai“ (vadovė Inga Petrauskienė, koncertmeisteris Rytis Borusevičius) dalyvavo tarptautiniame chorų konkurse „SING FOR GOLD“, Ispanijoje, 2024 m.

TAS GYVENIMO KELIAS, ŠIRDIMI IŠMATUOTAS

LAIMA SAJIENĖ,
dr., Kauno radviliškėnų bendrijos pirmininkė

Vingrūs likimo takai daugybę Radviliškio krašto talentingų žmonių išbarstė po visą pasaulį, tačiau kiekvienas visada jaučia emocinį ryšį su savo gimtine. Kiekvienam savi sentimentai gimtinei. Kam unikali bažnyčios varpinė, nenutylantys geležinkelio bėgių dundesys, kam gimtoji gatvelė, pirmieji žingsniai mokykloje, pirmoji mokytoja... Žurnalo skaitytojams Kauno radviliškėnų bendrijos pirmininkė Laima Sajienė pristato vieną jų, Kaune gyvenančią radviliškietę, poetę, pedagogę OSVALDĄ JANKEVIČIŪTĘ-IVANAUSKIENĘ.

Mažyčiai mano namai širdies kamputyje
Savo eilėraštyje „Vietoj CV“ Osvalda labai

jautriai sudėliojo vaikystės prisiminimus saugomus
„širdies kamputyje“.

*Mažyčiai mano namai širdies kamputyje,/bet
erdvūs.*

*Juose telpa mamos apkabinimai
ir jos siūta Pirmosios Komunijos šifono suknelė,
tėvelio aliejiniiais dažais tapomų paveikslų kvapai,
Velykų pyragai ant virtuvėlės stalo,
Kalėdų eglutė su stikliniais kankorėžiais,
raudonais žieminiiais obuoliukais ir saldainiais,
langai, akinančiai baltomis kiauraraščiu
siuvinėtomis užuolaidėlėmis,
skelbusiomis artėjančią šventę.*

Svajingi mano mažyčiai namai širdies kamputyje.

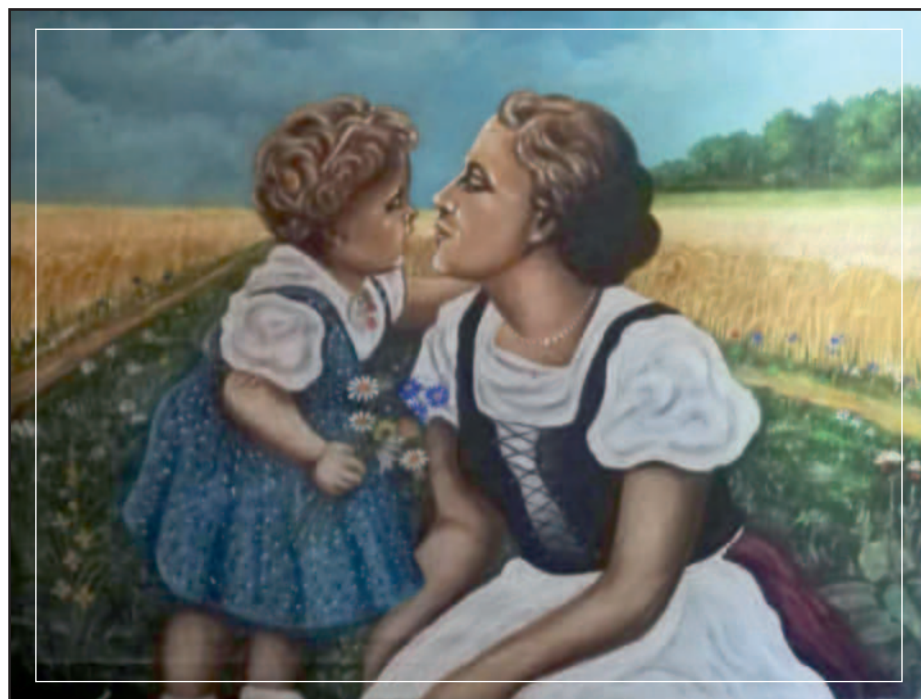
*Juose telpa naktinukių kvapas
šiltomis vasaros naktimis,
ilgesinga muzika, sklindanti iš miestelio sodo
savaitgaliais,
paslaptingi sesių šnabždesiai pro palaimingas
šypsenas,
brolio akordeonu grojamas tango „La
Cumparsito“.
Smagūs mano mažyčiai namai širdies kamputyje
su mažytėmis rogutėmis pusningą žiemą,
maudynėmis cinkuotoje vonioje karštą vasarą,
mokytojos režisuotais vaidinimais,
meilės dainų dainavimais per pertraukas klasėse,
svažginančiais šokiais mokykloje po „rimtosios“
vakaro dalies,
pirmuoju bučiniu į skruostą ir
pirmosios meilės trapiu prisipažinimu.*

*Jaukūs mano mažyčiai namai širdies kamputyje
su jo dovanotomis ilgakotėmis bordo rožėmis
ankstyvą gimtadienio rytą,
trokštų kūdikių bemiegėmis naktimis,
vaikų mokyklinėmis išdaigomis ir sėkmėmis,
anūkų nuostabos perpildytais akimis,
su gyvenimo metus skaičiuojančiais
auksaspalviais rugpjūčiais,
ištikimais draugais ir mielais bičiuliais,
su pastovumu, ramybe, neskubą, apmąstymais ir į
pakaušį alsuojančiu laiku.*
(2017)

Osvalda Jankevičiūtė gimė 1948 metais Radviliškyje. Visa jos vaikystė tilpo Žaliojoje gatvelėje. Vasarą gatvelė buvo geriausia vieta žaidimams su draugėmis, žiemą – leisti rogutėmis nuo kalniuko. Toje pačioje gatvelėje gyveno ir pradinių klasių mokytoja M. Galkuvienė. Jos jaukiame bute vaikai susirinkdavo ruošti klases vaidinimams.

Osvaldos tėvelis Adolfas Jankevičius gebėjo piešti ir taip uždirbdavo pragyvenimui. Visa, ką dabar vadintume reklama, būdavo atliekama ant įvairių paviršių rankiniu būdu: afišos kino seansams, informacijos įstaigose, parduotuvėse, autobusų tvarkaraščiai. Aliejinių dažų, tirpiklių kvapas ir molbertas mažoje Jankevičių virtuvėlėje niekam netrukdė. Adolfas su cigarete lūpose, teptuku rankose, dažų palete ir molbertu – visa suaugę į pastovų ir nedalomą vienetą. Kartais, kai seniai užgesusi cigaretė rasdavo kitą vietą, pasigirdavo operų arijos, Jo tobulai švilpiniuojamos. Ne, nebuvo Jis teatro lankytojas, per daug didelė prabanga tuo metu, o ir gyvenamoji vieta ribojė, bet nuo šeštos valandos ryto iki vidunakčio klausydavo visą per radijo tašką transliuojamą muziką. Tai kodėl nešvilpiniuoti? „Aliejinių dažų, tirpiklių kvapai, tėvelis, niekam nekliūvantis, tarsi nepastebimas, palinkęs prie molberto, atokvėpio metu griežiantis smuiku, tai buvo tarsi namų ramybės dvasia“, – nostalgikais prisiminimais dalijasi Osvalda.

Šviesūs prisiminimai gaubia Osvaldos mamos Kazimieros

Adolfo Jankevičiaus tapytas žmonos ir dukros portretas

Radviliškio choras prie gimnazijos pastato, 1936 m. Kazimiera Jankevičienė antroje eilėje penkta iš dešinės

Jankevičienės paveikslą. Kazimiera buvo šeimos ašis. Visas gyvenimas Jankevičių namuose sukosi apie ją. Kazimiera buvo ir puiki siuvėja. Labai gražiai siuvo. Pataikydavo kiekvienai Radviliškio poniai pagal figūrą. Netingėdavo išraityti ornamentus kimštomis siūlėmis ant suknelių, kur kokį akcentėlį dar sugalvoti. Juokaudavo, kad prieš Velykas ar Kalėdas visos moterys nuogos, „nebeturi“ kuo rengtis. Ir siūdama dainuodavo. Dainuodavo ne bet ką, bet Maironio tekstais J. Naujalio dainas chorui, Lietuvos himną, kurio vėliau nebegirdėjome pusę amžiaus. Siūdavo iki paryčių, o tada eidavo šventinių pyragų kepti. Suspėdavo poniai Kazimiera ir į choro repeticijas.

Mamai IV

*Jau nebeskauda...
Tik beprotiškai saldu,
kada balti balti ir
kvepiantys pavasariais,
Velykomis,
pyragais
rytai atklysta
iš anuomet...*

„Ir dabar negaliu be jaudulio giedoti mūsų himno, nes jis mena labai brangius metus. Sunkių pokario metų, nepriteklių nejutau. Vaikystė – akla.

Smagu, ir tiek“, – atvirauja Osvalda.

Osvalda – jauniausia šeimoje. Sesės Laimutė ir Eufemija jai buvo autoritetas, jos buvo gerokai vyresnės. Ji vis prisimena kaip sesės ruošdavosi į šokių ir iki akinančio baltumo dantų milteliais išvalydavo medžiaginius batelius. Tai atrodė labai šventiška. Likusi namie ji pro atvertą kambario langą ilgai klausydavau šokių muzikos, sklindančios iš miesto sodo. Brolis Gaudanas Jankevičius mėgo lakstyti dviračiu, mėgo meistrauti, išmoko groti armonika. Tai jam pravertė, kai reikėjo tarnauti Kazachstane sovietinėje kariuomenėje. Grojo kareiviškame ansamblyje, bet jau bajanu, o grįžęs nusipirko akordeoną. Tarnavo ilgai – trejus su puse metų.

Iki šių dienų Osvaldos atmintyje saugomi šviesūs prisiminimai apie tuo metu V. Valsiūnienės vardu vadintą mokyklą (dabar Lizdeikos gimnazija), mokytojus. Su nuostaba Osvalda prisimena kūno kultūros pamokas žiemą. „Iki šiol nesuprantu, kaip mokykla aprūpindavo visus mokinius slidėmis, slidžių batais, kaip spėdavome pasirengti pamokai ir paslidinėti mokyklos stadione“, – stebisi ji. Mokykloje anuomet buvo daug popamokinės veiklos. Osvalda šoko tautinius šokių (vadovė mokytoja A. Lebedeva), dalyvavo lengvosios atletikos varžybose, moksleivių sporto olimpiadose, moksleivių mokslinėje draugijoje,

vadovaujamoje geografijos mokytojo A. Petronio, (beje, tokia draugija buvo pirmoji Lietuvoje). Jau mokyklos suole gimė pirmieji Osvaldos eilėraščiai.

Pirmoji Osvaldos pedagoginius gebėjimus išvėlgė klasės auklėtoja, matematikos mokytoja Kazimiera Neniškaitė. Bet Osvalda šiai išvalgai priešgyniavo. „Gal todėl, kad nelabai jau ir mėgau matematiką, nors auklėtoja sugebėjo išreikalaus, kad nuosekliai mokyčiausi“, – prisimena ji.

Ir vis dėlto auklėtojos išvalgos buvo pranašiškos. Baigusi vidurinę mokyklą, Osvalda studijavo Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Klaipėdos Filologijos fakultete ir įgijo lietuvių kalbos, literatūros ir muzikos pedagogo kvalifikaciją. „Mėgavausi studijomis, kūriau eiles, dalyvavau kaip skaitovė studentų meninio skaitymo konkursuose, mano eilėraščiai buvo spausdinami Klaipėdos laikraščio literatūriniame priede „Gintaro lašai“, – prisimena Osvalda.

Profesinę karjerą Osvalda pradėjo Šiaulių V vidurinėje mokykloje (dabar Didždvario gimnazija) kaip lietuvių kalbos mokytoja, auklėtoja, choro vadovė. Vėliau dirbo Šiaulių miesto švietimo skyriuje, kur buvo atsakinga už mokinių estetinį auklėjimą, mokinių laisvalaikio organizavimą, chorų, šokių kolektyvų apžiūras, Dainų dainelių konkursus, dainų šventes. Jos

kūryba buvo spausdinama Šiaulių miesto laikraštyje.

1987 m. Osvalda su šeima persikėlė gyventi į Kauną. Dirbo Kauno švietimo skyriuje ir buvo atsakinga už mokinių kūrybinės veiklos organizavimą, vėliau Šilainių vidurinėje mokykloje (dabar Tado Ivanausko progimnazija) direktoriaus pavaduotoja. Osvaldos dėka mokykla garsėjo estetiškai sukurta aplinka, kūrybiškais renginiais, puoselėjama mokyklos kultūra.

Osvalda, dar gi ir smalsi, įdomi, pozityvi, džiaugsmingai realizuojanti savo idėjas, pomėgius bei puikiai tai pristatanti savo kūryboje. Jos eseistiniai rašiniai apie mokytoją, mokyklą, jos problemas spausdinama Kauno laikraščio „Kauno diena“ priede „Po mokyklos stogu“, švietimo savaitraštyje „Dialogas“.

Per daugiau nei 13 metų darbo mokykla tapo neatsiejama Osvaldos gyvenimo dalimi, tačiau ji vis ieškojo ir atrasdavo kažką naujo. Taip jos atradimu tapo Kauno tautinės kultūros centras. Visa, kas susiję su tautine kultūra, jos tradicijomis ir puoselėjimu yra šios neformaliojo švietimo įstaigos rūpestis. Čia Osvalda dirbo direktoriaus pavaduotoja. Jos kasdiena tapo etnokultūrinės įvairiausios pobūdžio veiklos, pradedant darželinukais ir baigiant suaugusiais žmonėmis.

Mokyklos šokių kolektyvas. Vadovė M. Lebedeva viduryje, Osvalda antra iš kairės, 1966 m.

23-oji V. Valsiūnienės vidurinės mokyklos (dabar Lizdeikos gimnazijos) laida su mokytojais. Viduryje auklėtoja K. Neniškaitė, šalia auklėtojos, iš dešinės, antroje eilėje Osvalda Ivanauskienė, 1966 m.

Osvalda ne tik rūpinosi, kad kolektyvai aktyviai dalyvautų folkloro ansamblių festivaliuose „Baltų raštai“, „Atataria lamzdžiai“ renginiuose mokiniams, tokiuose kaip „Tautosakos malūnas“, „Trijų Karalių“ eitynėse mieste ir kituose, priiminėjo svečius, atvykstančius pasidalyti patirtimi iš kitų pasaulio šalių, bet ir kūrė renginiams scenarijus, apie renginius rašė spaudai.

O kur poezija? Nepaisant aktyvaus visuomeninio gyvenimo Osvalda vis rašė eiles, kurios nuguldavo stalčiuose. O jų susikaupė per šimtą. Šeimos, o ypač dviejų dukrų ir sūnaus paakstinta, Osvalda surinko savo eiles į poezijos knygą „Laimės punktyrais pasiuvinėtas“, kuri išleista 2019 metais. Knyga susilaukė didelio susidomėjimo. Osvaldos eilėraščiai nėra modernūs. „Osvaldos eilėraščiai man primena vėjyje švyluojančias ežero smilgas – tikri, atviri, išsiskleidę virš žemės, o šaknį paslėpę po žeme, vandeniu, debesiu. Tartum viskas paprasta, aišku, tačiau kiekvienas tekstas turi savo potekstę, erdvę tarp eilučių, pabaigos paslaptį. Eilėraščiai neįkyriai autobiografiški, autorė perbėga savo gyvenimo tarpsnius, įvykius, tačiau

skaitytojui palieka apibendrintą mintį“, – apie Osvaldos kūrybą rašė rašytoja, poetė, prozininkė, muziejininkė Aldona Ruseckaitė¹.

Osvalda jau yra sukaupusi eilėraščių kitai knygai. „Išgyvename įdomų metą. Kasdien aplanko dviprasmiškos mintys. Egzistencijos klausimai veda į gilesnius apmąstymus. Tai ir atsispindi vėlesniuose eilėraščiuose“, – sako poetė.

Kartas nuo karto Osvalda aplanko gimtąjį Radviliškį. Čia palaidoti jos tėveliai, kiti artimieji. Pavaikščioja po Žaliąją gatvelę ir vis stebisi, kaip neatpažįstamai ši pasikeitusi. „Tik vaizduotėje liko mediniai namai, nuokalnė, kaimyno sodelis su labai skaniais obuoliukais. Apsidžiaugiau, kad ten, kur stovėjo mūsų namas, dabar – vaikų darželis. Tegul bėgioja mažos pėdutės Žaliojoje gatvelėje“, – sako Osvalda.

*Tas gyvenimo kelias
Širdimi išmatuotas.
Tas gyvenimo kelias
Svajomis išgodotas.
Linksmas jis,*

¹Ivanauskienė O. (2019). *Laimės punktyru pasiuvinėtas*. Kaišiadorys. Printėja.

*Jei mūs mintys
Žydi tarsi purienos,
Ir svaigus, kai padvelkia
Šiltas vasaros vėjas...
Koks apsunkęs,
Kai dosniai prapliumpa
lietus,
Ir... ištirpsta,
Jeį vėjuos
Paklysta
Žmogus...
(1990)*

Dar nespausdinti eilėraščiai

Gyvenimas

*Jau tada, nors dar nemokėjau kalbėti, bet žinojau,
kokia beprotiška jėga įsikibsiu į tave ir mylėsiu,
lėkdama per nepatikimus, siautulingus
pavasarius,
neskubriai žengdama per iki skausmo žalias ar
išdegusias vasaras,
lėtai pėdinsiu jausdama, kaip atkakliai savo eilės
siekia ruduo,
užsispyrusiai eisiu prieš vėją, girdėdama,
kaip įkyriai skundžiasi ir įnirtingai ieško vietos
žiema,
grasindama sunaikinti, paleisti vėjais visa, ką
kruopščiai rinkau,
dėliojau į savo įsivaizduojamai gražų vitražą.
Ir tada, nors gal nebenorėsiu ar neturėsiu jėgų*

*kalbėti, bet tikrai žinosiu,
kad ne veltui tokia beprotiška jėga įsikibau ir
mylėjau tave.
(2021 07 20)*

*Klausi, kokius turtus sukaupiau
per tokius ilgus metus.
Išmokau pažinti žmogaus liūdesį,
nors jis šypsosi.
Išgirsti nerimo žingsnius,
nors esi toli, labai toli.
Suprasti, nors jokie ženklai
neišduoda skausmo.
Pastebėti tylų ir santūrią meilę,
nors niekas į ją neatsišaukia.
Įvertinti, kokia sunki būna
ne savo našta.
Pasigrožėti, kai švelniai guodžiama
ne žodžiais ir ne prisilietimais.
Išgirsti, nors tyluma užlydžiusi ausis.
Nuspėti, kada takas pasuks į niekur.
Suglumti, kai siūlomas netikras pinigais.
Išverti, kai ir draugėj, ir vienvietė žiojėja
akivarai.
Ištylėti, kai labai norisi šaukti, rėkti –
pasitikrinti, ar esi.
Pajausti, kada versis žodis,
suvystytas į netiesą.
Neišmokau sukaupiti džiaugsmų,
kartais žaibu trenkiančių.
(2022 05 03)*

*Brendu į ūkanotą dieną žinodama,
kad niekas niekas nelydės,
kad skaudžiai žnaibys šaltas vėjas,
kad čaižys, gels ledinis lietus,
bet būsiu laisva ir nematoma
glausdama mano, tik mano
spalvoto rudens mirksnius.
(2023 10 22)*

**Straipsnio autorės pateiktos nuotraukos;
titulinėje – poezijos knygos „Laimės
punktyru pasiūvinėtas“
autorė Osvalda Ivanauskienė knygos
pristatymo metu
Maironio lietuvių literatūros muziejuje.
2019 m.**

**Poezijos knygos „Laimės punktyru pasiūvinėtas“ autorė
Osvalda Ivanauskienė pristatė savo kūrybą Kauno
V. Kudirkos viešojoje bibliotekoje. 2020 m.**

KURIAMA POEZIJA VIRPINA ŠIRDIS

VANDA MIRONČIKAITĖ-ALEJŪNIENĖ – Šiaulėnų krašto poetė, stebinanti savo kūryba ir fenomenalia atmintimi. Per pastaruosius keletą metų Radviliškio ir Kelmės rajonų gyventojai rinkosi į šiaulėniškės Vandos Mirončikaitės-Alejūnienės poezijos renginius. Pirmą kartą išgirdusieji jos kūrybą labai nustemba, nes visus savo ypatingus eilėraščius kraštiečiai prisimena ir deklamuoja atmintinai. Ar dažnai tenka klausytis poetų, kurie visus savo ilgus kūrinius atsimintų nė nepažvelgdami į jokių užrašus? Jei ne, vertėtų paklausti V. Mirončikaitės-Alejūnienės.

V. Mirončikaitė-Alejūnienė gimė 1960 m. rugsėjo 15 d. Vaikystę praleido atokiame vieniemyje prie Mūrų kaimo, netoli Šiaulėnų (Radviliškio r.). Savo kūrybiškumu aplinkinius

stebinusią mergaitę visada žavėjo jos gimtuosius namus supusi gamta: kalvos, miškai, pievos, pelkės, šaltiniai ir gyvūnijos gausa.

Mokyklą būsimą poetė pradėjo lankyti dar

V. Mirončikaitės-Alejūnienės kūrybos vakaras
Kelmės krašte, 2024 m.

neturėdama 6-erių metų. Anksti skaityti išmokusi kraštiečių niekada nesiskirdavo su knygomis. Dar būdama 11-os metų, ji per dieną ar naktį perskaitydavo V. Hugo, A. Christie ir kitų rašytojų romanus. Jos išvalgos apie perskaitytas knygas guldavo į sąsiuvinius, o prie minčių – ir įspūdingi piešiniai, atkartojantys romanų scenas.

Vėliau gabumai dailėje atgimdavo ir ant jos pačios namų sienų. Dar ir šiandien pažįstami žmonės jos paprašo kažką nupiešti. Beje, ne tik nupiešti, bet ir ranka užrašyti svarbų sveikinimą, palinkėjimą arba kitą tekstą atviruke ar kitur. Tad stebina ir jos kaligrafijos – dailyraščio – gebėjimai.

Kadangi gimtuosiuose namuose ir aplink juos visad buvo daug gyvūnų, Vanda įgijo zootechnikės specialybę. Kaip pati sako, jei ne gyvūnai, turbūt būtų norėjusi tapti bibliotekininke.

Sėkmingai baigusi mokslus, ji grįžo dirbti į gimtąjį Šiaulėnų kraštą. Net 16 metų kolūkyje dirbo zootechnike-selektininke, vėliau buvo pakviesta į Šiaulėnų gyvulininkystės kompleksą vadovauti reprodukciniui cechui.

Ką tik tapusi senjore, tačiau jau paauglystėje pradėjusi eiliuoti, šiaulėniškė savo kūryba žmones

džiugina per įvairius renginius, jos pačios poezijos vakarus. Šios moters eilėraščių taip pat galima išgirsti ir Šiaulėnų krašto muziejaus kapelos „Klumpė“ (vad. E. Arbušauskas) koncertų metu, ji yra šio kolektyvo narė. Beje, 2024 m. Šiaulėnų kultūros namai V. Alejūnienę paskelbė „Metų kūrėja“.

Šiuo metu V. Mirončikaitė-Alejūnienė yra sukūrusi apie 100 išskirtinių eilėraščių. Kaip ir minėta teksto pradžioje, žmonės stulbina tai, kad jos lūpomis poezija skamba ne iš lopo, o iš širdies...

Šios kraštiečių kūryba apima įvairias temas: gamtos grožį, istoriją, keliones, gimtuosius namus, jaunystės prisiminimus, įvairius pamąstymus apie šių laikų problemas ir kt. Kai kurie jos eilėraščiai priverčia susimąstyti, kiti – prajuokina, yra ir tokių, kurių klausant, nejučia skruostu nurieda ašara. Tokia ji – įvairi, abejingų nepaliekanti ir iš sielos gelmių gimstanti šiaulėniškė poezija.

Kaip sako jos dukra Ada, kuri dirba redaktore, žurnaliste, mamos poezija, turtinga kalba ir išskirtinis talentas vaizdžiai pasakoti įkvepia ir ją. Pasak Ados, jos eilės savo gilumu, prasmingumu ir skambesiu nenusileidžia garsiausiems Lietuvos kūrėjams. Tikimasi, kad šios kūrėjos unikalų talentą atras vis daugiau žmonių.

Vandos Mirončikaitės-Alejūnienės eilėraščiai

KAIMO AŽUOLAI

(2024 m., kovas)

*Mus pasitinka kaimas užkaltom namų akim,
Kitur – senutė, pasirėmus ant lazdelės.
Ir negalėdamas tuo patikėt
Lyg nusikaltėlis į tolį bėga išmaurotas kelias.*

*Tik qžuolai vienišiai, išsibarstę laukuose,
Prisimena namus: pilnus gyvybės,
klegesio ir juoko,
Kur ryto tylą trikdė dalgiai plakami,
Kur tėvas sūnų darbus dirbti mokė.*

*Dar mena qžuolo sukumpusi šaka
Sūpynėse skrajojusį padaužą...
Kur dingio jis, ar besugrįš kada? –
Nes qžuolui ir šiandien širdį maudžia.*

*Kur dingio ištisi kaimai?
Agonijoj besikankinantys palikę...
Ar dar kam rūpi kaimo medžiai, sodai ir keliai,
Darželiai, kažkada žaliavę rūtom?*

*Mes pasodinsim ąžuolus mieste –
Apdėsime juos trinkelėmis, plytom,
Įrėmsim tvora metaline
Tik žiūrime – ąžuolų nelikę.*

*Jiems reikia laisvės, paukščių, daug erdvės,
Plačių laukų ir kaimo gryčių.
Ten mūsų praeitis ir atmintis gyva
Po ąžuolu senų palikus...*

GIMTASIS KRAŠTAS – ŠIAULĖNAI (2023 m., vasaris)

*Kalvom pasipuošęs giminės peizažas,
Kur Šušvė prabudus rytais pasirąžo,
Apibėgus Šiaulėnus tolyn vinguriuoja:
Per lauką, per pievą, žaliuojantį gojų...*

*Takais pramintais vis norim sugrįžti,
Kur kraštas brangus, toks gražus, kai pražysta
Atšlaitėję žibuoklės, beržų žirginiai
Ir seną legendą mums šnabžda klevai.*

*Istorijų daug, padavimų gražių
Išliko mums iš senųjų laikų:
Piliakalny Šiaulės prasmegus pilis,
Kalnugalis milžinas, Velnio akis...*

*Akivarų, raistų, šaltinių skaidrių,
Net Saulės mūšio kovų galimų,
Kai Sulinkių pelkėn klampion sugrūsti
Čia buvo kryžiuočių pulkai sumušti...*

*Kiek aplink pastatyta didingų dvarų,
Kiek čia gyveno garbingų žmonių:
Žymių fotografų ir dievdirbių,
Ir mokslo vyrų, ir knygnešių...*

*Čia duoną augino, žydėjo linai
Ir staklėse gimė margi divonai.
Skambėjo palaukėj daina šienpjovių,
Jiems pritarė aidas nuo kalvų žalių.*

MANO ŽIRGAI (2003 m., balandis)

*Nešu kieman aš gabalėlį cukraus
Į roges pakinkytam tėvo arkliui...
Ir žvelgia į mane protingos akys,
Ant kaklo draikos susivėlę karčiai...*

*Kaip noriu lėkt su juo laukais į tolį,
Palenktyniaut su šiaurės vėjais.
Iš kur manytas noras gimė?
Ar nesumaišė ko kūrėjas?..*

*Gal buvau aš laukinis arklys,
Po Mongolijos stepę klajojau?
Ten ieškojau sultingos žolės,
Bet nudžiūvusi biro po kojom...*

*Per Sacharos smėlynus bridau,
Troškulys ilgą laiką kamavo,
Vėjas nešė smiltis į akis –
Ar surasiu aš savo kelią?*

*Gal aš arklą sunkų tempiau?
Iš paskos artojas vos vilkos.
Ir kreiva buvo mūsų vaga,
O nuo prakaito kailis pilkas.*

*Gal Pelenę į puotą vežiau,
Kur su kristolo kurpėm buvo?
Opo dvylikto dūžio iškart
Karieta ir vėžėjas pražuvo.*

*Dar karų begaliniais keliais
Aš nešiau jauną, sužeistą karį...
Ten aidėjo kardų žvangesys
Ir liejosi kraujas upeliais...*

*Lekia šuoliais eiklūs žirgai,
Plazda vėjyje karčiai auksiniai,
Kaip norėčiau bėgti su jais –
Nekinkykit žirgų į vežimą!*

LAKŠTINGALA (2001 m., birželis)

*Sustoju, klausausi
Lakštingalos trelės
Prie kelio prigludusiam
Krūme ievos.*

*Kas tave taip čiulbėti išmokė,
Mažas, pilkas paukšteli?
Ta giesmė – lyg stebuklas –
Vis kažką ji man mena...*

*Gal vaikystę, prabėgusią
Miško pašonėj,
Kai per pievas lyg žirgu
Avinuojau?*

*Gal jaunystės dienas,
Kai prie mėlyno šilo
Tyliai, tyliai pasakė,
Kad mane jis pamilo?*

*O gal qžuolą tvirtą,
Kur stovėjo prie namo? –
Ten čiulbėjo lakštutė,
Kai švelniai pabučiavo...*

*Rodos, bėgu atgal
Taku pramintuoju.
Tik išgirdusi giesmę –
Paklausyti sustoju...*

BOBŲ VASARA
(2001 m., spalio)

*Beržų pamiškėj balti kamienai
Aukso vainikais dabinas,
Lapai raudoni, lapai geltoni
Visur po kojom pinas.*

*Mažas voruukas skrenda ant siūlo,
Kur pasibaigs jo kelias?
Gal jis nutūps ant nudžiūvusio stiebo,
O gal į plaukus mergaitės?*

*Kai pažvelgi į rasotą pievą,
Rodos, šilkų kas pribarstė,
Kam gi vorai priaudė tiek siūlų –
Gal bobų vasaros skraistei?..*

*Laukai suarti, žiemkenčiai žaliuoja,
Rytais gailiai gervės klykia...
Praskrisdamos gulbės sparnais šnarena,
Ganykloj karvės mykia...*

*Ir dega, liepsnoja klevai pakely,
Jų skaros lyg laužas raudonos,
O bobų vasara taria – sudie –
Man paukščių sparnais pamoja...*

**Poetės asmeninio archyvo nuotraukos;
titulinėje – Vanda Mirončikaitė-Alejūnienė
kūrybos pristatymo renginyje, Šiaulėnuose
2023 m.**

V. Mirončikaitė-Alejūnienė įkvepia ir kelionės po Lietuvą (Indijos piliakalnis, Šilalės r.)

IR MES GRINKIŠKIO MOKYKLOS ISTORIJS DALIS...

AUDRA IR KLEMAS INDRĖKAI,
pedagogai, lituanistai

Mūsų žurnalo ilgamečiai talkininkai yra pedagogai, lituanistai AUDRA IR KLEMAS INDRĖKAI, kurie yra parengę daug straipsnių apie Grinkiškį ir šio krašto šviesuolius. Šį kartą išsamus rašinys apie juos pačius. Rengti straipsnį žurnalui pedagogus paskatino kraštiečiai Aleksandras Šidlauskas, kurio laišku pradedamas pasakojimas.

Ne vieną kartą esu spaudoje rašęs ir viešai kalbėjęs klausdamas, ar dar yra Lietuvoje tokia mokykla, kuri laimėjo tiek prizinių vietų moksleivių

Jaunųjų filologų konkursuose. Manau, kad turite savo asmeninį archyvą, kur visa tai užrašyta. Kada nors geidaučiau detaliau sužinoti ir tai pagarsinti.

Dar 2013 metais rugsėjo mėnesį „Gimtojoje kalboje“ rašiau, kad tuometinėje Grinkiškio Jono Poderio vidurinėje mokykloje gyvena ir dirba mokytojai Audra ir Klemas Indrėkai. Tai nepaprasto darbštumo ir išmanumo pedagogai. Šiaulių augintinė ir žemaitis nuo Židikų baigė kalbos mokslus, atvyko į vidurio Lietuvą ir čia giliai įleido šaknis ir tapo tikrais šio krašto šviesuoliais, dvasinio gyvenimo puoselėtojai. Ši vieta jų išsniukštinėta, išvaikščiota. Per ilgą laiką aplankyti senoliai, įrašyti tautosaka, surinkti beveik visi vietovardžiai, statistiškai aprašyti žmonių vardai ir pravardės. Sukaupus gausus religinių giesmių archyvas. Visa surinktoji medžiaga pateikta Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutams.

Tikiu, kad radviliškėnams bus įdomu dar kartą detaliau susipažinti su jūsų gyvenimu ir darbais Grinkiškio žemėje. Tad prisiminkite, kokiais keliais atvykote dirbti į mano gimtąjį kraštą, čia pratęsdami tokias svarbias ir giliaprasmes lituanistikos tradicijas.

Taigi toks mano siūlymas: Klemas rašo apie gimtinės žemę, o Audra rašo pedagoginio darbo atsiminimus.

Iš Aleksandro Šidlausko laiškų Audrai ir Klemui Indrėkam

**AUDRA
VAIČELIŪNAITĖ-
INDRĖKIENĖ**

**Grinkiškio Jono
Poderio gimnazijos
1974–2016 m. lietuvių
kalbos mokytoja
metodininkė**

Gimė 1950-10-07 Šiauliuose. 1957 m. pradėjo lankyti mokyklą Šiauliuose, bet 1968 m. baigė Jonavos 1-ąją vidurinę mokyklą. Dvejus

metus išbandė save dirbdama mokytoja. 1970 m. įstojo į Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetą studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą. 1974 m. kartu su vyru Klemu Indrėkumi baigė studijas ir tais pačiais metais atvyko į Grinkiškio vidurinę mokyklą dirbti lietuvių kalbos ir literatūros mokytojais.

KLEMAS INDRĖKUS

**Grinkiškio Jono
Poderio gimnazijos
1974–2016 m. lietuvių
kalbos mokytojas
ekspertas**

Gimė 1951-08-26 Petraičių kaime, Židikų seniūnijoje, Mažeikių rajone. 1959 m. pradėjo mokytis Židikų vidurinėje mokykloje. 1970 m. mokyklą baigė. Tais pačiais metais įstojo į Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetą studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą. 1974 m. studijas baigė ir kartu su žmona Audra pradėjo dirbti Grinkiškio vidurinėje mokykloje lietuvių kalbos ir literatūros mokytojais. 2016 m. darbą baigė.

**AUDRA INDRĖKIENĖ. APIE SAVE IR SAVO
LAIKĄ...**

Vaikystė Šiauliuose

„Tolumos, tolumos! Platumos, platumos! / Sako, kad jus ir vadina gyvenimu...“

Mintyse kartoju Just. Marcinkevičių. Mano gyvenimo jau daug nueita, ant daug laiptelių užlipta. Ant vieno skraidė džiaugsmas, ant kitų krito tamsesni šešėliai. Bet tai – mano gyvenimas...

Pradžią pradžia – 1950 m. spalio 7 d. Šiauliuose, kai mano tėvai Albina ir Petras Vaičeliūnai susilaukė trečios dukters. Augome trys seserys – Loreta (vyriausioji), aš ir Violeta (jauniausioji) – myluojamos, rūpaujamos Babulytės Julytės, mūsų mamos mamos.

Tėvai buvo tarnautojai: mama – buhalterė, tėtis – statybos darbų vykdytojas. Aš, sakydavo, panaši į tėtį. Tėvai dirbo, stengėsi, kad būtume viskuo aprūpintos, kad namuose būtų gera, jauku. Įsimintinos šventės, vaikiški gimtadieniai, Kalėdų vakaras, margučių dažymas. Nedidelis mūsų sodelis, alyvinių ir antaninių obuolių kvapas, kiemo pievelė su laukiančiais žaisliukais...

Mokslo pradžia – Šiaulių 5-ojoje pradinėje mokykloje, netoli nuo namų. Vėliau 2-oji vidurinė mokykla. Mokslo sekėsi gerai, nors pirmūnė nebuvau. Aktyvi klasės ir mokyklos gyvenime, nes buvau rūpestinga, reikli sau. Mylėjau savo

A. Vaičeliūnaitė baigusi vidurinę mokyklą, 1968 m.

K. Indrėkus studijų metais, 1971 m.

mokyklą, ją branginau, ypač savo auklėtoją G. Banelienę, lietuvių kalbos mokytoją A. Petraitytę, matematikos mokytoją A. Gužaitytę.

Su sesute Loreta labai mėgome teatrą, nuolatos jį lankydavome. Vos ne atmintinai žinojome Šiaulių dramos teatro aktorių pavardes, jų vaidmenis. Teatrą pamilome anksti, nes vaikystėje tėvukai mus nuvesdavo į teatrą. Loreta buvo gera skaitovė, labai gražiai piešė. Sesutė Violeta daug sportavo, dainavo (mokydamasi Jonavoje, dalyvavo mokyklos merginų ansamblyje). Aš dainavau mokyklos chore, net ir solo padainuoti teko...

Kita gyvenimo stotelė – Jonavoje

Tėvams persikėlus į Jonavą, vienuoliktą klasę baigiau Jonavos pirmojoje vidurinėje. Labai ilgėjausi Šiaulių, savo gimtinės, mokyklos, kurią labai mylėjau, bet palaipsniui pripratau naujoje aplinkoje. Labai artimos tapome su auklėtoja I. Venskūniene, kuri buvo tikra pedagogė, nuostabus žmogus.

Mokyklą baigiau labai gerai, žinojau tolesnį savo kelią. Nuo antros klasės norėjau būti mokytoja.

Visas gyvenimo pilnumas: Vilnius ir Grinkiškis...

Paskui studijos Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Gražūs, prasmingi studijų metai, puikūs dėstytojai, nuoširdūs, ištikimi studijų draugai. Su ne vienu palaikome ryšius ir dabar. Kokie nepakartojami ir mūsų kurso susitikimai! Labai svarbi man išliko pirmoji pedagoginė

praktika, kuriai vadovavo instituto metodikos (dabar edukologijos) docentė Liuda Kadžytė. Ji matė manyje gerą mokytoją.

Po studijų 1974 m. su buvusiu kurso draugu Klemu, tapusiu mano vyru, atvykome į Grinkiškį. (Iš mūsų kurso draugų išaugo trys bendrakursių šeimos ir iki šiol artimai bendraujame, dirbdami dalinomės darbo patirtimi).

Grinkiškis... Mano pirmasis mažas miestelis (juk aš miestietė). Galvojau, kad nepriprasiu. Bet pripratau, čia ir prabėgo gyvenimas. Čia mūsų būtasis ir esamasis laikas... Atvykome du jauni lituanistai ir ugdėme šio krašto vaikus 42 metus. Prasmingi, geri mūsų metai. Mokyklai, mokiniams skyrėme daug dėmesio, meilės ir

širdies. Ir mums sekėsi, gal dar ir todėl, kad abu mokytojai, tas pats dalykas. Galėjome vienas kitą pamatyti, patarti, padėti. Klemas – labiau literatas, tad dirbo su vyresniais mokiniais. Aš pradėdavau nuo penktokėlių, vedžiau literatūros takeliu, kad mūsų mokiniai pamiltų knygą, pajustų žodžio prasmę ir skambesį. Mudviejų darbo kryptis, skatinanti kūrybiškumą, ieškojimų ir atradimo žavesį, pasiteisino. Turime kuo pasidžiaugti. Bet viskas turi pradžią ir pabaigą. Tapome senjorais, o jų mokyklai nebereikia...

Turbūt kiekvieno mūsų gyvenime labai svarbi šeima. Čia nėra amžiaus cenzos. Šeima man ir Klemui – didžiausia vertybė. Ją branginau, puoselėjau, todėl esu mylima žmona, mama, močiutė, besidžiaugianti trimis anūkėlėmis – Amelią, Brigita ir mažąja Gabrielyte.

Grinkiškyje gimė ir užaugo mūsų sūnūs Giedrius ir Linas. Nors buvom užimti darbais, daug dėmesio skyrėme vaikams. Mokėme suprasti, kad gyvenime viską reikia susikurti patiems. Norėdami pabūti pajūryje, ravėjome kolūkio cukrinius runkelius, pardavimui auginome kopūstus. Vaikams nebuvo lengva, kad tėvai kartu ir jų mokytojai, bet problemų neiškildavo arba jos apeidavo mus.

KLEMAS INDRĖKUS. APIE SAVE IR SAVO LAIKĄ...

Pasaulis prasideda Petraičiuose...

Gimiau 1951 metais rugpjūčio 26 dieną Mažeikių rajone, Židikų apylinkėje, Petraičių

Su sūnumis Linu (kairėje)
ir Giedriumi po atestato
įteikimo, 1992 m.

Sūnus Linas su
bendraklasiais
Paskutinio skambučio
šventėje. Iš kairės:
T. Janutis,
A. Tvaronavičius,
L. Indrėkus,
1993 m.

kaime. Žinoma, taip parašyta dokumentuose, o tikrai šį pasaulį išvydau Mažeikių ligoninėje, mama sakė, kad buvo pavakarys. Lauke gelto pirmieji vyšnių lapai, bet pokario gyvenimo tikrovė nebuvo nei romantiška, nei šilta...

Mano gimtasis kaimas buvo gana didelis. Per vidurį tiesėsi kelias iš Židikų į Vižančius, esančius jau Skuodo rajone. Abipus šio vieškelio buvo įsikūrę vienkiemiai – vieni didesni, apaugę senais medžiais, kiti mažesni, kuklesni. Mūsų sodybėlė glaudėsi visai šalia vieškelio, šalia į ją įsukančio keliuko augo senelio, mamos tėvo, sodinta dvikamienė liepa. Iš savo senelių mačiau ir prisimenu tik vieną močiutę – tėvo mamą.

Mano tėvas, Konstantinas Indrėkus, praėjo visą sunkų samdinio gyvenimą nuo piemenavimo iki bernavimo. Dar spėjo atlikti tarnybą Lietuvos kariuomenėje, iš Plungės nužygiavo į Vilnių.

1940-aisiais demobilizuotas. Vokiečių okupacijos metais dirbo dvare samdiniu. Taip išvengė priverstinių darbų Vokietijoje. 1944-ųjų rudenį sugrįžus sovietams, paimtas į sovietinę armiją ir joje tarnavo iki 1947 metų.

1949 metais mano tėvai susituokė.

Mokslo metai Židikuose...

1959-aisiais pradėjau mokytis tuometinėje Židikų vidurinėje mokykloje (dabar Židikų Šatrijos Raganos gimnazija). Mokykloje dirbo puikūs mokytojai, kurie drąsino ir skatino žiūrėti į žemę ir dangų, o atsakymų į kylančius klausimus ieškoti ne tik kasdienybėje, bet ir knygose.

Pirmoji mokytoja Irena Markevičienė mokė ir augino kaip savo vaikus (toje pačioje klasėje mokėsi ir jos dukra). Negailėjo laiko mums, pasilikdavo po pamokų ruošti namų darbus.

Pirmiausia reikėdavo padaryti tuos, kurie sekdavosi sunkiausiai. Žinoma, tada buvo pikta, bet kaip kitaip būtume išmokę nemėgiamų dalykų. O tada pasirinkimo nebuvo. Ir gerai. Pradinėse klasėse mūsų buvo visokių: vienas nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens į mokyklą eidavo basas kelis kilometrus per purvą. Mokyklos suole tas purvas apdžiūdavo, nubyrėdavo. Ir nieko... Kitas mano bendraklasis trečios klasės pavasarį su tėvu pradėjo dirbti kolūkyje. Jam jau buvo 16 metų. O dar įdomiau buvo, kai ketvirtoje klasėje po Naujųjų metų vieną bendraklasį paėmė į sovietinę kariuomenę, mat jam suėjo 21-eri metai.

Baigę ketvirtą klasę, rudenį susirinkome į penktą. Mūsų būrį papildė aplinkinių kaimų pradinį mokyklų auklėtiniai. Aš buvau įrašytas į penktos „B“ sąrašus. Židikų vidurinė buvo įsikūrusi keliuose pastatuose. Mus, penktokus, įkurdino kartu su pirmokais miestelio viduryje, vadinamojoje žydų mokykloje (tame pastate prieš karą buvo žydų mokykla, dabar toje vietoje miestelio aikštė). Bet penktoje klasėje jau dalykinė sistema, o mokytojai turi iki mūsų ateiti iš pagrindinio pastato apie 300 metrų, ten užbaigę pamoką. Ateiti reikėjo prieš kalniuką, o buvo ir vyresnių. Bet mums gyvenimas dėl to buvo tik įdomesnis. Tačiau savo auklėtojai Filomenai Juodikienei rūpesčių nekėlėme, nes dėl drausmės nebuvome barami.

Šeštoje klasėje jau mokėmės pagrindiniame pastate.

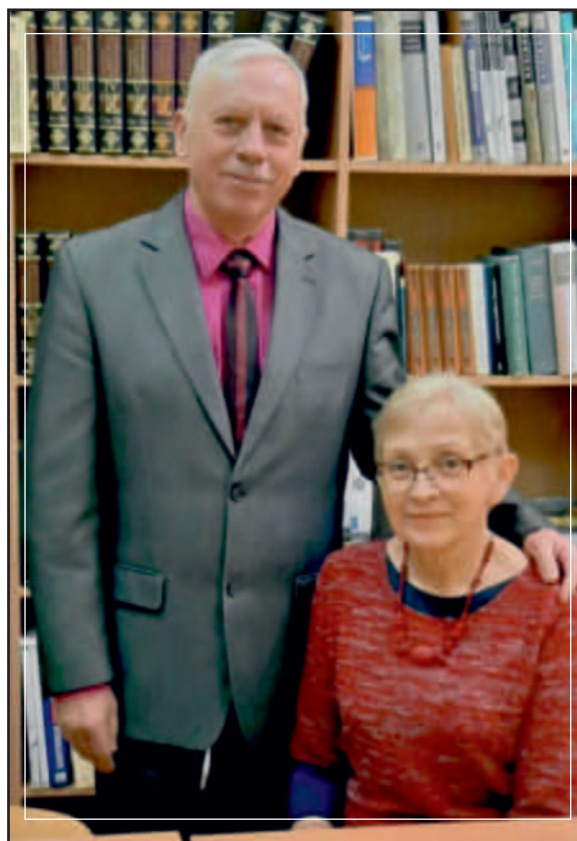
Pradėjo statyti mokyklos priestatą, nors iš esmės tai buvo nauja mokykla. Trijų aukštų pastatas visai ne šalia senųjų mokyklos pastatų. Kai mokiausi septintoje klasėje, su kūno kultūros mokytoju Vytautu Sidabru įrenginėjome stadioną, sodiname aplinkui medžius. Mokytojas daug bendraudavo, pasakodavo apie savo laiką. Tai buvo labai įtaigios auklėjimo valandėlės, turėjusios įtakos mūsų brendimui. Keitėsi auklėtojai. Aštuntoje klasėje mus išleido Ivanas Sergejevičius Nikulnikovas. Tikras maskvietis. Ten gimęs, augęs, baigęs karo mokyklą, kariavęs Suomijos ir Vokietijos frontuose. Bet čia, Židikuose, sutikęs savo meilę, vedęs ir pasilikęs visam gyvenimui. Jis mokė rusų kalbos. Ir gerai mokė. Praktiškai. Pats puikiai kalbėjo lietuviškai ir niekada iš jo negirdėjome nieko blogo apie Lietuvą ar lietuvius.

Man mokantis aštuntoje klasėje, į mokyklą atvyko jaunų studijas baigusių mokytojų. Viena iš jų, Stanislava Norkevičiutė, taip įtaigiai ir suprantamai dėstė lietuvių kalbą, o ypač literatūrą,

kad man šis dalykas tapo įdomus, mėgstamas ir suprantamas.

Baigęs aštuntą klasę ir neblogai išlaikęs egzaminus, toliau mokiausi devintoje „A“ klasėje, mat „B“ klasė buvo formuojama iš Pikelių ir Ukrių aštuonmetes baigusių mokinių. Mūsų auklėtoja tapo Juzefa Sidabrienė. Lituanistė. Asmenybė pačia geriausia prasme. Puiki mokytoja. Ji ir nulėmė mano pasirinkimą tapti lietuvių kalbos mokytoju. Ačiū Dievui, kad taip įvyko. Man, žinoma, pirmiausia įdomi buvo literatūra, ją ir norėjau studijuoti, bet kartu reikėjo gilintis ir į kalbos mokslus, o ten irgi radau įdomių dalykų. Mokytojystė atsirado vėliau – studijuojant metodikas, atliekant pedagogines praktikas pas tikrus savo dalyko meistrus, pačiam atsistojus prieš klasę. Ir, matyt, teisingas buvo docentas Dovydas Judelevičius (teatrologas, Vakarų Europos literatūros dėstytojas) sakydamas, kad, jei turėsi ką pasakyti, visada rasi, kaip tai padaryti.

Per mudviejų su Audra darbo metus pasikeitė daug švietimo ministrų, kurių net nebesuskaičiuojame, Radviliškio rajone pasikeitė keturi Švietimo skyriaus vedėjai, mokyklai

Jau nebedirbame, bet mokykloje lankomės, 2020 m.

vadovavo keturi direktoriai, o mes mokėme gimtosios kalbos vis naujas grinkiškiečių kartas. Su mokiniais bendrą kalbą radome greitai ir lengvai. Gal dėl to, kad buvome jauni, o gal, kad buvome šiek tiek kitokie, jau kitos kartos žmonės, panašiau su mokiniais žiūrintys į pasaulį ir žmones. Svarbiausia, kad netrūko gabių ir norinčių išmokti mokinių. Darbo rezultatai pasirodė greitai – mokiniai išlaikydavo ir abitūros, ir stojamuosius egzaminus. Audrai dar iki Nepriklausomybės atkūrimo buvo suteikta vyresniosios mokytojos kategorija. (Mūsų mokykloje tada tokia kategorija buvo suteikta dar rusų kalbos mokytojai Aldonai Šakėnienei). Jau nepriklausomoje Lietuvoje, 1995 metais, Vyriausiosios pedagogų atestacijos komisijos mums abiem suteikta lietuvių kalbos mokytojų metodininkų kvalifikacija. 2005 metais aš, Klemas, apsigyniau lietuvių kalbos mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją. Įvykus egzaminų reformai, ruošiausi ir dešimt metų dirbau lietuvių gimtosios kalbos valstybinio brandos egzamino vertintoju ir vyresnioju vertintoju.

Mūsų abiejų darbas gerai įvertintas mokyklos išorinio vertinimo metu.

Mokinių pasiekimai konkursuose ir olimpiadose

Jau nuo pat darbo pradžios pradėjome ugdyti

Prezidentūroje su konkurso „Švari kalba – švari galva“ respublikinio turo nugalėtoja G. Šeigždaitė, 2014 m.

gabius mokinius, skatindami imtis kūrybinių darbų. Audra pradėdavo kūrybinių gabumų ugdymą žemesnėse klasėse, o vyresnėse tęsdavau aš. Tą darbą dirbome nuo pat atvykimo į Grinkiškį, bet didžiausių laimėjimų pasiekėme pradėję tyrinėti Grinkiškio seniūnijos vardyną. 2000-ųjų metų Jaunųjų filologų konkursui pateikėme du darbus – dvi Grinkiškyje užrašytas pasakas (tautosakos sekcijai) ir „Pašušvio kapinėse palaidotų žmonių vardai ir pavardės“. Pirmąjį darbą paruošė Renalda Survilaitė su Jovita Duraite, o antrąjį – Donata Krikštanavičiūtė. Tapome Radviliškio rajono Jaunųjų filologų konkurso laureatais, bet į respublikinį turą pakviesti nebuvome. Mes jautėme, kad vardyno tyrinėjimai gali būti perspektyvūs, ir darbą tęsėme. Iš viso per penkerius metus respublikiniam Jaunųjų filologų konkurso turui pateikėme keturiolika seniūnijos vardyno tyrinėjimo darbų.

Prie Grinkiškio seniūnijos vardyno tyrinėjimo padirbėjo 58 mokiniai ir, žinoma, mudu – jų lietuvių kalbos mokytojai.

Baigę rinkti ir tirti vardyną, ėmėmės tautosakos. Irgi apsiribojome Grinkiškio seniūnija. Prie šių darbų užtrukome trejus metus.

Toliau kita sritis.

2007 m. Justina Armonaitė publicistikos sekcijai pateikė rašinį „Pokalbis su Rūta Staliliūnaite apie Pašušvį, mėnulį ir teatrą“, už kurį tame pačiame konkurse apdovanota ŠMM II laipsnio diplomu.

Prezidentūroje po konkurso „Švari kalba – švari galva“. Iš kairės konkurso organizatorė R. Špukienė, G. Zinytė, K. Indrėkus, Lietuvos respublikos Prezidentė D. Grybauskaitė, 2015 m.

2010 metai buvo sėkmingi mūsų mokiniams. Erika Bajerbach už apysaką „Kai slenka rūkas“ apdovanota ŠMM I laipsnio diplomu ir pripažinta geriausia tų metų moksleiviškos prozos kūrėja.

Buvo ir daugiau kūrybinių bandymų, bet 45-asis Jaunųjų filologų konkursas mums buvo paskutinis. Mūsų mokiniai dalyvavo trylikoje konkursų, nuo 33-ojo iki 45-ojo. Iš viso kalbos, tautosakos, publicistikos, prozos ir literatūros kritikos sekcijoms pateikti 25 darbai. 41 mokinys apdovanotas ŠMM diplomais (du pirmojo laipsnio, aštuoni antrojo laipsnio, trisdešimt vienas trečiojo laipsnio). 9 mokiniai apdovanoti ŠMM Pagyrimo raštais. 7 mokiniai tapo Nacionalinės mokinių ir jaunimo kraštotyros ekspedicijos laimėtojais ir apdovanoti ŠMM Pagyrimo raštais.

Sėkmingai dalyvavome ir Lietuvių (gimtosios) kalbos olimpiados rajoniniuose turuose.

2011 m. Eidvilė Bložytė 11–12 klasių grupėje Radviliškio rajone tapo nugalėtoja ir dalyvavo respublikinėje Lietuvių (gimtosios) kalbos olimpiadoje Vilniuje.

2012 m. Odeta Barkauskaitė toje pačioje grupėje tapo rajoninio turo nugalėtoja ir dalyvavo respublikinėje Lietuvių (gimtosios) kalbos olimpiadoje Anykščiuose.

2012 m. trečią kartą tos pačios olimpiados rajoniniame ture laimėjo Gabrielė Zinytė ir rungsi

Lietuvių (gimtosios) kalbos respublikinėje olimpiadoje Druskininkuose.

Nuo 2011 metų iki 2015-ųjų kiekvienais metais ruošdavome ir pristatydavome pranešimus Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijoje vykusiame respublikinėse Gimtosios kalbos konferencijose. Už šį darbą mūsų mokykla apdovanota ŠMM padėkos raštu.

Vaikų kūrybinės iniciatyvos fondui pradėjus organizuoti „Kalbų kengūros“ lietuvių kalbos konkursą, mūsų mokinės Eidvilė Bložytė ir Gabija Šegždaitė laimėjo Lyderių turą ir tapo nugalėtojomis Lietuvos mastu.

Atsiradus lietuvių kalbos ir informacinių technologijų konkursui „Švari kalba – švari galva“, aktyviai dalyvavo ir mūsų mokiniai. Pasiiekta aukščiausių rezultatų.

2013 m. Gabija Šegždaitė respublikiniame ture savo grupėje užėmė antrą vietą, o 2014 metais tapo nugalėtoja – užėmė pirmą vietą.

2015 m. tame pačiame konkurse Gabrielė Zinytė savo grupėje užėmė pirmą vietą.

Aktyviai dalyvavome rajoniniuose konkursuose. Tai Sidabravo seniūnijos inicijuotas rašinio konkursas rašytojui V. Alantui atminti ir vieno eilėraščio konkursas kunigui ir poetui A. Valantinui atminti. Ne vienerius metus mūsų mokiniai tapo prizinkiniais.

Prezidentės D. Grybauskaitės Padėka A. Indrėkienei, 2014 m.

Prezidentės D. Grybauskaitės Padėka K. Indrėkui, 2015 m.

Mūsų ugdomos moksleiviškos poezijos kūrėjos savo kūrybą pateikdavo Baisogalos mokykloje organizuotam Radviliškio ir aplinkinių rajonų moksleivių Poezijos pavasarėliui.

Keletą metų savo poetinius bandymus mokiniai pristatė Zarasų P. Širvio mokyklos Aukštaitijos jaunųjų poetų dienų renginiuose.

Visą laiką skatinome mokinius ne tik dirbti pamokose, atlikti namų darbus, bet ir pamokose įgytas žinias plėtoti kūrybiniuose darbuose. Atrodo, kad mūsų mokiniai pasiekė gražių laimėjimų ir kaip lygūs su lygiais varžėsi su visos Lietuvos ugdytiniais. Tai primena mokinių pasiekimai ir mūsų gauti apdovanojimai.

Užrašyta ir išsaugota Grinkiškio krašto dvasia

Ilgiau negu dešimtmetį mūsų mokyklos mokiniai ir mes patys su Audra rinkome Grinkiškio apylinkės žmonių vardus, pravardes, naminių gyvūnų vardus (zoonimus), vietovardžius, dainas, giesmes, gyvenimų istorijas. Nuveiktas didelis darbas, kurį gerai vertino ir paėmė saugoti savo fonduose Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos skyrius. Dabar patikimai mokslo institucijoje saugoma tai, kas išliko iki mūsų. O tai yra dešimtys valandų fonogramų, kurios dekodautos (spausdinti tekstai). Pateikta išsami

informacija apie pateikėjus (dainininkus, giedotojus, pasakotojus). Kaip pažymėjo tautosakos tyrinėtojai, mes su savo mokiniais užfiksavome ir perdavėme patikimai saugoti Grinkiškio krašto žmonių nematerialųjį kultūros paveldą. Kartu užfiksuota šio krašto žmonių tarmė.

Gyvenimo istorijose kalbinti senieji Grinkiškio seniūnijos gyventojai, kurių daugumos jau nebepakalbina niekas. Užfiksuota fonogramose ir dekoduojuose tekstuose gyvoji istorija apie prieškarinio metų gyvenimą, tradicijas, šventes, darbus. Daug įdomios medžiagos apie pokario įvykius.

Mokinių publicistiniuose rašiniuose atsiveria įdomūs faktai ir išgyvenimai, tekę žinomoms Grinkiškio krašto asmenybėms. Tai artistė Rūta Staliliūnaitė, 1949 m. partizanų vadų susirinkimo liudininkė Julija Mikniūtė-Petrėtienė.

Mūsų filologiniai projektai ugdė mokinių kūrybinius gebėjimus, plėtė saviraiškos galimybių supratimą, skatino domėtis literatūra ir pačius pradėti kurti. Galbūt subręs ir savitų kūrėjų.

Remdamasi surinkta vardyno medžiaga, mūsų mokyklos auklėtinė Renalda Survilaitė, baigdama istorijos studijas Vytauto Didžiojo universitete, parengė puikiai įvertintą bakalauro diplominį darbą „Tendziogalos valsčius XIV–XVIII amžiais: istorinės geografijos ir istorinės kartografijos aspektai“ apie Žemaičių seniūnijos Tendziogalos valsčiaus ribas. Įrodyta, kad Grinkiškio dvaras buvo ryčiausias Žemaičių seniūnijos taškas.

Mūsų mokyklos muzikos mokytojas Arūnas Žalgevičius, baigdamas studijas Šiaulių universitete, diplominiame darbe naudojo Grinkiškio seniūnijos tautosakos rinkinius.

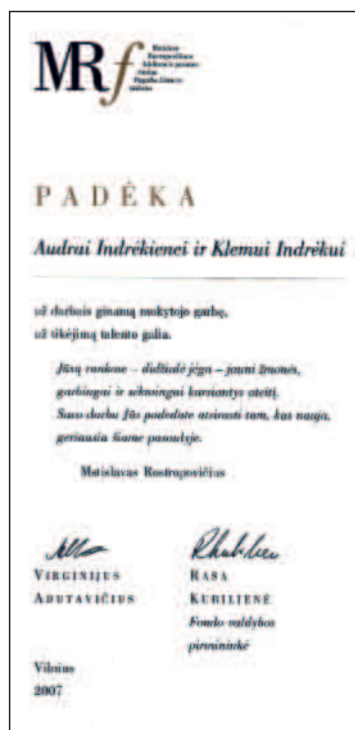
Mums dėl to smagu. Juk tai rodo, kad viskas daryta ne formaliai, mūsų su mokiniais atlikti darbai buvo panaudoti kitiems tyrinėjimams.

Mūsų darbo įvertinimas ir apdovanojimai

O tų apdovanojimų ir nominacijų per darbo metus

Konkurso „Švari kalba – švari galva“ Padėka, 2013 m.

M. Rostropovičiaus fondo Padėka, 2007 m.

susikaupė įvairių ir nemažai. Nuo prezidentės D. Grybauskaitės Padėkos iki Grinkiškio bendruomenės nominacijos.

Jau 1983 m. Audra apdovanota tuometinės Švietimo ministerijos Garbės raštu už gerą darbą.

Vėliau, 1999 m., 2004 m., 2006 m., 2009 m., 2012 m., 2014 m., ŠMM Padėkos ir Pagyrimo raštais apdovanoti abu. 2013 m. Audra apdovanota ŠMM ir VLKK Padėka už aktyvų mokinių paskatinimą dalyvauti mokinių konkurse „Švari kalba–švari galva“.

2014 m. Audra, o 2015 m. aš apdovanoti Lietuvos Respublikos Prezidentės Padėka už ugdomų mokinių laimėjimus.

Galbūt žymiausi ir įspūdingiausi apdovanojimai buvo M. Rostropovičiaus fondo Padėkos ir premijos, kurias abu gavome 2004 m., 2005 m., 2007 m., 2008 m., 2011 m.. Kad būtum apdovanotas M. Rostropovičiaus fondo Padėka ir premija, reikėjo penkerius metus iš eilės būti išugdžius respublikinio ar tarptautinio konkurso nugalėtojų. Mes, lituanistai, ugdėme Jaunųjų filologų konkurso respublikinio turo diplomantus.

Maloniai nustebino 1989 m. Audrai Švietimo ministerijoje įteikta JAV lietuvių Sinkių premija.

Mums buvo įteikti ir kitų respublikinių institucijų apdovanojimai.

2004 m. – Lietuvos jaunimo turizmo centro Padėka.

2009 m. – Lietuvos kraštotyros draugijos Padėka.

2010 m. – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Padėka už bendradarbiavimą pildant tautosakos archyvą, nes visi mūsų mokinių pateikti darbai liko saugomi to instituto fonduose. Tai turbūt yra didžiausias mūsų ir mokinių indėlis įamžinant bei išsaugant Grinkiškio krašto dainininkų, giedotojų ir pasakotojų atminimą.

2011 m. – Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjungos Padėka.

Abu buvome nominuoti Radviliškio rajono 2005 ir 2014 metų literatūros mokytojais.

2008 m. labai malonus man, Klemui, buvo kvietimas prisidėti prie gimtinės miestelio Židikų (Mažeikių r.) 440-ojo jubiliejaus šventės. Kartu su Židikų vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja Saule Ragulienė rašėme šventės scenarijų ir vedėme renginį. Už tai buvau apdovanotas Židikų seniūnijos Padėka.

Už mūsų mokinių dalyvavimą ir pasiekimus respublikiniuose konkursuose esame apdovanoti ne tik Radviliškio rajono, bet ir kitų rajonų savivaldybių padėkomis.

2006 m. gavome Grinkiškio seniūnijos nominaciją „Šviesuoliai“. 2009, 2010, 2011, 2012

Klemo apdovanojimas Radviliškio r. Mero Padėkos ženklu, 2009 m.

Audros apdovanojimas Radviliškio r. Mero Padėkos ženklu, 2010 m.

apdovanoti Grinkiškio seniūnijos ir bendruomenės padėkomis.

2011 m. mums įteikta „Grinkiškio seniūnijos garbės piliečių“ nominacija.

Aplanko gražūs prisiminimai apie darbo metus, vartant apdovanojimų lapus.

Klemo Indrėkaus abiturientų laidos

Per savo darbo metus išleidau penkias abiturientų auklėtinių laidas. 1976 m. – 27-oji, 1979 m. – 30-oji, 1987 m. – 40-oji, 1995 m. – 48-oji, 2004 m. – 57-oji.

1975 m. gavau auklėjamąją abiturientų vienuoliktą „B“ klasę, kuri liko be auklėtojo, jaunai matematikei po pirmų darbo metų išvykus iš Grinkiškio. Šiems mokiniams auklėtojai keitėsi dažnai, bet man ši klasė liko ypatingai artima ir sava. Žinoma, pirmiausia tai buvo pirmieji mano išleidžiami abiturientai. Be to, ir amžiaus skirtumas nedidelis. O svarbiausia, kad jie buvo labai puikūs žmonės. Mes buvome vieni kitiems geri, bet jie man buvo geresni, negu aš jiems. Aš tai klasei dėsciau savo dalyką dvejus metus, o auklėtoju buvau tik

metus, bet to užteko, kad atsimintume tuos metus labai šviesiai. Šios klasės mokiniai stropiai renkami į susitikimus, su daugeliu bendraujame ir dabar.

1976-ųjų rudenį vėl gavau auklėjamąją devintą „B“ klasę. Tais laikais „B“ klasę suformuodavo iš Pašušvio ir Vosiliškio aštuonmetes baigusius ir į Grinkiškį atėjusius mokyti vidurinėje mokykloje.

Išleidęs antrąją savo auklėtinių laidą, rudenį gavau naują auklėjamąją klasę, bet tai buvo ketvirtokai, mat tuomet ketvirta klasė ateidavo į dalykinę sistemą. Tai mano pirmieji auklėtiniai, su kuriais draugavome devynerius metus. O būdami vienuoliktokais, jie tarsi „persoko“ vieną klasę ir baigė mokyklą kaip dvyliktokai. Buvo neįprasta su tokiais mažais, bet mes labai greitai susigyvenome. Veiklos netrūko. Auklėtinių būrys didelis, bet jie visi buvo geri vaikai, tad jokių rūpesčių dėl jų neprisimenu. Kažkaip greitai jie užaugo. Dalis išėjo po aštuntos klasės. Prie mūsų būrio prisijungė mokinių iš Pašušvio ir iš Vosiliškio. Tada klasėje buvo 35 mokiniai – 13 vaikinų ir 22 merginos – o tai didelė jėga. Buvome labai sportiški, visose rungtyse per varžybas tapdavome nugalėtojais ne tik mokykloje, bet ir rajone. Pirmaudavome mokykloje ir pagal pažangumą. Puikiai mokėsi ne tik merginos, bet ir vaikinai. Lengviausiai visus mokslus krinto G. Šliavas, bet stengėsi neatsilikti ir kiti. Ne veltui iš tos klasės yra šiandien istorikas profesorius Aivas Ragauskas, tris aukštąsias mokyklas baigęs advokatas Vilmantas Poškus ir visi kiti, sėkmingai radę savo vietą gyvenime.

Su šia klase daug keliavome. Išvaikščiojome Žemaitiją, Anykščių kraštą, žymiąsias Panemunės vietas. Keletą dienų praleidome Maskvoje. Per ilgą mūsų bendravimo laiką susiformavo supratimu ir pagarba pagrįsti tarpusavio santykiai. Mes vieni kitus supratome. Baigdami mokyklą, pastatėme J. Grušo dramą „Meilė, džiazas ir velnias“. Vaidinome ne tik mokykloje, bet ir aplinkinių gyvenviečių kultūros namuose. Ruošėme mokykloje naujametinį karnavalą, abiturientams šimtadienį, vėliau susitikimą su buvusiais mokiniais. Žodžiu, stengėmės puoselėti ir saugoti mokyklos tradicijas. Ir tai mums sekėsi. Po išleistuvių pasitikome ant tilto saulę, nuplukdėme Šušvė vainiką ir išėjome pasitikti savo ir Lietuvos naujo gyvenimo.

Dabar reguliariai susitinkame kas penkeri metai.

Labai geri man buvo ir trečiosios mano auklėtinių laidos mokiniai. O aš galėjau jiems būti ir geresnis...

Ketvirtąją savo abiturientų laidą irgi auginausi nuo penktos klasės. Dalis išėjo po devintos klasės

Nominacija „Grinkiškio seniūnijos garbės piliečiai“, 2011 m.

egzaminų, bet į jų vietą atėjo keli mokiniai iš Pašušvio ir Vosiliškio, tad mūsų buvo aštuoniolika – 1 vaikinai ir 17 merginų. Klasė susiformavo labai moksli ir draugiška, bent aš tokią mačiau. Pažymio vidurkis būdavo aukštesnis už aštuonis. Po dešimtos klasės į Rokiškio konservatoriją, baigusi Baisogaloje muzikos mokyklą, išėjo K. Kuzminskaitė. Vėliau ji baigė muzikos studijas Klaipėdos universitete, po to studijavo Vokietijoje. Ten ir liko dirbti, tačiau su Lietuva ryšių nenutraukė. Atvyksta ir pati, ir su savo vadovaujamu kolektyvu koncertuoti. Po dešimtos klasės išėjo dar viena mokinė, tad mokyklą baigėme šešiolika. Tai buvo iki to laiko mažiausia abiturientų klasė mokyklos istorijoje. Trys merginos – Inga Kanišauskaitė, Kristina Kuzminskaitė ir Liudmila Tuatova – baigė Baisogaloje muzikos mokyklą. Dvi iš jų – K. Kuzminskaitė ir I. Kanišauskaitė – pasirinko muzikos studijas. Trys merginos – Jūratė Kaminskaitė, Ernesta Norkevičiūtė ir Rasa Volbikaitė – baigė lituanistikos studijas. Daiva Stanevičiūtė – anglų filologijos studijas. Dabar Rasa su Daiva dirba Grinkiškio gimnazijoje. Rasa pakeitė mane, o tai yra gražu bei prasminga.

Išleidęs ketvirtąją savo laidą, vėl gavau penktokus. Tad vėl viskas iš pradžių – vaikiški žaidimai, tarpusavio nesutarimai ir kitokie niekai, žiūrint suaugusio žmogaus akimis, bet ne penktoko. Tačiau vėl nepastebimai greitai paaugome, įveikėme pirmą barjerą – pagrindinio ugdymo patikrinimą. Dalis išėjo mokytis profesijos, o į jų vietą atėjo pašušviečiai ir vosiliškietčiai. Iš viso klasėje buvo 21 mokinių – 12 merginų ir 9 vaikinai. Klasė nedidelė, todėl vietos užteko visiems, o nesutarti nebuvo dėl ko. Jei kam nors kildavo klausimų, išsprendavo patys tyliai ir be manęs. Su mokslais sugyvenome pusėtinai – pirmūnai nebuvome, bet visi pažangūs ir sėkmingai baigėme vidurinę mokyklą. Būrelis šios klasės auklėtinių ruošė darbus Jaunųjų filologų konkursui ir respublikiniame ture laimėjo prizines vietas. Dvi merginos – Gintarė Maniokaitė ir Eglė Volbikaitė – baigė lietuvių filologijos studijas, o Inga Gudžiūnaitė ir Kristina Rimkutė – socialinės pedagogikos studijas. Kristina ir liko dirbti savo mokykloje. Visi auklėtiniai surado savo vietą gyvenime, tiesa, ne visi Lietuvoje.

Ši, penktoji, mano auklėtinių abiturientų laida yra paskutinė, su kuriais kaip auklėtiniais bendravome iki mokyklos baigimo.

Audra Indrėkienė apie savo auklėtinių laidas
Nelengva klasės auklėtojo dalia, jei auklėji nuo

penktos klasės. Visada kiek baiminanti pradžia, o paskui nuostabus nepakartojamasėjimas aštuonerius metus. Stebi savo auklėtinius augančius, besistiebiančius. Jie tampa labai savi, artimi. Man ir teko tokia dalia – turėjau penkias auklėtinių laidas nuo penktos klasės, tik išleidau į gyvenimą keturias, o penktosios nebespėjau, palikau dešimtokus. Pati tapau senjore. Viskas turi pradžią ir pabaigą...

Mylėjau savo auklėtinius, skyriau jiems daug dėmesio. Stengiausi pastebėti, pamatyti, įsiklausyti, išgirsti, padėti, prisijaukinti ir nepaleisti, ypač paauglystėje, kai kartais vaikas pats savęs nesupranta. Ir, man regis, tai pavykdavo... Gal todėl ir šiandien su daugeliu nenutrūkęs ryšys – telefono skambučiais, aplankymais, klasės susitikimais. Vartau nuotraukas, laiškus, užsilikusį jų sąsiuvinį, sukurtą eilėraščių, saugau širdyje pasakytą gerą žodį, šypsena ir ašarą...

Prisiminimais grįžtu prie kiekvienos laidos.

Pirmieji mano auklėtiniai – 37-oji mokyklos abiturientų laida (1973–1984 m.).

45-oji abiturientų laida (1980–1992 m.) – antrieji mano auklėtiniai.

Tretieji mano auklėtiniai – 53-oji abiturientų laida, mokyklą baigusi 2000 m. Supratome vieni kitus. Buvo aktyvūs tiek klasės, tiek mokyklos gyvenime. Nudžiugindavo savo laimėjimais ir moksle, ir užklasinėje veikloje. Dalyvaudavo rajoninėse olimpiadose, pelnydami ir prizines vietas. Trys šios laidos auklėtinės (Donata Krikštanavičiūtė, Renalda Survilaitė, Jovita Duraitė) buvo daugiametės mūsų filologinių darbų rengimo pradininkės. Pirmosios mokykloje paruošė tautosakos ir kalbos darbus respublikiniam Jaunųjų filologų konkursui.

61-oji abiturientų laida (1996–2008) – mano ketvirtieji auklėtiniai. Iki 10 klasės buvo dvi paralelinės klasės, bet 11-oje klasėje susijungė ir abiejų klasių mokiniai tapo mano auklėtiniais – iš viso – 29. Didelis būrelis – 12 merginų ir 17 vaikų – vyriška klasė. Tad reikėjo ir griežtesnio žvilgsnio, rimtesnio pokalbio. Tada auklėtoja gal atrodė per reikli, bet augdami, brėsdami ima suprasti giliau, o išėję iš mokyklos tai įvertina ir negaili šilto žodžio, jautraus dėmesio jais kažkada besirūpinusiam... Man išliko šilti prisiminimai. Ši laida kas penkeri metai susirenka, susibėga.

Paskutiniai auklėtiniai – 73-oji abiturientų laida, kurios aš nebeišlydėjau iš mokyklos. Buvo dvi klasės, manoji „A“, kurią auklėjau nuo 5 klasės iki 9.

Mokyklinės lituanistikos baruose...

Pradėję dirbti Grinkiškio mokykloje, ieškojome savo darbo stiliaus: per pamokas skatinome mokinius kelti jiems aktualius probleminius klausimus, į kuriuos atsakymų ieškodavome kartu. Stengėmės bendrauti, o ne atsiriboti, atrodyti visažiniais ir neklystančiais. Skatinome mokinius dalyvauti lituanistinėje popamokinėje veikloje. Kartu rengėme literatūrinių sukakčių paminėjimus, padėjome pasiruošti rajoniniams konkursams, leidome literatūrą stendą, ruošėme laidas mokyklos radijui (tuo metu tai buvo nauja ir įdomu).

Per tuo metu Vilniuje veikusį Grožinės literatūros propagandos biurą užsisakydavome ir išplatindavome abonementinius bilietus į susitikimus su rašytojais ir aktorais, kurie atvykdavo į Grinkiškį. Tie literatūriniai renginiai buvo populiari ir tarp mokinių, ir tarp miestelio žmonių. Atvykdavo puikių rašytojų: J. Mikelinskas, E. Selionis, A. Zurba, V. Juknaitė, V. Jasukaitytė ir kiti. Didžiausio populiarumo sulaukė M. Martinaitis su V. Kernagiu. Lėmė tai, kad V. Kernagis dainavo poeto balades. Per pusdienį įvyko trys susitikimai su gerbėjais: mokykloje, Grinkiškio kultūros namuose ir Kairėnų kultūros namuose. Visur salės buvo pilnutėlės. Vėliau susidraugavome su Kauno dramos teatro artiste Rūta Staliliūnaite. Per pirmąjį susitikimą su mūsų mokyklos mokiniais ir mokytojais aktorė naujai pristatė S. Nėrį ir jos kūrybą. Vėliau Rūta atvyko su aktoriumi R. Adomaičiu, rašytoju R. Keturakiu. Nepakartojamas dalykas Grinkiškyje! Draugystė su Rūta tęsėsi, į Grinkiškį aktorė atvykdavo su savo suburta skaitovų grupe (tarp kurių buvo ir dabartinis Valstybinio Kauno dramos teatro vadovas aktorius E. Stancikas). Kasmet su nauja programa mokykloje apsilankydavo aktorius P. Venslovas.

Mums malonu ir tai, kad dėstomu dalyku pavyko sudominti savo mokinius. Nemažas būrys, apie trisdešimt, baigę mokyklą, pasirinko lietuvių filologijos studijas. Dvi filologijos mokslų daktarės – Rūta Kazlauskaitė ir Alma Ragauskaitė, nemažas būrelis lietuvių kalbos mokytojų, dirbančių įvairiose Lietuvos mokyklose. Grinkiškio gimnazijos direktorė Sigita Kriščiūnaitė-Šegždienė irgi iš to mūsų ugdyto lituanistų būrio. Kartu su mumis dirbo studijas baigusi lituanistė Asta Petrylaitė, o dabar pakeitė mano mokinė ir auklėtinė Rasa Volbikaitė-Grakulskienė.

Yra baigusių viešųjų ryšių studijas, lietuvių

filologijos ir reklamos studijas.

Mūsų mokyklos abiturientai sėkmingai mokėsi visose Lietuvos aukštosiose mokyklose, kuriose vykdomos lietuvių filologijos studijos.

Žinoma, ne visi filologinių projektų dalyviai rinkosi lituanistiką, bet tikime, kad mūsų darbas ir bendravimas paliko savo pėdsakus ugdytinių asmenybėms.

Publikacijos

Kai kurie mūsų mokinių darbai publikuoti spaudoje. 2007 m. birželio 9 dienos „Šiaurės Atėnuose“ išspausdintas J. Armonaitės pokalbis su artiste R. Staliliūnaite „Teatras? Teatras...“, parengtas pagal Justinos rašinį „Pokalbis su Rūta Staliliūnaite apie Pašušvį, mėnulį ir teatrą.“ Visas „Pokalbis...“ publikuotas D. Kazlauskienės parengtoje knygoje „Nejaugi tai buvo“.

Gretos Poškutės rašinys „Sugrįžimas... Tik... Tik tiek...“ publikuotas S. Sabaliausko knygoje „Rūta Staliliūnaitė. Aš esu Barbora“. Taip pat šis tekstas išspausdintas Radviliškio viešosios bibliotekos leidžiamame žurnale „Radviliškio kraštas“ bei kultūros gyvenimo žurnale jaunimui „Pašvaistė“ 2014 m.

„Pašvaistėje“ 2013 m. išspausdintas ir Livetos Patapaitės rašinys „Už Vaitiekūnų piliakalnio – Norvegijos kalnai“.

Žurnale „Radviliškio kraštas“ publikuota ir daugiau mūsų ugdytinių rašinių.

Šiame leidinyje išspausdinta ir mūsų su Audra rašytų tekstų.

Mudviejų tekstas yra ir S. Sabaliausko sudarytoje knygoje „Aš esu Barbora“.

Šiek tiek bendradarbiavome su Radviliškio rajono laikraščiu „Mūsų kraštas“ (dabar jo nebėra). Ten spausdinta mano eilėraščių. Keli eilėraščiai publikuoti 2013 m. Radviliškio krašto almanache „Paversmiuos...“ Esame dalinęsi darbo patirtimi mokytojams skirtame laikraštyje „Dialogas“, bet ir šis laikraštis nebeleidžiamas.

Apie mus svarbiausi duomenys skelbti 2007 m. išėjusiame leidinyje „Kas yra kas Lietuvoje (švietimas ir studijos)“.

Taip pat esame įtraukti į 2015 m. leidinį „Asmenybės. 1990–2015. Lietuvos pasiekimai“. Tai turbūt didžiausias ir mūsų darbų įvertinimas – už asmeninį indėlį atkuriant šalies Nepriklausomybę, už Lietuvos vardo garsinimą kūrybiniais ir profesiniais pasiekimais ir laimėjimais.

Mūsų straipsniai ir biografijos spausdinti 2011 m.

Radviliškio viešosios bibliotekos išleistoje knygoje „Grinkiškio kraštas“.

Apie mus su Audra rašoma 2022 m. išleistoje bibliografinėje knygoje apie Radviliškio r. literatūros kūrėjus ir puoselėtojus „Žodis, talpinantis laiką“.

Kaip Grinkiškis tapo mūsų namais

Apie atvykimą į Grinkiškį jau kalbėta šio teksto pradžioje, bet šiam miesteliui jaučiame sentimentų, tad mintimis vis grįžtame į pradžią... O buvo taip...

Iki 1974-ųjų vasaros apie Grinkiškį žinojome tiek, kad jis minimas V. Mykolaičio-Putino romane „Sukilėliai“. Niekada šiame miestelyje nebuvo buvę.

Kai pirmą kartą atvažiavome čia, buvo lietinga diena. Autobusui sustojus miestelio centre, tvyrojo tirštas lyg pieno puta rūkas, o virš jo kaip gražus laivas plaukė raudonas mokyklos stogas. Tokią pirmą kartą pamatėme Grinkiškio vidurinę mokyklą, dabar Jono Poderio gimnaziją. Viskas atrodė gražu ir romantiška...

Bėgo metai, keitėsi klasėse mokiniai, atrodo, nepastebimai pasikeitė kolegų veidai. Liko tik šviesūs prisiminimai. Daugiausia jų apie mokinius. Negi užmirši Vilmą Ramanauskaitę, kuri pirmoji tave pasveikino Grinkiškio gatvėje. Atmintyje, be anksčiau minėtų pasukusių į lituanistiką, vis iškyla ne tik gabūs mokslui, bet ir puikūs žmonės, pradėję savo kelią šioje mokykloje. Ne visus paminėsime,

nes sąrašas užimtų labai daug vietos. Bet nors kelis paminėsiu. Tai trys broliai Skauminai, Vidas Blužas, Algimantas Butkus, Diana Jončaitė, Laimutė Daukšaitė, Gediminas Banys, Romas Mižutavičius, Mindaugas Diržinauskis, Zita ir Laima Rekštytės, Vida Radišauskaitė, seserys Rima ir Vaida Minkutės, Dovilė Šimkutė, Danutė Damašaitė, Dainius Švėgžda, Danutė Gričiutė, Jovita Duraitė, Aurika Valaitytė, Loreta Bružaitė, Laimonas Grigaitis ir kt. Dabar apie Grinkiškį mes kalbame kaip apie savo namus. O juose ryškiausiais langais šviečia mūsų mokykla. Mums brangūs Grinkiškio mokykloje prabėgę metai. O būtojo laiko kaskart daugiau...

Mūsų dienos ramiai srovėna kartu su lėta Šušvės srove. Ypač dabar, kai 2016 m. baigėsi darbas gimnazijoje. Atidirbome po keturiasdešimt dvejus metus. Ilgokai... Bet viskas praėjo labai greitai. Tačiau spėjome užsiauginti sodą, medžiais apsodinti čia, į Grinkiškį, persikeltą žemės sklypelį. Užaugo ir gyvenimo Grinkiškyje pradžioje prie namo, dar tebevadinamo „mokytojų namu“, su kaimynais sodinti maumedžiai, beržai, eglės... Atrodo, kad viskas pastovu, tvirta, bet...

Bet gyvenimas Grinkiškyje neturi tęstinumo. Su mumis viskas ir baigsis. Sūnūs čia negrįš, nes neturės, ką veikti. Anūkės – tuo labiau...

Keisti nieko nenorėtume. Tai mūsų vienintelis gyvenimas, bet tikrai mūsų. Kol galime vairuoti automobilį ir pasikūrenti krosnį, Grinkiškyje gyventi gera. O kai to nebegalėsime – sudie, Grinkiški...

**Straipsnio autorių
asmeninio archyvo
nuotraukos;
titulinėje – A. ir K.
Indrėkai lietuvių kalbos
kabinete, 2008 m.**

**Su savo mokinėmis.
Iš kairės: I. Meleškaitė,
Malinauskaitė,
I. Marcinkutė,
L. Semionovaitė,
2015 m.**

NAUJI RADVILIŠKĖNŲ LEIDINIAI

Grafika.
Amalijus Narbutas.
2024 m.

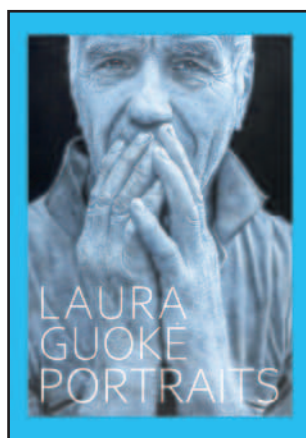
*ŠEDUVOS MALŪNAS:
krepšinis tarp girnų.*
Gintautas Šarauskas.
2024.

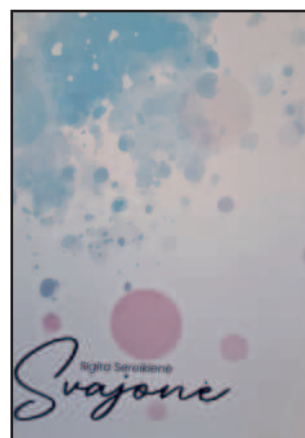
Kūryba.
Vilma Sinickienė.
2024 m.

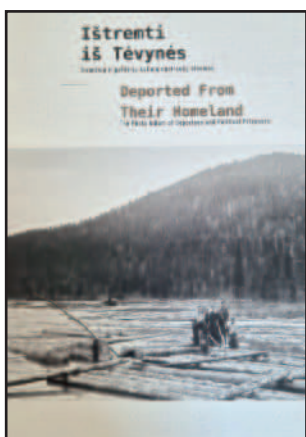
Penktasis pragaro ratas.
Vladas Vyšniūnas.
2024 m.

Laura Guokė Portretai.
Niall MacMonagle,
Thalassini Sykovari ir kiti.
2024 m.

Svajonė.
Sigita Sereikienė.
2024 m.

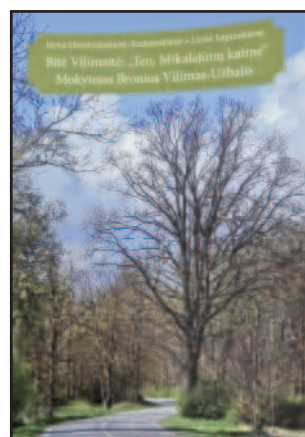
Ištremti iš Tėvynės.
Benas Navakas, Birutė Panumienė, Violeta Jasinskienė, Elvyra Mickevič, Jolanta Sinkevičiūtė, Julita Milašiūtė.
2023 m.

Žerinti spalvų paletė.
Menininkai ir meno puoselėtojai Radviliškio rajone.
Radviliškio viešoji biblioteka.
2024 m.

Pradangintos nuovados... jos šalia!
Gintautas Šarauskas.
2024 m.

Būtė Vilimaitė: „Ten, Mikalajūnų kaime“. Mokytojas Bronius Vilimas-Užbalis Irena Dambrauskaitė-Rudzinskienė, Lionė Lapinskienė.
2024 m.

TAI KAS GI TAS POVILAS PLECHAVIČIUS?

ASTUTĖ KURTKUVIENĖ,
Asociacijos „Tyrulių bendruomenė“ pirmininkė

Važiuojant iš Šilėnų į Tyrulius, netoli posūkio į Polekėlę, kairėje kelio pusėje už geležinkelio, šlama liepų alėja. Kokie žmonės vaikštinėjo liepų pavėsyje, kokias paslaptis slepia ilgamečiai medžiai, šiandien pasakyti sunku. Tik išlikę senolių prisiminimai ir dabartinio ūkio savininko Eugenijaus Miselio užsispyrimas padeda bent iš dalies atkurti gyvenimo Čiutelių palivarke vaizdus ir įvykius.

Vietiniams – Tyrulių, Polekėlės ir aplinkinių kaimų gyventojams – Povilo Plechavičiaus

vardas buvo žinomas, tačiau apie jį beveik niekas nekalbėjo. Kiekvienas tam turėjo savo priežastį.

Povilas Plechavičius gimė 1890 m. vasario 1 d. Mažeikių apskrities Židikų valsčiaus Bukončių vienkiemyje. Mama – bajoraitė Konstancija Bukontaitė-Plechavičienė (1862–1959), tėvas – Ignas Plechavičius (1852–1928), ūkininkas. Būsimasis generolas buvo antras gausios šeimos vaikas – jis turėjo penkis brolius ir šešias seseris. Tėvai – darbštūs ūkininkai, todėl visi vaikai buvo pratinami prie ūkio darbų. Vaikams nebuvo

svetimas ariamos žemės kvapas, lauke besikalančio daigo žaluma ar rugio žydėjimas. Tačiau tėvai suprato, kad vaikams reikalingas išsilavinimas, todėl visi vaikai gavo vienokį ar kitokį išsilavinimą.

Povilas Plechavičius mokslus pradėjo savo gimtojoje Žemaitijoje. 1908 m. baigė gimnaziją Maskvoje. Norėdamas įgyti aukštesnį išsilavinimą, būsimasis generolas 1911 m. baigė Maskvos komercijos institutą, o 1914 m. – Orienburgo kavalerijos karo mokyklą.

Povilui Plechavičiui teko dalyvauti Pirmajame pasauliniame kare. Karo metu jis dalyvavo carinės Rusijos armijos 5-ajame kavalerijos dalinyje. Tarnybą baigė turėdamas poručiko (leitenanto) laipsnį.

1918 m. vasario 16 d., paskelbus, jog atkuriamą Lietuvos valstybės nepriklausomybę, Povilas Plechavičius drauge su kitais lietuvių kilmės karininkais suprato, kad jaunai valstybei reikės savos kariuomenės ir tų pačių metų liepos mėn. slapta grįžo į Žemaitiją.

Tuomet prasidėjo tarnyba Lietuvos labui. Apsigyvenęs netoli tėviškės, Povilas Plechavičius organizavo partizanų būrius kovai su raudonarmiečiais ir bermontininkais. Partizanų būriai palaipsniui tapo savanoriška kariuomene, kuri, vadovaujama savo vado P. Plechavičiaus, neleido raudonarmiečiams ir bermontininkams įsitvirtinti Žemaitijoje.

Pasibaigus kovoms, buvo bandoma susidoroti su principinguoju Mažeikių miesto bei apskrities komendantu. Jam buvo iškelta byla ir stengtasi nubausti už, neva, žiaurų priešų naikinimą. Tačiau Povilas Plechavičius tada savo baigiamojoje kalboje pasakė: „Gerbiamasis Teisme, jei tuo metu ten nebūtų buvę manęs ar kito panašaus asmens, tamstos šiandien čia nesėdėtumėte“. Teismas kaltinamąjį išteisino.

1920 metais Povilas Plechavičius tęsė kariškio tarnybą, kovojo įvairiuose frontuose. Po dviejų tarnybos metų jam buvo suteiktas majoro laipsnis. Norėdamas gilinti profesines žinias, P. Plechavičius mokėsi Karo akademijoje Čekoslovakijoje.

1926 m. gruodžio mėn. Povilas Plechavičius sutiko vadovauti perversmui, kuris išgelbėjo Tėvynę nuo bolševizmo įsigalėjimo.

Po perversmo Povilas Plechavičius darbavosi

įvairiose pareigose ir 1929 m., užsitarnavęs generolo leitenanto laipsnį, buvo išleistas į atsargą.

Generolas Povilas Plechavičius kariškio tarnybą baigė būdamas 39 metų. Teko rinktis, kuriuo keliu pasukti, kuo užsiimti. Tuo metu jis jau buvo vedęs, šeimoje augo dukra Irena ir du sūnūs – Povilas ir Norbertas. Reikėjo pasirūpinti šeimos gerove, suteikti vaikams išsilavinimą.

Povilas Plechavičius grįžo prie žemės – į savo tėviškę, į savo dar vaikystėje išbėgiotą pievą, išbraidytus miškus. Būdamas sumanus ir išmintingas, jis pradėjo ūkininkauti. Paragintas

Generolo Povilo Plechavičiaus vaikai
Povilas (g. 1923), Irena (g. 1922) ir Norbertas (g. 1926).
Kauno IX forto muziejaus eksponatas

draugo nusipirko Sedos vandens malūną ir pasižadėjo sau jį atstatyti ir patobulinti. Kadangi buvo teisingas žmogus, tai greitai rado bendrą kalbą su to krašto žmonėmis. Generolas pažinojo kiekvieną žmogų, nepraeidavo pro šalį nepasisveikinęs, nepasiteiravęs, kaip sutiktajam sekasi, o kartais ir pietumis pavaišindavo.

1929 metais generolo šeima atvyko į Čiutelių palivarką. Ten rado varžytinių metu sesers Elenos vyrui Povilui Legeckiui atitekusius nugyventus pastatus. Iš pradžių Povilas Plechavičius veikė kaip svainio įgaliotinis, tačiau 1933 m. vasario mėn. generolo žmona Irena iš Povilo Legeckio perpirko Čiutelių palivarką, turintį truputį daugiau kaip 81 ha žemės. Kad galėtų daugiau laiko praleisti Čiuteliuose, Sedos malūno reikalus perleido savo broliui Kazimierui. Čiuteliuose gyveno ir generolo šeima, nes iš ten vaikams patogiau keliauti į Šiaulius, kur jie lankė gimnaziją.

Generolą Povilą Plechavičių traukė žemė. Čia jis rado ramybę. Darbai vijo vienas kitą, viskas žinoma. Ūkininkavimas jam buvo malonumas. Tačiau norint pavyzdingai ūkininkauti, reikėjo

Šiaulėnų valsč. Čiutelių kaimo trobesių ir Čiutelių dvaro sodybos pastatų fotografijos. Šiaulių „Aušros“ muziejaus eksponatas. Archyvinės bylos Nr. 10 lapas, p. 98–99. Fotografas nežinomas. 1935 m.

Čiutelių dvare. Apie 1940 m., Šiaulių „Aušros“ muziejaus eksponatas. Juozo Petrulio nuotrauka.

naujų pastatų. Prasidėjo statybos. Dar ir dabar yra išlikę akmeniniai tvartai.

Yra išlikę buvusio dvaro ūkvedžio Jono Sakalausko (g. 1912 m.) pasakojimai, užrašyti Rimanto Petriko ir išspausdinti laikraščio „Mūsų kraštas“ 1999 m. gruodžio 1 d. numeryje. Pagal J. Sakalausko pasakojimus, žemės ūkio darbus generolas rikiuodavo. Taip ūkininkaudamas jis iš tų pačių laukų gaudavo du derlius per metus.

Generolas nepraleisdavo progos ir pats pasidarbuoti. Užrašytuose Jono Sakalausko prisiminimuose pasakojama, kaip vienos sėjos metu P. Plechavičiui, einančiam paskui sėjamąją, jo *generoliški* batai taip aplipo žemėmis, kad pasidarė sunku eiti. Užsakė Šiauliuose skubiai pasiūdinti nagines. Naginės buvusios labai gražios, patogios. Tačiau vėl netikusios, nes labai greitai pribyrėdavo į jas žemių. Tuomet trenkė generolas tas nagines į kampą ir pasakė ūkvedžiui Jonui: „Kad jos pasiustų! Sėk, Jonai, paskui tą sėjamąją pats vienas, tik žiūrėk, kad man neužsėtų tarpų neliktų“.

Generolas labai mylėjo arklius. Ūkyje laikė jų net 18. Arklių neganydavo, jie visuomet būdavo tvartuose. O nedarbiniai žirgai būdavo kasdien porai valandų išleidžiami į laidarą pasilakstyti. Turėjo generolas ir savo mylimiausią žirgą, kurio vardas buvo Pensininkas.

Povilas Plechavičius buvo griežtas, bet teisingas. Pasakojama, kad generolo samdiniai

Generolas Povilas Plechavičius stovi atsirėmęs į vežimą, 1930 m.

gyveno gerai. Karvių jie nelaikydavo, kasdieną iš generolo ūkio gaudavo po ketvertą litrų šviežiaus ir seperuoto pieno, nupirkdavo po du paršiukus.

Povilas Plechavičius labai vertino sąžiningumą ir nemėgo, jei kas nors meluodavo. Yra išlikęs pasakojimas, kaip generolas iššaudė vieno kaimiečio žąsis. Kaimiečio vaikai ganydavo žąsis šalia generolo laukų ir ne visada sužiūrėdavo, kad paukščiai niokoja svetimus pasėlius. Tai užmatęs generolas perspėjo kaimietį, tačiau vieną dieną žąsys vėl išmynė pasėlius. P. Plechavičius, pasiėmęs šautuvą, atjojo ir iššaudė visus

kaimiečio paukščius. Kitą dieną, labai susikrimtęs kaimietis nuėjo į dvarą ir klausia generolo, ar galėtų pasiimti nušautas žąsis. Tuomet generolas pasakė, kad gali, paklausė kiek tų žąsų buvo, atskaičiavo po penkis litus už kiekvieną ir pasakė, kad tegul tai bus pamoka.

Generolas buvo geras žmogus, vertindavo savo kumečius, visuomet drauge su žmona dalyvaudavo pasibaigus darbams iškeltose pabaigtuvėse. Ir vis perspėdavo ūkvedį, kad ant stalo nieko netrūktų.

Povilas Plechavičius augino trejetą vaikų – dukrą Ireną, sūnus Povilą ir Norbertą. Auklėjo savo vaikus generolas labai griežtai. Kartą jis iškėlė puotą, sukvietė svečius ir ruošėsi dukrai kavalierių išrinkti. Sukvietė ponus ir ponaičius, dukrai nurodė pasipuošti, padengė gausų vaišių stalą. Dukra Renė (taip ją namiškiai vadino) turėjo ilgas kasas, tačiau jei jau tėvas liepė gražiai atrodyti – ėmė jas ir nusikirpo. Suraitė plaukus pagal tuometinę madą ir susiruošė į Čiutelius.

Dvaro liepų alėjos gale specialiai generolui buvo pastatyta geležinkelio stotelė. Laukia joje generolas savo dukters, dairosi. O kai mergina išlipo iš traukinio ir tėvas pamatė ją trumpais plaukais, labai įtūžo. Generolas tik suriko: „Oi, mergička, kodėl be kasų? Baliuje nedalyvausi!“. Ir savo žodį ištesėjo. Baliuje bekasė Renė nedalyvavo.

Kad generolas buvo labai principingas žmogus, liudija dar vienas įvykis. Grįžęs iš Salaspilio koncentracijos stovyklos ir radęs dukrą, be jo palaiminimo išteikėjusią už gerokai vyresnio vyro, taip supykdo, kad iki gyvenimo pabaigos nebebendravo nei su žmona, nei su dukra.

Čiutelių dvarą generolo Povilo Plechavičiaus šeima paliko tuomet, kai Lietuvą rusų valdžia okupavo pirmą kartą. Pats generolas išvyko 1940 m. birželio 15 dieną. Atsisveikindamas su savo darbininkais jis įsakė: „Liepų alėjos neiškirskite, kai grįšiu, kad būtų, kur komunistus pakarti“.

Deja, į Čiutelius generolas daugiau taip ir nebegrižo. Vokiečių valdžiai okupavus Lietuvą, Povilas Plechavičius grįžo iš emigracijos ir organizavo Vietinę rinktinę su sąlyga, kad jo žmonės kovos tik Lietuvos teritorijoje. Vokiečiai stengėsi pasitelkti Povilą Plechavičių savo tikslų įgyvendinimui ir ragino perduoti rinktinę jų žinion, tačiau generolo perkalbėti nepavyko. Jis ir

jo štabo nariai buvo uždaryti į Salaspilio koncentracijos stovyklą. Tačiau generolas įtarė klastą ir buvo išpėjęs savo vadus nevykdyti niekieno nurodymų, o kariūnams išsiskirstyti. Suspėjo ne visi – dalis buvo suimti ir sušaudyti, dalis – ištremti į Vokietiją. Dauguma likusiųjų gyvų *plechavičiukų* tapo partizanais.

Karo pabaigoje generolas Povilas Plechavičius su šeima emigravo į Vokietiją, vėliau – į JAV. Emigracijai jis ruošėsi labai atsakingai, turėjo sudaręs sąrašą, kuriame buvo surašyti visi artimieji. Ties kiekvieno gimimo data buvo parašyta, kokį išsilavinimą turi, kokius darbus galėtų dirbti, kokiomis kalbomis kiekvienas kalba. Pats generolas kalbėjo lenkų, čekų, rusų, vokiečių bei latvių kalbomis. Vokietijoje generolas pasirūpino, kad visi šeimos nariai gyventų netoliese vienas kito. Tiesa, kai išvyko į JAV, gyventi netoliese nepavyko.

Po emigracijos generolas Povilas Plechavičius į Lietuvą nebegrižo. Jį pažinojusiųjų žmonių atmintyje jis toks ir išliko – mąslaus žvilgsnio, aukštas, tiesus, visada pasitempęs, vilkintis Lietuvos karininko mundurą ir rūkantis pypkę.

Mirė generolas Povilas Plechavičius po sunkios ligos 1973 m. gruodžio 19 d. Palaidotas šeimos kape Šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Ilgą laiką apie Povilą Plechavičių nebuvo nei rašoma, nei kalbama. Tai turėjo įtakos sovietinių istorikų darbai, kuriuose buvo formuojamas neigiamas požiūris į generolą. Pastaraisiais metais vis dažniau rašoma ir kalbama apie generolą P. Plechavičių. 2023 metų pradžioje Mažeikiuose įkurtas Generolo Povilo Plechavičiaus atminties išsaugojimo labdaros ir

Generolo Povilo Plechavičiaus vizitinė kortelė.
Vytauto Didžiojo karo muziejaus eksponatas

paramos fondas, kurio pagrindinis ir svarbiausias tikslas – prikelti iš užmaršties Lietuvai nusipelnusio žmogaus atminimą ir pargabenti jo palaikus į Lietuvą.

Medžio drožėjų pleneras

Liepos 1–5 dienomis Čiuteliuose (Radviliškio r.) esančiame Eugenijaus Miselio ūkyje, kur kadaise ūkininkavo P. Plechavičius, įgyvendinant Radviliškio viešosios bibliotekos projektą „Generolas P. Plechavičius Čiutelių palivarke“, vyko medžio drožėjų pleneras. Projektą iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Radviliškio rajono savivaldybė.

Plenero dalyviai – visoje Lietuvoje žinomi medžio drožėjai: Ričardas Ramanauskas, Eugenijus Arbušauskas, Eduardas Titas, Egidijus Impolis, Dalius Žymantas, Aurimas Šimkus. Šie tautodailės meistrai medžio skulptūromis, papuoštomis radviliškietiško kalvio Stanislovo Špuko metalo darbais, įprasmino generolo

Povilo Plechavičiaus ūkininkavimo Čiuteliuose istorinį laikotarpį.

Baigiamajame projekto renginyje dalyvavo: Radviliškio rajono savivaldybės meras Kazimieras Račkauskis, Generolo Povilo Plechavičiaus atminties išsaugojimo labdaros ir paramos fondo direktorė Genoveita Gricienė, Radviliškio viešosios bibliotekos direktorė Violeta Šukaitienė, Tyrulių seniūnas Rimantas Liukumas, Generolo Povilo Plechavičiaus karių sąjungos atstovai, Radviliškio miesto ir rajono gyventojai, kiti garbūs svečiai.

Iš viso medžių drožėjų plenero metu buvo sukurti 6 menininkų darbai, kurie puošia istoriją saugančio P. Plechavičiaus puoselėtą dvarelį teritoriją, vienas jų – suolelis – projektą primins ir saugos generolo P. Plechavičiaus atminimą Viešosios bibliotekos kiemelyje.

Viešosios bibliotekos informacija ir nuotrauka

Medžio drožėjų plenero dalyviai – tautodailės meistrai: (iš kairės) E. Arbušauskas, E. Titas, D. Žymantas, A. Šimkus, E. Impolis ir kalvis S. Špukas

GENOVAITĖ JOKUBAITYTĖ- BUTKEVIČIENĖ (1947–2023)

SURASKIME LAIKO

*Nors rieda ir skuba gyvenimo ratas,
iškeitęs jaunystę ir išmintį giliai,
nors traukia darbu,
rūpestėlių verpetas,
suraskime laiko mes tiems,
kuriuos mylim.
Išmokim atleisti už gėlą krūtinę.
Neteiskim. Nutieskime tiltą į širdį,
ištarkime žodį lyg lašą šaltinio,
mylėkim kol jaučiame,
matome, girdim.
Geriau šypsenėlė laiku dovanota,
nei smėlio kalnelė gėlė pavėluota.*

(Genovaitė Butkevičienė)

2023 metų lapkričio mėnesio pabaigoje šį pasaulį paliko baisogalietė dailininkė-keramikė Genovaitė Butkevičienė. Ji gimė 1947 m. pavasarį Joniškio rajone, užaugo Ginkūnuose, Šiaulių r. 1965 m. baigė Šiaulių Juliaus Janonio vidurinę mokyklą, o 1974 m. Lietuvos valstybiniame dailės institute įgijo taikomosios dailės dailininkės kvalifikaciją. Nuo 1981 m. gyveno Radviliškio rajone. 1998 m. iš Januškonių kaimo persikėlė į Baisogalos miestelį.

G. Butkevičienė priklausė retai kategorijai žmonių, kurie sumaterialėjusiame mūsų pasaulyje išsiskiria aplinkinius šildančiu gerumu, dosnumu, atjauta, gėrio ir grožio siekiu. Kilusi iš kaimo ir įsigijusi profesionalaus dailininko-keramiko specialybę, ji vėl sugrįžo į kaimą ir daugelį metų dėstė dailę pamokose ir dailės būreliuose, siekė, kad vaikai pajustų kūrybos džiaugsmą. To paties siekė

rengdama užsiėmimus suaugusiems. Stebino jos pozityvumas. Geras, jautrus žodis, nuoširdi šypsena, optimizmas, užkrečiantis juokas, prasmingi pokalbiai lyg magnetas traukdavo prie jos visus ją pažįstančius žmones. Genovaitė nebuvo linkusi ką nors teisti ar smerkti. Jos filosofija buvo paprasta: „Net klystančiame žmoguje reikia ieškoti gėrio, nuoširdumo, atvirumo. Kartais po grubia išore slepiasi jautri, trapi, pažeidžiama siela.

Pati turėjusi jautrią sielą, pagauliā grožiui, Genovaitė daug laiko praleisdavo gamtoje. Sakydavo, kad gamta ir nuoširdūs žmonės ją įkvepia kūrybai.

Baisogališkių ir visų ją pažinojusiųjų atmintyje velionė išliks kaip puiki menininkė. Baigusi Dailės akademiją ir įgijusi taikomosios dailės dailininkės kvalifikaciją, Genovaitė visą savo gyvenimą

paskyrė daugiašakei kūrybai. Jai, gerai įvaldžiusiai senovinę sgrafito techniką, priklauso daugiau kaip 15 monumentalių sieninių pano, kurie puošia Kauno, Šiaulių, Radviliškio, Klaipėdos, Panevėžio, Kelmės, Joniškio visuomeninės paskirties pastatų interjerus. Dailininkė sukūrė keliolika įvairaus dydžio skulptūrų, per 200 keramikinių medalių, surengė daugybę personalinių parodų Lietuvos miestuose ir miesteliuose, eksponavo savo darbus Kauno archyvo galerijoje. Be šių darbų, Genovaitė ėmėsi ir knygų iliustravimo, kūrė keramikinių gaminių etalonus „Jiesios“ gamyklai. Ji yra dalyvavusi tarptautiniuose keramikos simpoziumuose, sukūrusi stambaus masto keramikos kūrinių.

2007 m. Radviliškio rajono renginyje „Gerumo šviesa“ apdovanota Gerumo angelo statulėle.

2012 m. suteiktas tautodailininkės vardas.

Genovaitė turėjo savitą braižą. Jos kūriniams būdingas plastiškumas, elegancija, dekoratyvumas, romantiška nuotaika. Ta nuotaika alsuoja ir Genovaitės poezija, kuri, anot menininkės kūrinių vertintojų, tiesiog susilieja su jos kūrinių plastika ir papildo viena kitą.

Visą savo gyvenimą buvusi darbų verpete, bet sugebėdavusi viskam atrasti laiko.

Palaidota Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

**Grupė draugų
Rimanto Petriko nuotrauka**

KRAŠTIETĖS KŪRYBOS DARBAI

PRANAS MEILUS (1933–2024)

*Mirtis pasiglemžė,
išsivedė... Gal ten,
kur saulė šviečia
visada, gal ten, kur
skausmo, rūpesčių
nėra...*

2024 m. vasario 5 d. užgeso Baisogalos krašto žmogaus, žymaus šalies žemės ūkio veikėjo, saviveiklininko, gamtos mylėtojo Prano Meilaus gyvybė.

Pranas Meilus gimė 1933 m. rugsėjo 3 d. Piepaliuose, Rokiškio rajone. 1958 m. su pagyrimu baigė Lietuvos veterinarijos akademiją, įgydamas zootechniko specialybę. Darbinę veiklą pradėjo veterinarijos akademijos mokomajame ūkyje, zootechniko pareigose, po to veiklą tęsė Kretingos rajono žemės ūkio inspekcijoje inspektoriaus-zootechniko pareigose.

Į tuometinį Šeduvos rajono Baisogalos miestelį Pranas atvyko 1960 metais ir pradėjo dirbti Lietuvos Gyvulininkystės institute moksliniu darbuotoju. Studijuodamas aspirantūroje parengė mokslinį darbą vadovaujamas mokslininkų L. Aizinbudo, J. Kunsko. 1964 m. Lietuvos žemės ūkio akademijoje apgynė biologijos mokslų daktaro disertaciją „Kai kurių metabolizmo rodiklių didžiajame prieskrandyje, karvių fiziologinio stovio ir produktyvumo tyrimas, šeriant skirtingais būdais karbamidu“. Tais pačiais metais pradėjo vadovauti Baisogalos eksperimentiniam ūkiui ir

jam vadovavo iki 1992 metų. Su kitais mokslininkais sukūrė ir įdiegė į gamybą žemių suaktyvinimo ir jų intensyvaus naudojimo technologiją. P. Meilus buvo nusipelnęs šalies zootechnikas, valstybinės premijos laureatas.

P. Meilus buvo aktyvus dainų švenčių dalyvis, saviveiklininkas, vienas iš liaudies kapelos „Žvangulis“ įkūrėjų. Jis buvo ir medžiotojas, daug metų vadovavo Baisogalos medžiotojų būreliui. P. Meilus buvo savo srities profesionalas, jį pažinojusių žmonių, kolegų gerbiamas už dalykiškumą, draugiškumą, paprastumą ir sąmojingumą.

Su žmona Irena užaugino dukras Audronę ir Banguolę, susilaukė šešių anūkų ir penkių proanūkių.

Palaidotas Piepalių k. kapinėse, Radviliškio r. sav., Baisogalos sen.

**Radviliškio rajono savivaldybės
administracijos
Žemės ūkio skyriaus informacija ir
nuotrauka**

KĄ MENA MIESTO KEPYKLOS ISTORIJA?

Edmundas Sederevičius Radviliškio rajono savivaldybės viešajai bibliotekai saugojimui perdavė UAB „Radviliškio duona“ senas nuotraukas. Mielasis skaitytojai, gal Tu gali mums papasakoti, ką mena šios nuotraukos, kokia buvo mūsų miesto kepyklos istorija?

RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS KRONIKA (2024 M.)*

Sausio mėn.

Minint 33-iasias Sausio 13-osios metines, Radviliškio miesto kultūros centre buvo organizuojamas renginių ciklas, skirtas žuvusiųjų Lietuvos laisvės gynėjų pagerbimui.

Radviliškio rajono jaunimo klubas „Kultūros avilys“ organizavo kasmėnesinį projekto „Patirtys augina“ renginį, finansuotą Europos sąjungos lėšomis, kurio metu prisiminimais apie Sausio 13-osios įvykius dalinosi Gabrieliūs Liaudanskas, muzikos kūrėjas, hiphopo pradininkas Lietuvoje, visuomenininkas, Lietuvos šaulių sąjungos narys.

Sausio 26–28 d. Vilniuje, Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“, jau vienuoliktą kartą praūžė Tarptautinė turizmo ir aktyvaus laisvalaikio paroda „Adventur 2024“. Šių metų parodos tema – „Menas patirti“, tad parodos lankytojus su Radviliškio rajonu buvo stengiamasi supažindinti per skirtingus potyrius – nuo įvairių skonių pristatymo, kultūrinės veiklos iki aktyvaus poilsio galimybių. Radviliškio turizmo centras su partneriais pristatė Radviliškio krašto lankytinas vietas, kultūros paveldo objektus, mieste ir rajone vykstančias šventes, renginius. Parodoje pristatyta Radviliškio rajono kraštovaizdžio, paveldo, gamtos įvairovė.

Sausio 20 d. Daugėlaičiuose vyko LEDO šventė, kurioje buvo organizuotos ledo ritulio varžybos bei kitos žiemos pramogos. Radviliškio rajono Šiaulėnų ir

Šaukoto seniūnijų paribyje į Žiemos šventę pakvietė Radviliškio miesto kultūros centro šių dviejų seniūnijų kultūros darbuotojai. Aukščiausioje rajono vietoje stovintis Šaulės kalnas su apžvalgos bokštu yra traukos objektas ištisus metus.

Vasario mėn.

Vasario 7–8 d. Baisogalos bibliotekoje vyko žinomos vaikų rašytojos, poetės E. Daciūtės knygų garsiniai skaitymai. Baisogalos mokyklos-darželio ketvirtokai išgirdo istoriją iš knygos vaikams „Kas pažįsta Šmikį Bilbą?“

Vasario 10–13 d. visame Radviliškio rajone netrūko Užgavėnių linksmybių. Šventinę nuotaiką, teatralizuotą programą, dainas ir žaidimus, įvairias atrakcijas miestiečiams dovanojo Radviliškio miesto kultūros centro išradingieji meno kolektyvai. Linksmybių ir puikios nuotaikos netrūko Pakiršinio dvaro parke, Kleboniškių kaimo buities muziejuje, vykusioje Užgavėnių šventėje. Pasėlusią nuotaiką padėjo kurti ir Alksniupių, Šeduvos, Sidabravo, Baisogalos kultūros namų bendruomenės bei kiti Užgavėnių švenčių kūrėjai.

Vasario 1–29 d. Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centro oficine vyko unikali paroda „Senoji liaudies skulptūra“. Parodoje –100 privačios kolekcijos dažytų, medinių liaudies skulptūrų, kuriose vaizduojami šventieji su ikonografiniais elementais. Ši paroda Lietuvoje eksponuojama pirmą kartą.

Vasario 15 d. Lietuvos partizanų memoriale, Minaičių kaime, vyko iškilmingas Valstybės atkūrimo dienos ir Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos paskelbimo 75-ųjų metinių minėjimas. Renginyje dalyvavo Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos kariuomenės vadovybės atstovai, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovai, Radviliškio rajono savivaldybės vadovai, Tarybos nariai ir

administracijos atstovai. Renginyje taip pat dalyvavo Laisvės kovotojai – partizanai, Lietuvos kariuomenės veteranai, šauliai, rajono mokyklų mokiniai ir mokytojai, gyventojai ir svečiai. Iškilmingoje rikiuotėje stovėjo Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariai, Sausumos pajėgų Kunigaikščio Margirio pėstininkų bataliono, Karinių oro pajėgų Oro gynybos bataliono ir Krašto apsaugos savanorių pajėgų Priskėlimo apygardos 6-osios rinktinės kariai su vėliavomis.

Kovo mėn.

Kovo 5 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko susitikimas su profesoriumi A. Vyšniūnu, kuris radviliškiesiems pristatė knygas: „Lietuviai ypatinguose Kazachstano lageriuose 1948–1955 m.“ ir „Ginkluotos rezistencijos eilėse. Eilinio partizano atsiminimai“ bei kt. Renginys buvo skirtas Vasario 16-ajai.

Kovo 7 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje lankėsi kraštiečių grafikė Laura Baltijutė, kuri bibliotekos lankytojams ir darbuotojams surengė edukaciją „Lietuviškos raidės – lyg grafiškos raškos priemonė“. Tai vienas iš renginių, kuris buvo skirtas Lietuvių kalbos dienoms.

Kovo 11 d. Radviliškis kartu su visa Lietuva minėjo 34-ąsias Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metines. Radviliškio miesto kultūros centras kartu su partneriais kvietė dalyvauti įvairaus pobūdžio renginiuose: šachmatų turnyre, pėsčiųjų žygyje, grupės „Žalvarinis“ koncerte. Ne mažiau patriotiškai, skambiai ir aktyviai Lietuvai svarbi data paminėta centro padaliniuose. Daugėlaičių kultūros namuose pristatyta literatūrinė-muzikinė kompozicija „Ir gražus gi kraštas mūs gimtasis“. Šniūraitiškiai šią dieną aptarė ir pasidžiaugė praeitų metų asociacijos nuveiktais darbais, o Šaukoto kultūros namų suaugusiųjų dramos būrelio nariai jiems padovanojo K. Sajos komediją „Kepurė dega“. Mainais nuotaikingą spektaklį „Prapuolė žentas“ Šaukoto bendruomenei atvežė Šniūraičių kultūros namų dramos mėgėjų kolektyvas. Aukštelkuose vyko kasmetinė padėkos šventė, kurios metu pagerbti

nusipelnę Aukštelkų krašto gyventojai. Šiaulėnų kultūros namų edukatorė E. Norvidaitė bendradarbiaujant su Šiaulėnų Marcelino Šikšnio gimnazijos istorijos mokytoja L. Maminskiene gimnazijoje suorganizavo komandinį žaidimą „Lietuva – mūsų kraštas“.

Balandžio mėn.

Balandžio 3 d. gausus būrys knygų mylėtojų vaikų bei jų auklėtojų iš Radviliškio lopšelio-darželio „Kregždutė“ susirinko į Radviliškio viešąją biblioteką švęsti Tarptautinę vaikų knygos dieną. Jų gretas pildė ir patys mažiausi – Vaikų literatūros skyriaus „Skaitukų“ būrelio dalyviai.

Radviliškio miesto kultūros centre balandžio 6 d. atidaryta 58-oji Šiaulių apskrities tautodailės paroda „Iš praeities į dabartį“. Parodoje beveik 700 kūrinių pristatė net 224 autoriai iš Joniškio, Pakruojo, Akmenės, Kelmės, Radviliškio, Šiaulių miesto ir rajono.

Balandžio mėn. Šeduvos lopšelis-darželis organizavo Lietuvos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų lopšinių festivalį „Pasakėlė tavo delne“.

Balandžio 8–12 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko „Žalioji bibliotekos savaitė 2024“, skirta bibliotekos vykdomos programos „Tvari biblioteka“ veikloms. Keletas bibliotekos struktūrinių padalinių taip pat vykdė veiklas, skirtas tvarumui.

Balandžio 21 d. Radviliškyje įvyko Dainų šventės tradicijas įprasminantys renginiai. Radviliškio miesto kultūros centro mėgėjų meno kolektyvai ir jų vadovai kvietė visus, kultūrai, menui, gamtai ir tradicijoms neabejingus žmones, dalyvauti Lietuvos dainų šventės „Kad giria žaliuotų“ įamžinimui skirtą ažuoliuko sodinimo ceremonijoje. Po to Radviliškio miesto kultūros centre vyko jau tradicija tapęs respublikinis kapelų festivalis „Žemėj Lietuvos“.

Balandžio 23 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje buvo skaitoma paskaita „Diplomatai Lozoraičiai nuo laisvės iki vilties ir atgal“, skirta Lozoraičių metams pažymėti. Bibliotekoje viešėjo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos atstovė ir susitikimo organizatorė Ž. Matušinskaitė ir istorikė dr. V. Bukaitė.

Apie skaitmeninės rinkodaros teikiamas galimybes

ne pelno organizacijoms 2024 m. balandžio 22–26 d. Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus vedėja R. Vaigauskienė, metodininkė E. Zoltnerienė ir Joniškio rajono švietimo centro direktorė R. Kelpšienė žinių sėmėsi skaitmeninės rinkodaros kursuose „Split“, Kroatijoje.

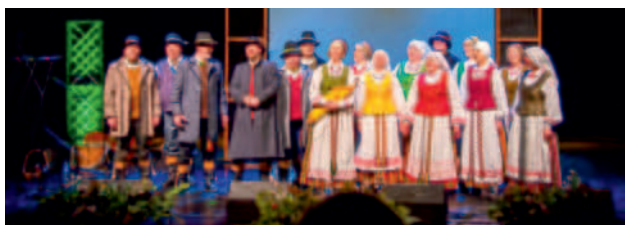

Balandžio 25 d. Baisogalos bibliotekos darbuotojos organizavo susitikimą „Tik tyloje gimsta meilė“, kuriame dalyvavo meilės romanų autorė Simona Šara.

Gegužės mėn.

Gegužės 2–3 d. prie Radviliškio viešosios bibliotekos veikė fotografijų paroda „Radviliškio miesto metamorfozės laiko tėkmėje“, skirta 20-osioms Lietuvos įstojimo į Europos sąjungą metinėms paminėti.

Gegužės 4 d. Radviliškio miesto kultūros centre nusileido „Aukso paukštė“. Aukščiausias mėgėjų meno apdovanojimas įteiktas Radviliškio miesto kultūros centro folkloro ansamblui „Aidija“ ir jo vadovui D. Stakvilevičiui.

Gegužės 7-ąją – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – Radviliškio miesto kultūros ir poilsio parke esančiame Latvių namelyje Radviliškio viešoji biblioteka organizavo tradicinę skaitymo akciją „Sustabdyta minutė – knygai“.

Gegužės 9 d. Radviliškio Aušros aikštėje dainomis ir šokiais paminėta Europos diena. Į miesto širdį radviliškiečius sukvietė Lizdeikos gimnazijos moksleiviai. Paminėta Lietuvos 20-ies metų narystės Europos Sąjungoje sukaktis.

Gegužės 11 d. jau 23-ąją kartą Daugųvenės kultūros

istorijos muziejaus-draustinio Burbiškio dvaro parke vyko tradicinis ir kasmet naujovių pasiūlantis Burbiškio dvaro festivalis „Tulpių žydėjimo šventė“, garsėjantis milijonu žiedų bei dvarų istorija, kultūra, šiuolaikines pramogas vienijančia programa.

Gegužės 19 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris 2024“. Po to tradiciškai poezijos paukštė buvo išlydėta džiuginti Pašušvio bei Baisogalos poezijos mylėtojus.

Gegužės 17 d. LR Seimui atnaujinus išimtinų dienų kalendorių, pirmąkart buvo minima Vaiko diena. Miesto bibliotekoje mokyklų ugdytiniai buvo pakviesti linksintis su virėjais R. Atkočiūniene ir G. Verdingu bei Muzikos mokyklos teatro klasės auklėtiniais.

Gegužės 19 d. vyko Vėriškių bibliotekos organizuotas pėsčiųjų žygis „Knygnešių takais“, skirtas lietuviškos spaudos atgavimo 120-osioms metinėms. Tą dieną grupė žygeivių išvyko į Ustronės vienių, esantį Panevėžio rajone, kur yra įsikūręs unikalus ir vienintelis Lietuvoje knygnešystės muziejus.

Radviliškio viešojoje bibliotekoje gegužės 22 d. vyko V. Babliausko dokumentinio filmo „Juozas Jakavonis-Tigras“ ir J. Jakavonio knygos „Šalia mirties“ pristatymas bei susitikimas su šio partizano dukra A. Jakavonyte.

Gegužės 31 d. Radviliškio viešoji biblioteka kvietė į jau septintąjį Tarptautinį pasakų sekimo čempionatą „Vieną kartą gyveno...“. Renginyje dalyvavo pasakų mylėtojai iš Lietuvos bei lietuvių bendruomenių

nariai, gyvenantys užsienyje, taip pat Latvijos, Vokietijos, Liuksemburgo, Anglijos ir Sakartvelo pasakoriai. Nugalėtojais tapo: Radviliškio Lizdeikos gimnazijos moksleivė R. Ramanauskaitė, Vilniaus Ozo gimnazijos moksleivė A. Pamparaitė ir Radviliškio Gražinos pagrindinės mokyklos moksleivis D. Visockis.

Birželio mėn.

Birželio 6 d. Radviliškyje vyko Šiaulių apskrities Trečiojo amžiaus universiteto linijinių šokių festivalis „Draugystės pynė“, sukviėtę senjorus iš visos Lietuvos šokti, bendrauti ir dalytis gyvenimo džiaugsmu.

Birželio 14 d. prie Radviliškio miesto kultūros centro vyko Gedulo ir vilties dienos minėjimas.

Birželio 15 d. Alksniupių kraštas šventė 470-ies metų bei visuomeninės organizacijos „KAIMO BENDRUOMENĖ-DRAUGAS“ 20-ies metų jubiliejų.

Birželio 20 d. Radviliškio viešoji biblioteka kvietė savo skaitytojus susitikti netradicinėje aplinkoje – skaityti pasirinktus tekstus plaukiojant plaustu Gulbinų tvenkinyje, Grinkiškyje.

Birželio 22 d. Šeduva atšventė 370-ąjį gimtadienį. Suteikti Šeduvos miesto Garbės piliečio vardai: I. Stanulienei, Šeduvos kultūros ir amatų centro vyr. režisieriui – už neįkainojamą indėlį į kultūrinį Šeduvos gyvenimą bei V. Vingeliui (po mirties) – už neįkainojamą indėlį į Šeduvos kraštotyra.

Birželio 29–liepos 6 d. visa Lietuva stebėjo nepakartojamą reginį – šimtmetį mininčią Lietuvos dainų šventę. Šioje vienybės ir tradicijų puoselėjimo šventėje dalyvavo bei nuostabiais pasirodymais žiūrovus džiugino ir Radviliškio rajono meno kolektyvai.

Liepos mėn.

Liepos 13 d. Radviliškyje– miestas šventė 457-ąjį

gimtadienį. Ta proga mieste vyko daugybė įvairių renginių. Čia vyko mugės, sporto renginiai, įvairios linksmos pramogos. Radviliškio miesto Garbės pilietės vardas už respublikinius ir tarptautinius mokinių pasiekimus bei Radviliškio vardo garsinimą Lietuvoje ir užsienyje įteiktas Radviliškio muzikos mokyklos solfedžio ir choro mokytojai ekspertei, jaunių choro „Saulės vaikai“ vadovei I. Petrauskienei.

Liepos 19 d. Eibariškių parko erdvėse Radviliškio miesto kultūros centras organizavo jau 6-ąjį tarptautiniu tapusį džiaz ir šviesų festivalį „Džiazas laukiai“.

Liepos 20 d. vėl atgijo senasis Kleboniškių kaimas! Nuo 11 iki 17 valandos Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio Kleboniškių kaimo buities muziejuje vyko tradicinė, šiemet jau trečioji, Senųjų amatų ir edukacijų diena.

Kojinių mezgimo čempionatas „Supinkime Lietuvą“ 15-ąjį kartą tapo unikaliu ir išskirtiniu renginiu, skirtu Lietuvos dainų šventės šimtmetį paminėti. Šis vienintelis tokio pobūdžio renginys ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje, išryškina mūsų šalies mezgimo amato tradicijas ir suburia įvairių kartų žmones.

Rugpjūčio mėn.

Rugpjūčio 3 d. 1 Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio Burbiškių dvaro istorijos muziejuje vyks parodos „Diena XIX amžiaus dvare: nuo ryto ritualų iki pokylių“ pristatymas – ekskursiją parodoje ves kolekcininkas, mados istorikas, puikus pasakotojas A. Vasiljevas.

Tą pačią dieną Pakiršinio dvare vyko penktasis Lietuvoje respublikinis „Šaltibarščių gaminimo čempionatas“, kuris sukviėtė net 28 komandas iš įvairių Lietuvos miestų ir miestelių. Komandos pagamino per 50 rūšių daugiau nei 1000 litrų šaltibarščių.

Rugpjūčio 15 d. Grinkiškio miestelis šventė 470-ąjį jubiliejinį gimtadienį. Ta proga net trys krašto šviesuoliai buvo nominuoti Grinkiškio krašto Garbės piliečiais: Grinkiškio seniūnijos Pašušvio seniūnaitijos seniūnaitė R. Šiurnienė; kraštotyrininkas, poetas, publicistas A. Šidlauskas ir

žurnalistas F. Žemulis. Grinkiškio miestelio 470-ajam jubiliejui buvo organizuotas eilėraščių konkursas, surengti du dailės plenerai

Rugpjūčio 15 d. Šeduvos parke jau 24-ąją kartą įvyko šventė „Žolinės vainikas“. Šeduviai iš dainų ir įdomių veiklų pynė Žolinės vainiką.

Rugpjūčio 24 d. Šeduvos aerodrome vykusioje Aviacijos šventėje susirinkusi žiūrovų minia nemokamai mėgavosi įvairiomis pramogomis, koncertine programa ir išpūdingus triukus danguje atliekančių orlaivių ir parašutininkų pasirodymais.

Paskutinį rugpjūčio sekmadienį Šeduvos miesto parke vyko jau devintasis Šeduvos miesto bendruomenės organizuojamas „Mėlynasis šeimų piknikas“.

Rugsėjo mėn.

Rugsėjo 7-ąją Radviliškio viešoji biblioteka ir jos Pakalniškių, Pavartyčių ir Raudondvario struktūriniai padaliniai sukviė visus – didelius ir mažus – knygų mylėtojus į Kūrybinės dirbtuvės-knygų mugę „Knygų magija“ Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus draustinio Burbiškio dvaro parke.

Radviliškio turizmo informacijos centras šiemet keliautojams siūlė net dvi ekskursijas. Rugsėjo 11 d. vakarą vyko ekskursija „Stoties viršininko pasakojimas“. Rugsėjo 14 d. trisdešimt entuziastų leidosi į „Pirklių ir pašto kelio“ maršrutą. Aplankytas Šeduvos miestas, pasivaikščiota išlikusiu senuoju grindiniu, apžiūrėta bažnyčia, vilnų karšykla ir kt.

Rugsėjo 19 d., pasitinkant Baltų vienybės dieną, kuri minima rugsėjo 22-ąją, Radviliškio viešoji biblioteka organizavo susitikimą su Šiaulių gamtos ir kultūros paveldo apsaugos klubo „Aukuras“ pirmininku D. Ramančioniu. Jis pristatė klubo „Aukuras“ veiklą, aiškino, kas yra Baltų ugnies sąjauka, dalijosi patirtimi.

Rugsėjo 28 d. Radviliškyje nuskambėjo ir suspindėjo tarptautinis senjorų liaudiškų šokių festivalis „Ir ne tik iš Lietuvos“, pažymėdamas Radviliškio miesto kultūros centro senjorų liaudiškų šokių kolektyvo „Patrepšėlis“ 25-ąją kūrybinės veiklos jubiliejų.

Spalio mėn.

Spalio 1-ąją, minint Tarptautinę pagyvenusių žmonių dieną, Radviliškio rajono Trečiojo amžiaus universitetas iškilmingai pradėjo naujus mokslo metus. Šiais metais buvo įkurtas Šeduvos filialas, tad šventiniai renginiai vyko dviejose vietose: Šeduvos amatų ir kultūros centre bei Radviliškio miesto kultūros centre.

Spalio 1 d. vakarą Radviliškio miesto kultūros centre vyko parodos „Vytautas Tomkus – aktorius, fotografas, dailininkas“ atidarymas ir prisiminimų vakaras. Renginyje skirtas pagerbti iškilaus Radviliškio miesto Garbės piliečio V. Tomkaus (1940–2022) atminimą.

Spalio 3 d. Radviliškio viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriuje parengta dokumentų, fotografijų ir instrumentų paroda „Radviliškio muzikos mokyklai–60“.

Spalio 25 d. Baisogaloje paminėtas V. Komaro 145 gimimo metų jubiliejus.

Spalio 30 d. Radviliškio miesto senosiose kapinėse atkurtas ir pašventintas Radviliškio klebono, Žemaitijos garbės kanauninko, kunigaikščio D. Giedraičio paminklas.

Lapkričio mėn.

Lapkričio 4 dieną Radviliškio rajono savivaldybės merui K. Račkauskui įteikta Lietuvos policijos generalinio komisaro Renato Poželos padėka už aktyvų bendradarbiavimą su Lietuvos policija, siekiant užtikrinti rajono gyventojų saugumą ir skatinti policijos pareigūnų pritraukimą į Radviliškio policijos komisariatą.

Lapkričio 5 d. popietę Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko parodos „Lietuvos Nepriklausomybės gynėjų keliais“ atidarymas. Šios parodos iniciatorius – radviliškietis, Lietuvos kariuomenės kūrėjas, Nepriklausomybės gynėjų sąjungos narys, atsargos viršila V. Adomaitis.

Lapkričio 6 d. Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centre Pakiršinyje vyko ypatingas seminaras „Aukštaitiško tautinio drabužio dėvėjimas“, skirtas Aukštaitijos regiono tradicijų puoselėtojams. Į renginį atvyko mokytojai, kultūros darbuotojai ir bendruomenių atstovai iš viso Aukštaitijos regiono.

Lapkričio 8 d. vakarą Šiaulėnų kultūros namuose vyko pirmasis vokalių ansamblių festivalis „Ir tu dainuok“.

Parengė žurnalo redakcija, panaudodama Radviliškio rajono savivaldybės, Radviliškio miesto kultūros centro ir Viešosios bibliotekos nuotraukas.

*Dėl žurnalo terminų neturėta galimybės atspindėti visų lapkričio ir gruodžio mėn. renginių.

RADVILIŠKIO KRAŠTO IŠKILIŲ SUKAKČIŲ KALENDORIUS 2025 M.

SAUSIS

1 d.

85 m., kai (1940) Grinkiškyje gimė **Vidmantas Urbonas**, žurnalistas.

3 d.

175 m., kai (1850) Varnioniuose gimė **Juozas Brazaitis**, gydytojas, literatas, tautosakos rinkėjas. Mirė 1926 m. balandžio 19 d. Anykščiuose.

5 d.

80 m., kai (1945) Vabaliuose gimė **Antanas Dubauskas**, inžinierius elektromechanikas.

6 d.

100 m., kai (1925) Auksučiuose gimė ir 15 m., kai 2010 m. gegužės 25 d. Vilniuje mirė **Mečislovas Lizaitis**, ekonomistas, ekonomikos mokslų daktaras.

8 d.

80 m., kai (1945) Šiauliuose mirė **Vladas Dutkevičius**, vargonininkas, chorvedys, mokytojas, knygnešys. Gimė 1889 m. kovo 23 d. Baisogaloje.

9 d.

45 m., kai (1980) Šeduvoje mirė **Romualdas Petkevičius**, geležinkelininkas, išminavęs Radviliškio geležinkelio įmonių teritoriją ir išgelbėjęs miestą nuo sunaikinimo bei sugriovimo. Gimė 1894 m. Kaune.

10 d.

20 m., kai (2005) Vilniuje mirė **Algimantas Laurynas Skūpas**, kalbininkas, romanistas, esperantininkas. 1959–1961 m. dirbo mokytoju Šeduvoje. Gimė 1937 m. rugpjūčio 10 d. Subačiuje, Kupiškio r.

12 d.

95 m., kai (1930) Juodupiuose gimė **Vaclovas Bliznikas**, matematikas, fizikos ir matematikos mokslų daktaras. Mirė 1997 m. vasario 6 d. Vilniuje.

15 d.

165., kai (1860) Liutkiškiuose gimė **Antanas Abromavičius (Abromaitis)**, knygnešys. Mirė 1938 m. Radviliškyje.

24 d.

125 m., kai (1900) Kauliniuose gimė **Antanas Bistrickas**, statybos inžinierius, architektas. Mirė

1971 m. balandžio 4 d. Kaune.

29 d.

105 m., kai (1920) Maneituose gimė **Petras Motiekaitis**, inžinierius, aviamodeliuotojas, aviakonstruktorius, išradėjas. Mirė 1988 m. sausio 21 d. Šiauliuose.

VASARIS

1 d.

90 m., kai (1935) Šiaulėnuose gimė **Vytautas Januškevičius**, pedagogas, vertėjas, socialinių mokslų daktaras.

2 d.

90 m., kai (1935) Aukštelkuose gimė **Stasys Bulzgis**, Mirė 2017 m. gruodžio 25 d. Kaune.

4 d.

135 m., kai (1890) Šliosberge, Latvijoje, mirė **Juozas Tamulevičius (Dovydaitis Dionizas)**, kunigas, religinės literatūros sudarytojas. Gimė 1814 m. balandžio 25 d. Mantviliškiuose.

25 m., kai (2000) Kaune mirė **Kęstutis Jurgis Žitkus**, dailininkas tapytojas. Gimė 1926 m. sausio 30 d. Paežeriuose.

6 d.

105 m., kai (1920) Lydeikiuose, Šiaulių r., gimė **Prudencija Navickaitė-Bičkienė**, operos solistė, JAV lietuvių visuomenės veikėja. Gyveno ir dirbo Radviliškyje, Mirė 1993 m. rugpjūčio 28 d. Čikagoje, JAV.

9 d.

95 m., kai (1930) Baisogaloje gimė **Vytautas Petras Bložė**, poetas, vertėjas. Mirė 2016 m. gruodžio 31 d. Kaune.

11 d.

30 m., kai (1995) Kaune mirė **Adomas Mačiulis**, chemikas, profesorius, habilituotas fizinių mokslų daktaras. Gimė 1929 m. spalio 18 d. Žironuose.

15 d.

90 m., kai (1935) Prastavoniuose gimė **Zigmantas Butkevičius**, inžinierius mechanikas, technikos mokslų daktaras.

19 d.

100 m., kai (1925) Jasioniuose gimė **Bronius**

Antanaitis, kunigas, prelatas, apaštalinis protonotaras. Mirė 2018 m. vasario 27 d. Panevėžyje.

10 m., kai (2015) Vilniuje mirė **Leona Korkutienė-Petkevičiūtė**, gydytoja, poetė, publicistė, fotografė. Gimė 1934 m. rugpjūčio 10 d. Kauleliškuose.

20 d.

80 m., kai (1945) Panevėžyje gimė **Rita Aleknaitė-Bieliauskienė**, pianistė, socialinių mokslų daktarė.

26 d.

30 m., kai (1995) Čikagoje, JAV, mirė **Pranutė Ivanauskienė-Janušauskaitė**, prekybininkė, visuomenės veikėja. Gimė 1902 m. kovo 9 d. Džiugoniuose.

KOVAS

1 d.

95., kai (1930) Šiauliuose gimė **Osvaldas Vytautas Virkau**, dailininkas, grafikas, tapytojas. Vaikystę praleido Repšių dvare, netoli Šiaulėnų. Mirė 2017 m. rugpjūčio 18 d. Čikagoje, JAV.

7 d.

80 m., kai (1945) Vilniuje mirė **Aleksandras Rymas**, gydytojas, visuomenės veikėjas. Gimė 1876 m. vasario 2 d. Šiaulėnuose.

9 d.

95 m., kai (1930) Šeduvoje gimė **Emilija Brajinskienė-Brimanaitė**, kraštotyrininkė, etnografinio ansamblio *Šeduva* įkūrėja, vadovė. Mirė 2021 m. vasario 6 d.

10 d.

135 m., kai (1890) Lopusose gimė **Petras Pusnikas**, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. Mirė 1983 m. gruodžio 19 d. Niujorke, JAV.

12 d.

90 m., kai (1935) Baukuose gimė **Albinas Jonas Marcinkevičius**, inžinierius, profesorius, habilituotas mokslų daktaras.

15 d.

120 m., kai (1905) Radviliškyje mirė **Mikalojus Opulskis (Opalskis, Apulskis)**, kunigas, lietuviškos spaudos platintojas, knygnešių globėjas, buvęs Radviliškio altaristas. Gimė 1837 m. gegužės 15 d. Siraičiuose, Telšių r.

16 d.

115 m., kai (1910) Šeduvoje gimė **Vytautas**

Vazalinskas, agronomas, žemės ūkio tiriamojo darbo iniciatorius ir organizatorius. Mirė 1984 m. liepos 7 d. Vilniuje.

19 d.

90 m., kai (1935) Radviliškyje gimė **Juozas Švedarauskas**, inžinierius statybininkas, docentas.

21 d.

120 m., kai (1905) Radviliškyje gimė **Kotryna Marijošienė-Steponaitytė**, pedagogė, choreografė. Mirė 1987 m. rugsėjo 3 d. Putname, JAV.

22 d.

10 m., kai (2015) Vilniuje mirė **Vytautas Barauskas**, poetas, publicistas, redaktorius, žurnalistas. Gimė 1934 m. sausio 28 d. Valinėje.

23 d.

85 m., kai (1940) Šateikiuose, Plungės r., mirė **Antanas Kryžanauskas**, kunigas, Žemaičių kapitullos kanauninkas. Gimė 1862 m. vasario 17 d. Radviliškyje.

26 d.

85., kai (1940) Panevėžyje mirė **Juozas Masiulis**, knygnešys, knygyno steigėjas, visuomenės veikėjas. Gimė 1864 m. kovo 7 d. Prastavoniuose.

BALANDIS

1 d.

60., kai (1965) Panevėžyje mirė **Kazimieras Plungė**, pedagogas, chorų, dūdų orkestrų vadovas. Gimė 1898 m. sausio 25 d. Pakalniškiuose.

8 d.

70 m., kai (1955) Radviliškyje gimė **Viktoras Radzevičius**, Lietuvos kino studijos operatorius.

11 d.

100 m., kai (1925) Vantainėliuose gimė **Filomena Taunytė**, gydytoja, publicistė, žurnalistė. Mirė 2013 m. birželio 28 d. Vilniuje.

12 d.

70 m., kai (1955) Rokiškyje mirė **Stasys Naginskas**, pedagogas, poetas, kritikas, vertėjas. Gimė 1891 m. vasario 17 d. Bružiuose.

13 d.

85 m., kai (1940) Šeduvoje gimė **Milda Jonušauskienė**, grafikė, Lietuvos dailininkų sąjungos narė.

Įsimintinos datos

18 d.

100 m., kai (1925) Pakiršinyje gimė **Vladas Žukas**, bibliografas, profesorius, emeritas, habilituotas mokslų daktaras. Mirė 2014 m. kovo 26 d. Vilniuje.

19 d.

55 m., kai (1970) Čikagoje, JAV, mirė **Jonas Poška**, gydytojas chirurgas, visuomenės veikėjas. Gimė 1889 m. balandžio 4 d. Legečiuose.

30 m., kai (1995) Plaučiškiuose, Pakruojo r., mirė **Jonas Švėgžda**, pedagogas, dailininkas, literatas. Gimė 1911 m. liepos 12 d. Juodžiuose.

20 d.

130 m., kai (1895) Gankiuose gimė **Juozas Sasnauskas**, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. Mirė 1928 m. kovo 10 d. Ročesteryje, JAV.

80 m., kai (1945) Dvilioniuose, Švenčionių r., gimė **Viktoras Karmonas**, fizikos mokytojas ekspertas, žinomo radviliškiečių kosminio modeliavimo būrelio vadovas.

23 d.

140 m., kai (1885) Januškoniuose gimė **Jurgis Žilinskas**, gydytojas, profesorius, antropologas. Mirė 1957 m. kovo 15 d. Vaterburyje, JAV.

24 d.

35 m., kai (1990) Detroite, JAV, mirė **Vytautas Alantas (Jakševičius)**, rašytojas, žurnalistas, visuomenės veikėjas. Gimė 1902 m. birželio 18 d. Sidabrave.

GEGUŽĖ

1 d.

135 m., kai (1890) Gražioniuose gimė ir 50 m., kai 1975 m. Saint Charlese, Misūrije, JAV, mirė **Andrius Butkūnas (iki 1933 m. Butkevičius)**, Lietuvos karinis veikėjas, pulkininkas.

13 d.

60 m., kai (1965) Niujorke, JAV, mirė **Janina Klevaitė-Bondžinskaitė**, JAV lietuvių visuomenės veikėja. Gimė 1898 m. gegužės 15 d. Pagarduviuose.

18 d.

145 m., kai (1880) Šeduvoje gimė (**Antanas Graurokas (Gravrogkas)**), prozininkas, publicistas, visuomenės veikėjas. Mirė 1958 m. balandžio 1 d. Kaune.

85 m., kai (1940) Pašakarnyje gimė **Henrikas**

Norvilas, inžinierius mechanikas, technikos mokslų daktaras.

22 d.

130 m., kai (1895) Gujėnuose gimė ir 50 m., kai 1975 m. rugsėjo 29 d. Palangoje mirė **Juozapas Pletkus**, vyskupas.

25 d.

20 m., kai (2005) Radviliškyje mirė **Antanas Mikelis**, žurnalistas, redaktorius, knygų autorius. Gimė 1934 m. vasario 11 d. Želmenuose, Jurbarko r.

27 d.

105 m., kai (1920) Kubiliūnuose gimė **Vaclovas Blėdis**, aktorius, režisierius. Mirė 1999 m. rugsėjo 8 d. Panevėžyje.

BIRŽELIS

2 d.

70., kai (1955) Radviliškyje gimė **Rimanta Krilavičiūtė**, aktorė.

7 d.

30 m., kai (1955) Sidnėjuje, Australijoje, mirė **Izidorius Jonaitis**, inžinierius, architektas, Australijos lietuvių visuomenės veikėjas. Gimė 1909 m. kovo 5 d. Paežeriuose.

9 d.

80 m., kai (1945) Beinoravoje gimė **Vida Vaitkevičienė**, sporto meistrė.

10 d.

75 m., kai (1950) Šiaulėnuose gimė **Gražina Imbrasienė**, teisininkė, politinė bei visuomenės veikėja.

12 d.

95 m., kai (1930) Kaune mirė **Antanas Alekna**, istorikas, profesorius, kunigas, rašytojas, vertėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas. Gimė 1872 m. gruodžio 19 d. Kuruose.

14 d.

135 m., kai (1890) Dauburaičiuose gimė **Stanislovas Mastauskis**, zoologas entomologas, biologijos mokslų daktaras. Mirė 1978 m. balandžio 24 d. Kaune.

23 d.

20 m., kai (2005) Kaune mirė **Algirdas Mykolas Dobrovolskis (Tėvas Stanislovas)**, kunigas, kapucinų vienuolis, pamokslininkas. Gimė 1918 m. rugsėjo 29 d. Radviliškyje.

Įsimintinos datos

25 d.

45 m., kai (1980) Vilniuje mirė **Romanas Marijošius**, dainininkas. Gyveno Radviliškyje. Gimė 1914 m. rugpjūčio 6 d. Jekaterinburge, Rusijoje.

27 d.

15 m., kai (2010) Klaipėdoje mirė **Feliksas Rimkevičius**, locmanas, jūros kriauklių kolekcininkas. Gimė 1939 m. sausio 14 d. Radviliškyje.

LIEPA

1 d.

65., kai (1960) Panevėžyje mirė **Antanas Grigaliūnas**, prelatas. Gimė 1893 m. rugsėjo 8 d. Kleboniškiuose.

4 d.

145 m., kai (1880) Radviliškyje gimė ir 65 m., kai 1960 m. kovo 24 d. Vilniuje mirė **Elena Laumenskienė (Stanek, Morauskienė)**, pianistė, pedagogė, kompozitorė.

13 d.

25 m., kai (2000) Kaune mirė **Juozas Mečinskas**, mokytojas, poetas. Gimė 1921 m. sausio 4 d. Grinkiškyje.

23 d.

55 m., kai (1970) Vilniuje mirė **Petras Biržys (Pupų Dėdė)**, istorikas, poetas, dainininkas. Dirbo mokytoju Radviliškyje. Gimė 1896 m. rugsėjo 3 d. Liudiškiuose, Anykščių r.

29 d.

85 m., kai (1940) Radviliškyje gimė **Vytautas Tomkus**, teatro ir kino aktorius. Mirė 2022 m. liepos 24 d.

RUGPJŪTIS

7 d.

30 m., kai (1995) Klivlende, JAV, mirė **Vladas Bložė**, veterinarijos gydytojas, daktaras, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. Gimė 1914 m. rugsėjo 30 d. Kemėruose.

8 d.

95 m., kai (1930) Radviliškyje gimė ir 30 m., kai 1995 m. rugpjūčio 18 d. mirė **Vytautas Pakarskas**, lakūnas sklandytojas, inžinierius.

11 d.

80 m., kai (1945) Šeduvoje gimė **Petras Valantinas**,

poetas, lituanistas. Mirė 2019 m. spalio 21 d.

12 d.

90 m., kai (1935) Radviliškyje gimė ir 15 m., kai 2010 m. spalio 31 d. mirė **Vytautas Jonas Vincevičius**, dailininkas, tapytojas, grafikas, rūbų modeliotojas.

13 d.

115 m., kai (1910) Juodupiuose gimė **Stasys Valiušaitis**, kunigas, kanonų teisės daktaras. Mirė 1971 m. balandžio 11 d. Niujorke, JAV.

15 d.

55 m., kai (1970) Vilniuje mirė **Marcelinas Šikšnys-Šiaulėniškis**, dramaturgas, poetas, prozininkas, vertėjas, pedagogas, knygnešių rėmėjas. Gimė 1874 m. gegužės 14 d. Notiniškiuose.

19 d.

70 m., kai (1955) Radviliškyje gimė **Romas Lazutka**, sociologas, ekonomistas, profesorius, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras.

21 d.

65 m., kai (1960) Radviliškyje gimė **Jolanta Rudokienė**, grafikė, Lietuvos dailininkų sąjungos narė.

25 d.

125 m., kai (1900) Grinkiškyje gimė **Vladas Juodeika**, ekonomistas, ekonomikos mokslų daktaras, visuomenės veikėjas. Mirė 1977 m. rugsėjo 11 d. Los Andžele, JAV.

26 d.

80 m., kai (1945) prie Mediniškių k., Panevėžio r., žuvo **Izidorius Pucevičius-Radvila**, Lietuvos kariuomenės karininkas, partizanų Žaliosios rinktinės organizatorius ir vadas. Gimė 1901 m. gruodžio 22 d. Naujasodyje.

31 d.

95 m., kai (1930) Kėdainiuose gimė **Zenonas Vasiliauskas**, istorikas. Šeima kurį laiką gyveno Šeduvoje, jis mokėsi tenykštėje gimnazijoje. Mirė 2021 m. lapkričio 20 d. Vilniuje.

RUGSĖJIS

1 d.

120 m., kai (1905) Gankiuose gimė **Liudvikas Strolis**, dailininkas, keramikas, profesorius. Mirė 1996 m. gruodžio 28 d. Kaune.

Įsimintinos datos

100 m., kai (1925) Burbiškyje gimė **Ona Tučaitė**, inžinierė technologė, docentė. Mirė 1991 m. sausio 27 d.

90 m., kai (1935) Dirvonoose gimė **Antanas Miknius**, žemėtvarkos inžinierius, technologijos mokslų daktaras.

2 d.

95 m., kai (1930) Radviliškyje gimė **Vytautas Remeika**, dailininkas. Mirė 1972 m. vasario 13 d.

13 d.

90 m., kai (1935) Kaune gimė **Elona Marijošiūtė-Vaišnienė**, mokslų daktarė, lektorė, JAV lietuvių visuomenės veikėja, Radviliškio ir kitų Lietuvos kultūros bei švietimo įstaigų globėja, rėmėja. Jos šeima kilusi iš Radviliško.

24 d.

50 m., kai (1975) Kaune mirė **Marija Lukaitienė**, botanikė dendrologė. Gimė 1903 m. liepos 21 d. Kubiliškyje.

27 d.

40 m., kai (1985) Meksikoje mirė **Stanislovas Šilinskis-Bachanskas**, cirko artistas, aktorius, komediantas. Gimė 1911 m. rugpjūčio 10 d. Baisogaloje.

SPALIS

6 d.

105 m., kai (1920) Paežeriuose gimė **Alfonsas Strielčiūnas**, kunigas. Mirė 1988 m. rugpjūčio 25 d. Pandėlyje, Rokiškio r.

30 m., kai (1995) Lazdijų r. mirė **Boleslovas Plungė**, pedagogas, dailininkas. Gimė 1908 m. birželio 7 d. Žybartuose.

14 d.

45 m., kai (1980) Šiauliuose mirė **Pranciškus Masilionis**, kunigas, poetas, buvęs Sidabravo ir Dapšionių kunigas. Gimė 1902 m. vasario 26 d. Pažosiuose, Pasvalio r.

16 d.

15 m., kai (2010) Nemenčinėje, Vilniaus r. mirė **Irena Ona Čibirienė-Mikalauskaitė**, gydytoja oftalmologė, habilituota biomedicinos mokslų daktarė. Gimė 1922 m. lapkričio 14 d. Šiaulėnuose.

20 d.

125 m., (1900) Liaudiškiuose gimė **Gracijonas Sakalauskas**, Lietuvos kariuomenės savanoris. Žuvo

mūšyje su bermontininkais prie Daugėlaičių 1919 m. Spalio 15 d.

24 d.

105 m., kai (1920) Radviliškyje gimė **Stasys Paska**, aktorius, režisierius. Mirė 1981 lapkričio 25 d. Šiauliuose.

26 d.

190 m., kai (1835) Šeduvoje gimė **Jonas Koncevičius**, tautosakininkas, bibliografas, istoriografas, pedagogas. Mirė 1916 m. Talsuose, Latvijoje.

30 d.

30 m., kai (1995) Filadelfijoje, JAV, mirė **Feliksas Andriūnas (Andriuškevičius)**, elektronikos specialistas, visuomenės veikėjas. Gimė 1912 m. gegužės 24 d. Šeduvoje.

31 d.

70 m., kai (1955) Kėdainiuose mirė **Kazimieras Pranckietis (Pronckietis)**, kunigas, dekanas, kapelionas, teologijos magistras. Gimė 1869 m. gruodžio 31 d. Šniukoniuose.

50 m., kai (1975) Šiaulėnuose mirė **Vladas Tiškus-Tiškevičius**, agronomas, visuomenės veikėjas. Gimė 1906 m. gruodžio 5 d. Būdų vsd., Betygalos vlsč., Raseinių apskr.

LAPKRITIS

6 d.

15 m., kai (2010) Vilniuje mirė **Zenius Bliznikas**, radijo inžinierius, konstruktorius, docentas. Gimė 1946 m. balandžio 1 d. Juodupiuose.

8 d.

100 m. kai (1925) Miežaičiuose gimė **Viktoras Šniuolis**, partizanas, vienas iš Lietuvos partizanų vadų pasitarimo Minaičiuose 1949 m. organizatorių. Mirė 2011 m. gruodžio 8 d. Šiauliuose.

13 d.

70 m., kai (1955) Šeduvoje mirė **Mykolas Karosas**, prelatas, dekanas. Gimė 1878 m. rugpjūčio 23 d. Apse, Baltarusijoje.

15 m., kai (2010) Čikagoje, JAV, mirė **Janina Monkutė-Marks**, tapytoja, grafikė, tekstilininkė, galerininkė. Gimė 1923 m. rugsėjo 21 d. Radviliškyje.

18 d.

135 m., kai (1890) Vaiduloniuose gimė **Petras Butkus**, Pavasarininkų draugijos pirmininkas,

visuomenės veikėjas. Mirė 1947 m., palaidotas Šeduvoje.

95 m., kai (1930) Radviliškyje gimė **Elena Adomaitytė-Cemnolonskienė**, filologė, lituanistė, redaktorė, muziejininkė.

20 d.

55 m., kai (1970) Vilniuje mirė **Stasys Budrys**, dailėtyrininkas. Gimė 1932 m. sausio 16 d. Vertimuose.

29 d.

60 m., kai (1965) Kaune mirė **Jonas Vitkauskas**, inžinierius mechanikas. Gimė 1927 m. birželio 15 d. Šeduvoje.

GRUODIS

2 d.

85 m., kai (1940) Šeduvoje gimė **Jonas Daniševičius**, inžinierius radistas, technikos mokslų daktaras.

3 d.

100 m., kai (1925) Kaune mirė **Konstantinas Boleckis**, pulkininkas, Lietuvos karinis veikėjas. Jo šeima kilusi iš Palonų, Radviliškio r. Gimė 1881 m. rugpjūčio 10 d. Novgorode, Rusijoje.

8 d.

50 m., kai (1975) Kaune mirė **Juozas Žilvitis**, pedagogas, visuomenės veikėjas, Kretingos muziejaus įkūrėjas. Gimė 1903 m. birželio 1 d. Bružiuose.

14 d.

145 m., kai (1880) Tomske, Rusijoje, mirė **Ambrasiejus Pranciškus Kašarauskis**, kunigas, gamtininkas, amatininkas, kraštotyrininkas, buvęs Baisogalos kunigas. Gimė 1821 m. prie Pavandenės, Telšių r.

15 d.

90 m., kai (1935) Aukštelkuose gimė **Veronika Vasiliauskienė**, agronomė, profesorė, habilituota biomedicinos mokslų daktarė, Lietuvos mokslų akademijos narė emeritė.

22 d.

120 m., kai (1905) Šeduvoje gimė **Domas Krivickas**, teisininkas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas. Mirė 1999 m. gegužės 17 d. Vašingtone, JAV.

24 d.

85 m., kai (1940) Radviliškyje gimė ir 45 m., kai 1980 spalio 10 d. Vilniuje mirė **Bronius Radzevičius**, prozininkas.

26 d.

125 m., kai (1900) Radviliškyje gimė **Jonas Marcinkevičius**, rašytojas, dramaturgas. Mirė 1953 m. liepos 31 d. Vilniuje.

28 d.

70 m., kai (1955) Radviliškyje gimė **Kęstutis Samalionis**, medžio drožėjas, skulptorius.

31 d.

60 m., kai (1965) Brochtone, JAV, mirė **Jonas Švagždys**, kunigas, pamokslininkas, visuomenės veikėjas. Gimė 1882 m. lapkričio 11 d. Miškiuose.

KITOS SUKAKTYS

190 m., kai (apie 1835) Dirželiškiuose gimė **Danielius Jankūnas**, tautosakos rinkėjas, vertėjas. Mirė (apie 1892) Šaukote.

185 m., kai (apie 1840) Nemaniūnuose gimė **Leonas Daraškevičius**, mokslo populiarintojas. Žuvo 1863 m. gegužės 11 d. kautynėse prie Stemplių, Šilutės r.

155 m., kai (1870) Matkaičių dvare gimė **Česlovas Milvydas**, teisininkas, visuomenės veikėjas. Mirė 1936 m. ten pat.

130 m., kai (1895) prie Radviliškio žuvo **Antanas Vaitkevičius (Vaitkus)**, knygnešys. Gimė (apie 1866) Šeduvoje.

60 m., kai (1965) Kaune mirė **Vladas Brazauskas**, Pašušvio valsčiaus viršaitis. Gimė 1889 m. Paberžiuose.

40 m., kai (1985) mirė **Boleslovas Kilius**, ekonomistas, docentas. Gimė 1927 m. rugpjūčio 16 d. Bučiūnuose.

440 m., kai (1585) minimas Acokavų kaimas.

300 m., kai (1725) minimas Pašušvio miestelis.

245 m., kai (1780) Stanislovas Augustas savo privilegija suteikė Baisogalai prekymečių ir jomarkų teises.

220 m., kai (1805) pastatyta Pociūnėlių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia.

200 m., kai (1825) pastatyta dabartinė Dambavos Dievo Apvaizdos bažnyčia.

Įsimintinos datos

175 m., kai (1850) Šiaulėnų miestelio kapinėse pastatyta Šemetų giminės koplyčia-mauzoliejus.

175 m., kai (1850) pastatytas Baisogalos vėjo malūnas.

155 m., kai (1870) pastatyta Radviliškio geležinkelio stotis ir lokomotyvų depas.

120 m., kai (1905) pastatytas Šeduvos vėjo malūnas.

120 m., kai (1905) įsteigta Šaukoto pagrindinė mokykla.

110 m., kai (1915) įsteigta Aukštelkų pradinė mokykla.

100 m., kai (1925) Radviliškyje pastatytas paminklas žuvusiems dėl Lietuvos laisvės.

100 m., kai (1925) Andrius Barkauskas pradėjo leisti ir redaguoti laikraštį „Radviliškio naujienos“.

95 m., kai (1930) Radviliškyje pastatytas Vytauto Didžiojo paminklas, atstatytas 1989 m.

95 m., kai (1930) Radviliškyje sujungtos dvi pradinės mokyklos. Mokyklai suteiktas Vinco Kudirkos vardas.

95 m., kai (1930) Vadaktuose pastatytas Vytauto Didžiojo paminklas.

85 m., kai (1940) įsteigta Baisogalos biblioteka.

80 m., kai (1945) pastatyta Radviliškio Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia.

75 m., kai (1950) Radviliškis tapo rajono centru.

75 m., kai (1950) įsteigta Daugėlaičių biblioteka.

70 m., kai (1955) įsteigta Šniūraičių biblioteka.

60 m., kai (1965) susikūrė Šeduvos gimnazijos pučiamųjų instrumentų orkestras.

55 m., kai (1970) įsteigtos Alksniupių, Beinoravos bibliotekos.

55 m., kai (1970) įkurtas Radviliškio lopšelis-darželis „Žvaigždutė“.

50 m., kai (1975) Radviliškyje susikūrė cirkas „Svajonė“.

50 m., kai (1975) pastatytas Radviliškio miesto stadionas, kuris nuo 2014 m. pavadintas Lietuvos sąjūdžio stadionu.

50 m., kai (1975) įsteigta Kutiškių biblioteka.

50 m., kai (1975) susikūrė Baisogalos kultūros namų pramoginės muzikos orkestras.

45 m., kai (1980) įsteigta Alksniupių vidurinė mokykla (dabar pagrindinė).

40 m., kai (1985) pastatytas Radviliškio miesto kultūros centras.

35 m., kai (1990) perlaidoti partizanai ir pastatytas paminklas jiems Radviliškio naujosiose kapinėse.

35 m., kai (1990) įkurta Baisogalos dailės mokykla.

30 m., kai (1995) patvirtintas Šiaulėnų herbas (aut. A. Každailis).

25 m., kai (2000) Burbiškio dvare pradėta rengti Tulpių žydėjimo šventė.

20 m., kai (2005) Aukštelkuose pastatytas paminklas žuvusiems partizanams.

15 m., kai (2010) pastatyta Minaičių kaimo paminklinė kompozicija Prisikėlimo apygardos būstinei įamžinti ir Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjūdžiui atminti.

10 m., kai (2015) pagal Šeduvos žydų memorialinį projektą „Prarastas Štetlas“ atidengtas paminklas Šeduvos žydams.

35 m., kai (1990) perlaidoti partizanai ir pastatytas paminklas jiems Radviliškio naujosiose kapinėse.

35 m., kai (1990) įsteigtas Daugyvenės kultūros istorijos muziejus-draustinis.

**Parengė Vladislava Šiaudvytienė,
Radviliškio viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriaus
bibliotekininkė kraštotyrai**

„RADVILIŠKIO KRAŠTAS“

2024 NO. 1 (39) SUMMARY OF PUBLICATIONS

"Woe to the nation that has no heroes" – a greeting from Aldona Januševičienė, the long-time director of Radviliškis Public Library and a member of the editorial board of the journal. The article reflects on the publishing journey of the journal, which has been in circulation since 2004, expresses gratitude to all contributors, and calls on readers to cherish and preserve their homeland.

"The uniqueness of the Radviliškis region lies in its abundance of manors and estates," shares Ada Alejūnaitė, a local, travel blog "Vieškeliu dundant" author, 15min.lt travel section editor, and photographer. She showcases photos of manors she has visited and captured. Forgotten heritage sites come back to life through the author's lens.

"Through life's storms to the heights of science" – Professor, habilitated Doctor of Physics and Mathematics Rimantas Banevičius has written down his memories and kindly agreed to share them with the readers.

"Serving music" – In her essay, local resident Rita Aleknaitė-Bieliauskienė presents clarinet virtuoso Algirdas Budrys, who is well known not only in Lithuania but also worldwide.

"An ethnographic reflection of the Radviliškis region in the 3rd–4th decades of 20th century" – In the section "Turning the pages of history," Monika Gineikienė shares a story about the ethnographic landscape of the Radviliškis region and historical photographs stored at the M. K. Čiurlionis National Museum of Art. The accumulated ethnographic archival information was collected during expeditions focused on gathering the Folk Art Memory – traditional craftsmanship.

"Carrying the light of culture and art within" – In the section "Unforgotten Names," historian Jonas Nekrašius shares a story about the prominent local artist Vincas Kisarauskas.

"Authenticity of art has always been shrouded in a mystical fog" – In the "Our Interview" section, Rūta Grigaitienė, a librarian at the Vėriškiai branch Library, has prepared an

article about the artist Lidija Skačkauskaitė-Kuklienė.

"60 Years of Radviliškis Music School" – On the occasion of the 60th anniversary of the Radviliškis Music School, an article is published about the history of the institution's founding, its teachers, students, and their achievements.

"The life path, measured with the heart" – Laima Sajienė, the chairwoman of the Kaunas Radviliškis community, tells the readers about the local poet and educator Osvalda Jankevičiūtė-Ivanauskienė.

"Poetry that stirs the heart" – Introducing the poet from the Šiaulėnai region, Vanda Mirončikaitė-Alejūnienė, who astonishes everyone with her creativity and phenomenal memory.

"We also are part of the Grinkiškis School..." – Educators Audra and Klemas Indrėkai, who have written about others for many years in the magazine, this time share the story of their own work and achievements.

"Books by Local Authors" – in this section the editorial team introduces readers of the journal to new publications by authors from the Radviliškis region. The page features photos of the covers of new books, along with information about their authors, editors, and publication years.

"Who exactly is Povilas Plechavičius?" – Astutė Kurtkuvienė, chairwoman of the Tyruliai Community Association, shares with magazine readers the life and works of the historical figure, General Povilas Plechavičius. The article is supplemented with a piece from the Public Library about an implemented project aimed at commemorating P. Plechavičius.

"In Memoriam" is dedicated to the locals who have passed away. At the end of 2023, we lost Genovaitė Jokubaitytė Butkevičienė, a ceramic artist from Baisogala. At the beginning of 2024, Pranas Meilius, also from Baisogala – a public figure and a prominent agricultural leader in the country – passed away.

"What the photos of the town bakery remember" – In the "Old Photos Tell a Story" section, photos handed over to the Public Library for preservation by Edmundas Sederevičius are published, inviting magazine readers to share stories about the history of the bakery.

"Radviliškis District Culture Chronicle (2024)" a brief overview of this year's cultural events that took place in Radviliškis district.

"2025 Calendar of Notable Anniversaries in Radviliškis Region" highlights the anniversaries to be commemorated next year.

The magazine is printed in full color and with expanded content, as since 2023, only one issue has been released annually. The main covers feature the restored and consecrated monument

of Dominykas Giedraitis – a Radviliškis parish priest, honorary canon of Samogitia, and nobleman – located in the old cemetery of Radviliškis. The cover photo is by Dovilė Gapšienė.

The inner covers present the wall paintings in Radviliškis by two talented artists: Linas Kaziulionis, a painter, fine artist, and street art creator, and Adas Juška, a local muralist, animator, and street art creator. The photos are by Linas Kaziulionis and Simona Meiliūnienė.

This issue is dedicated to the 20th anniversary of the magazine "Radviliškio kraštas".

Translated by RŪTA VILKAITĖ,
Librarian of Radviliškis District Municipality Public Library

ŽURNALO STEIGĖJAI – Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir Vilniaus radviliškėnų bendrija / **REDAKCIJINĖ KOLEGIJA:** Romualdas Budrys, Elena Romana Cemnolonskienė, Jonas Linkevičius, Aleksandras Šidlauskas, Aldona Januševičienė / **REDAKCIJA:** Lina Abromavičienė (redaktorė), Violeta Šukaitienė, Daiva Paulauskienė / **MAKETAVO** Greta Simonavičienė / **LEIDŽIA** Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Dariaus ir Girėno g. 9, LT-82137 Radviliškis, tel./faksas (8-422) 5 31 68, el. paštas: direktore@radviliskiobiblioteka.lt, www.radviliskiobiblioteka.lt / **SPAUSDINO** UAB „Utenos Indra“, Maironio g. 12, LT-28143 Utena, tel. (8-389) 5 28 49, el. paštas: spauda@indra.lt / **TIRAŽAS** – 300 egz. / **NUMERIO LEIDYBĄ PARĖMĖ** Radviliškio rajono savivaldybė.

Numeris skiriamas žurnalo 20 metų jubiliejui.

Pagrindiniuose viršeliuose – 2024 m. atkurtas ir pašventintas Radviliškio klebono, Žemaitijos garbės kanauninko, kunigaikščio Dominyko Giedraičio paminklas Radviliškio miesto senosiose kapinėse. D. Gapšienės nuotrauka.

Vidiniuose viršeliuose – pristatomi dviejų talentingų menininkų – dailininko, tapytojo, gatvės meno kūrėjo Lino Kaziulionio ir muralisto, animacinių filmukų ir gatvės meno kūrėjo Ado Juškos – sienos tapybos darbai Radviliškio mieste. L. Kaziulionio ir S. Meiliūnienės nuotraukos.

Žurnalo leidėjai yra labai dėkingi visiems numerio publikacijų autoriams, bet neatsako už jų išdėstytas nuomones bei vertinimus.

ISSN 1822-0517

IŠ KRAŠTIEČIŲ KŪRYBOS ARUODŲ

ADAS JUŠKA – grafičių meistras, animacinių filmų kūrėjas. Gimė 1999 m. birželio 6 d. Šeduvoje. Mokėsi Šeduvos gimnazijoje, Middlesex universitete Londone. Jo meninės veiklos aprėptis – nuo pieštukais pieštų portretų popieriaus lapuose iki purškiamais dažais išmargintų didelių sienų. Kuria kompiuterinės grafikos darbus, skaitmenines iliustracijas, animacinius trumpametražius filmus. Ado darbai puošia ne tik Radviliškio viešąsias erdves. Jaunasis menininkas yra išdabinęs jaunimo erdves Radviliškyje, Šeduvoje ir kt. A. Juškos piešinys, esantis Kęstučio g. 3C, skirtas jaunimo pozityvumui ir įkvėpimui. Kūrinys vaizduoja jauno žmogaus smalsumą ir troškimą atrasti naujus dalykus.

A. Juškos sienos piešinys „Jaunystės odiseja“.
2024 m.

